

1884-368

Η ΕΛΛΑΣ

ΗΤΟΙ

K. K.

τὰ τὸ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΚΑΤΑ

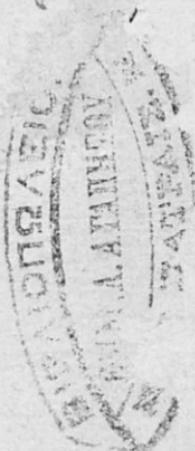
ΤΟ ΦΥΧΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ.

Πρὸς χρῆσιν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

γνό

ΓΕΡ. Π. ΒΑΝΔΩΡΟΥ

Νομαρχιακοῦ δημοδιδασκαλοῦ Κεφαλληνίας.



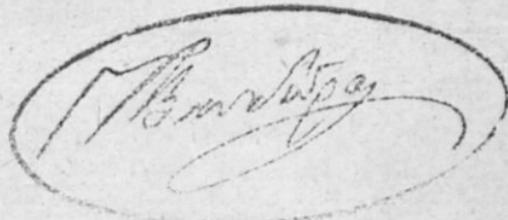
ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ο ΑΣΜΟΔΑΙΟΣ» Γ. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΥ
(Οδός Πατησίων, ἀπέναντι τῆς οἰκίας Γέροντα.)

1884

Τὰ γνήσια ἀγτίτυπα φέρουσι τὴν κάτωθι σφραγῖδα το
συγγραφέως.



κατὰ τὸν

ΟΔΗΓΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ.

‘Η ὑποδοχὴ, ἡς ἔτυχεν ἢ πρώτη ἔκδοσις, ἐνεθύρρυνεν ἡμᾶς νὰ προσθῶμεν καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ἐπενεγκόντες εἰς ταῦτην τὰς ἀναγκαίας διορθώσεις.

Κρίνοντες δὲ περιττὸν ἐνταῦθα νὰ προτάξωμεν ἐκτενεῖς προλόγους, προτιμῶμεν νὰ παραθέσωμεν δδηγίας τινὰς περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τῆς Γεωγραφίας, αἵτινες θὰ ὕστιν ἐπωφελέστεραι καὶ μάλιστα νῦν, ὅτε πάντες οἱ κ. δημοδιδάσκαλοι ἡσκήθησαν εἰς τὸ νέον φυχολογικὸν σύστημα καὶ δύνανται νὰ καθιδηγῶνται ἐν τῷ ἔργῳ των ἀσφαλῶς.

ἀ.) ‘Ως πᾶν μάθημα, οὕτω καὶ τὸ τῆς Γεωγραφίας ἀνάγκη νὰ πραγματεύωμεθα κατὰ τὰ 5 στάδια τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας (Προπαραπτεύην ἢ Ἀνάλυσιν, Σύνθεσιν ἢ Ηρο-σφρόνην, Συνδυασμὸν ἢ Σύναψιν, Σύστημα ἢ Σύνοψιν καὶ Ἐ-φαρμογὴν ἢ Χρῆσιν).

β.) ‘Ο διδάσκαλος ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι πᾶσα διδασκαλία θὰ δρχηται ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ θὰ βαίνῃ πρὸς

νωστα· λοιπὸν οὐχὶ ἐκ τῶν δρισμῶν εἰς τὰ πράγματα,
ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πραγμάτων εἰς τοὺς δρισμούς. Ἐκ τούτου ἔννοεῖ-
ται ὅτι διδόσκαλος θ' ἀρχίσῃ τὴν διδασκαλίαν του ἐκ τῆς
γεωγραφικῆς διδασκαλίας τῆς πατρίδος (Πατριδογραφίας).
Ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς πατρίδος του θὰ μάθῃ δι παῖς τί ση-
μαίνει ὄρος, πεδιάς, ποταμός, θάλασσα, κόλπος, ἀκρωτήριον,
λιμνήν, λισθιός, πορθμός, λίμνη, τέλμα κ. λ. Ἐξ αὐτῶν δὲ διὰ
τῆς φαντασίας, βοηθουμένης ἐκ τῶν λόγων του διδασκά-
λου, κατανοεῖ πᾶσαν χώραν. Ἀλλὰ πάντοτε ἀς ισχύη ἡ
ἔξης ἀρχή «Ο, τι δύναται δι μαθητὴς νὰ ἐπισκεψθῇ καὶ πα-
ρατηρήσῃ, πρέπει νὰ τὸ παρατηρῇ, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἀφομοιω-
ματικὸν ὑλικὸν διὰ τὰς νέας χώρας». λοιπὸν τότε μόνον ἀς
ἔμφαντίζηται δι λόγος καὶ ἡ ιχνογράφησις του διδασκάλου
πρὸς βοήθειαν τῆς φαντασίας, ὅταν τὸ βλέμμα καὶ δι ποὺς δὲν
φθάνει πλέον.

γ'.) Ἡ φαντασία περικοσμοῦται καὶ περιστέλλουσα ὅσα
βλέπει ἐν τῇ πατρίδι, σχηματίζει εἰκόνα τινὰ περὶ τῶν ἄλλων
χωρῶν. Ἀλλ' ἡ φαντασία παρὰ τοῖς διαφόροις ἀτόμοις εἶναι
διάφορος· λοιπὸν ἄλλως φαντάζεται τὴν Ἀκαρναίαν δι εἰς
καὶ ἄλλως δι ἄλλος, καὶ ὅμως πρέπει πάντες δμοίως ν' ἀντι-
ληφθῶσι του πράγματος. Ἐνταῦθα ἔμφαντίζεται ἡ σπουδαιό-
της τῆς ιχνογραφίας, ητις ἐν οὐδενὶ μαθήματι πρέπει νὰ
λείπῃ, διότι διευθύνει τὴν φαντασίαν τῆς ὅλης τάξεως κατὰ
τὰς ἀπαιτήσεις του πράγματος καὶ σχηματίζει ἀληθῆ εἰκόνα
αὐτοῦ. Λοιπὸν διδόσκαλος μετὰ τὸν Σκοπὸν του μαθήμα-
τος, ὅπερ πρόκειται νὰ διδόξῃ καὶ μετὰ τὴν κατίλληλον Προ-
παρασκευὴν (ἀνάλυσιν) πρὸς κατανόησιν του νέου, ιχνο-

λραφεὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος τὴν χώραν καὶ οἱ μαθηταὶ κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον (Σύγθεσιν) ζητοῦσι ν' ἀπομημνῶσι τὴν γεωγραφικὴν εἰκόνα ἐπὶ τοῦ τετραδίου των.

δ'.) Ἐγταῦθι (ἐν τῇ Συγθέσει) διδάσκαλος δὲ προσφέρῃ δλίγα δύματα καὶ ἀριθμούς.

έ.) Ἄς ἔξετάζῃ λεπτομερῶς τὰς ἀσχολίας τοῦ βίου, τὰς ἐργασίας, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα τῆς γῆς, τὸν βαθμὸν τοῦ πολειτισμοῦ, τὸ κλίμα κ.τ.τ.

στ').) Ἐννοεῖται οὕκωθεν ὅτι θ' ἀρχίζῃ πάντοτε διδάσκαλος οὐχὶ ἐκ τοῦ νομοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας η̄ κατὰ τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον ἐκ τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐξ ἐκείνης τῆς χώρας, ἵτις προσπίπτει εἰς τὰς αἰοθήσεις τοῦ μαθητοῦ. Λοιπὸν ὁ κάτοικος τῆς Μεσσηνίας, μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς χώρας του, δὲ διδαχθῇ τὴν Λακωνίαν κ. καθεξῆς, δὲ Λευκάδιος τὴν Ἀκαρνανίαν, δὲ Εύβοεὺς τὴν Ἀττικὴν καὶ Βοιωτίαν καὶ σύτῳ καθ' ἔξης. Λοιπὸν δὲ μὴ ἀκολουθῇ διδάσκαλος τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ τὴν ὑπαγορευομένην ὑπὸ τῆς ἀνάγκης. Τὸ βιβλίον βεβαίως θὰ ἔχῃ μίαν ὡρισμένην σειράν, διότι ἀλλως δι' ἔκαστον τόπου θὰ ἔχρειάζετο καὶ ἔδιον βιβλίον.

ζ'.) Ἡ διδασκαλία νὰ ἔγινε περιπατητική.

η.).) Κατὰ τὸ τρίτον στάδιον (Συνδυασμὸν) δύναται νὰ γείνῃ ἰχνογράφησις καὶ μεμαθημένων χωρῶν, διὰ νὰ γείνῃ σύγκρισις τῶν ὑψῶν τῶν δρέων, τῆς διευθύνσεως τῶν ποταμῶν, τοῦ μεγέθους τῶν λιμνῶν, τῆς ἐκτάσεως τῶν πεδιάδων, πόλεων κ. λ. "Ωστε η̄ ἀπαίτησις διά τε τὸν μαθητὴν καὶ τὸν διδάσκαλον εἶναι νὰ κάμνωσι πολλὴν χρῆσιν τῆς ἰχνογραφίας.

θ'.) Ὁ Χάρτης ἐμφανίζεται πρώτην φορὰν κατὰ τὸ τέ-

ταρτον στάδιον (Σύστημα) και ἐπ' αὐτοῦ γίνεται η ἐξέτασις τῶν δεδιδαγμένων, η ἐπανάληψις και η τοπική σχέσις ἐκάστου προδεδιδαγμένου μαθήματος. Τοιοῦτον χάρτην ἀς σχηματίζωσι και εἰ μαθηταί, σὺχι ὅμως ὅλον διὰ μᾶς, ἀλλ' ὅληγον κατ' ὅλιγον δηλ.: εἰ; τὰ προδεδιδαγμένα ἀς προσθέτωσι και τὸ νεωστὶ διδαχθέν. Ἐν τῷ τετρῷ τούτῳ σταδίῳ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διδασκαλίας ἀς παρουσιάζωνται τοῖς μαθηταῖς εἰκόνες, φωτογραφίαι, ξυλογραφίαι κ. λ. τῆς χώρας περὶ οὓς ἐγένετο λόγος.

i.) Ἐν τῷ πέμπτῳ δὲ καὶ τελευταίῳ σταδίῳ (ἐφαρμογῇ), ἀς ἀπαιτῇ διδάσκαλος τὴν ἀπὸ μνήμης ἱχνογράφησιν τοῦ διδαχθέντος μεθ' ὅλων τῶν λεπτομερειῶν και ἀς ποιῆται χρῆσιν φανταστικῶν ταξιδίων, ἐν οἷς οἱ μαθηταὶ νὰ διηγῶνται οὐχὶ τὴν ἀρχὴν και τὸ τέρμα τοῦ ταξιδίου, ἀλλὰ νὰ ἐκθέτωσι και ὅσα ἀπαντῶσι καθ' ὅδὸν και νὰ συγκρίνωσι τὰς ἀποστάσεις χρονικῶς.

Τὸ ἀνὰ γειτανίας βιβλίον περιέχει πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν ὥλην πρὸς διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας, ἵδιως ἐν τῷ πρώτῳ μέρει και ἐν τῷ παραχρήματι, ὁ δὲ διδάσκαλος ἀς ἐκλέγη διὰ τὴν διδασκαλίαν του πᾶν τὸ ἀνῆκον αὐτῇ.

Ἐν Ἀργοστολίῳ κατὰ Αὐγούστου 1884.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΠΑΝ. ΒΑΝΔΩΡΟΣ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

§ 1. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Οι Ἔλληνες, ἐνεκα διαφόρων αἰτιῶν καὶ τῆς ἀπερισκεψίας τῶν ἐκάστοτε κυβερνώντων, ὑπέστησαν πολλάκις τὴν ποινὴν τῆς δουλείας ὑπὸ διαφόρων, τὸ πλεῖστον βαρβάρων λαῶν, τῶν δποίων οἱ τελευταῖοι καὶ ισχυρότατοι ἦσαν οἱ Τούρκοι. Οὗτοι, κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν (1453), ἡδύνηθησαν σχεδὸν ἀνεμποδίστως νὰ κατακήσωσιν ἐντὸς δλίγου πᾶσαν τὴν Ἐλληνικὴν γῆν. Ἐνταῦθα ἔμειναν δεσπόζοντες, τυραννοῦντες, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες πάντα τὰ ίερὰ καὶ ὅσια τῶν προγόνων γῆμῶν ἐπὶ οἰκανὸν χρόνον (τέσσαρας αἰῶνας). Οἱ Ἔλληνες εἰργάζοντο καὶ ὑπέφερον δλας τὰς δυστυχίας καὶ στενοχωρίας, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ κύριοι των ἀκόπως τὰ πρὸς τὸ ζῆν χρειώδη. Οὗτως ὑπέφερον οἱ δυστυχεῖς Ἔλληνες πᾶν διτι σκληρὸν καὶ βάρβαρον δυνηθῆ νὰ ἐννοήσῃ τις, μέχρις οὕτοις ἀνεφάνησαν ἀνδρες μεταξὺ τούτων, οἵτινες, ἐπειδὴ δὲν ἡδύναντο νὰ βλέπω-

σι τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν ἀδελφῶν των, ἀπεσύρθησαν εἰς ἔνας χώρας καὶ ἐκεῖειργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρῷας αὐτῶν Ἐστίας. Τοιοῦτοι γάρ σαν δὲ Ρήγας Φεραίος, δὲ Υψηλάντης, δὲ Κοραῆς καὶ λοιποί.

Καὶ ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς Ἐλληνικῆς γῆς ὑπῆρχον πρὸ πολλῶν ἑτῶν οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, οἱ γῆρωες τῆς νέας ἐποχῆς. Οὗτοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὰς αἰσχρότητας καὶ βιαιοπραγίας τῶν τυράννων, ἀπεσύροντο εἰς τὰ ὅρη καὶ ἐκεῖ ἔζων ἐλευθέρως. Ἐντεῦθεν πολλάκις γῆρχοντο πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν τοῖς χωρίοις οἰκούντων καὶ καταπιεζομένων ἀμοφύλων των καὶ συνεπλέκοντο μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Ἐκ τούτου λοιπὸν ὑπῆρχε πρὸ ἑτῶν ἀφορμή, δπως ὑπάρχη παρὰ τοῖς Ἐλλησι τάξις ἀνθρώπων ἐτοίμη εἰς πᾶσαν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος, καὶ ίκανή (διότι γάρ το εξοικειωμένη μὲ τὰς μάχας) νὰ παραβλάπτῃ τὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν.

Τὸ σύνθημα ἐδόθη, καὶ ἡ Ἐπανάστασις γῆρχισε τὴν 25ην Μαρτίου 1821, γημέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀπὸ τὰ βορειότατα μέχρι τῶν νοτιωτάτων μερῶν τῆς Ἐλληνικῆς γῆς. Ἡ ἐπανάστασις διήρκεσεν 7 ὀλόκληρα ἔτη καὶ κατὰ ταῦτα ὑπέφερον οἱ Ἐλληνες καὶ ἀνασκαλοπίσεις καὶ λεηλασίας καὶ πυρκαϊάς κ.λ. ἀνεδείχθησαν δὲ διάφοροι γῆρωες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, οἷοι δὲ Κολοκοτρώνης, Μάρκος Βότσαρης, Καραϊσκάκης κ.λ.π., Μιαούλης, Κανάρης, Τομπάζης καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶν δποίων τὰ δύνματα ἐδοξάσθησαν καὶ ἀπεθανατίσθησαν. Τὸ τέλος τοῦ

ἀγῶνος (τῇ μεσολαβήσει τῆς Εὑρώπης) ἐκρίθη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὅσων ὑπέφεραν, ἐδόθη γῇ Ἐλευθερίᾳ εἰς μικρὸν μέρος μόνον τῆς Ἑλλάδος, τὸ νῦν Ἑλληνικὸν Βασίλειον μετὰ παρέλευσιν 375 περίπου ἑτῶν δουλείας.

§ 2. ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκομεν, φθάνει ἀπὸ Ν. πρὸς Β. 4 μοίρας, καὶ ἀπ' Ἀν. πρὸς Δ. μοίρας 7.

Τὰ ἀνατολικά, μεσημβρινὰ καὶ δυτικὰ δρια αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἣτις περιλαμβάνει πρὸς Ἀν. μὲν τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὰς ἐνομαζομένας Κυκλαδας καὶ Σποράδας. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου θαλάσσης Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα, καὶ πρὸς Δ. τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν τῷ ὅμωνύμῳ πελάγει. Τὰ πρὸς βορρᾶν ὅμως δρια εἶναι ἀκριβέστερον δρισμένα, ποῦ μὲν διὰ ποταμῶν (ὡς ἐν Ἡπείρῳ), ποῦ δὲ διὰ τῶν κορυφῶν ἔρεων καὶ ποῦ διὰ τεχνητῶν σημείων, τὰ διοῖα δρεζούσιν ἄνθρωποι ἐπίτηδες ἐκεῖ στελλόμενοι. Τοιαῦτα τεχνητὰ συνήθως εἶναι ἢ τάφροι ἢ λίθοι, διπλασιῶν μεγάλοι, δεικνύοντες τὴν γραμμήν, τὴν ἐποίαν τὸ δριον ἀκολουθεῖ. Οὕτω συμβαίνει κατὰ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ βόρεια δρια ἡμῶν, τὰ διοῖα ἀκολουθοῦσι κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν Ἀραχθόν, ἐπειτα στρέφονται πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ηγειοῦ καὶ τέλος, ἐξακολουθοῦσιν τὰ τὸν ἄνω βραχίονα αὐτοῦ, ἀπολήγουσιν δὲίγον υψηλότε-

ρων τῶν ἐκβολῶν του. Αἱ χῶραι τοῦ γείτονος οράτους, αἱ συνορεύουσαι μὲ τὰς ἡμετέρας, εἶναι δυτικῶς μὲν ἡ Ἡπειρος, βορείως δὲ ἡ Μακεδονία καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας, χῶραι καθαρῶς Ἑλληνικαί, ἀλλὰ μὴ δυνηθεῖσαι ν' ἀπαλλαγῆσαι τῶν χειρῶν τῶν ξένων.

Ποια τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ ὅρια τῆς Ἑλλάδος; Πῶς χωρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τῆς Τουρκίας;

§ 3. ΦΗΣΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

Εὑθὺς ως παρατηρήσει τις ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, θέλει ἔτει, ὅτι τοῦτο συγίσταται ἐκ τριῶν διακεκριμένων μερῶν, ἣτοι ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τῶν δύο Ἀρχιπελάγων. Ἡ Πελοπόννησος ὁνομάσθη οὕτως ὑπὸ τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὴν Πέλοπος. Ἀποχωρίζεται δὲ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ τῆς βαθείας εἰσχωρήσεως τῆς θαλάσσης καὶ ἀπὸ τὰς δύο βορείους πλευράς της καὶ ἐνοῦται μόνον διὰ στενῆς ταινίας γῆς (ἴσθμου) μετὰ τῆς λοιπῆς χώρας, σχῆμα δ' ἔχει φύλλου πλατάνου ἢ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἀνοικτῆς. Τὸ σχῆμα τῆς Στ. Ἑλλ. (Ῥούμελης) δύναται νὰ θεωρηθῇ ως τραπεζοειδές. Αἱ νῆσοι δὲ τῶν ἀρχιπελάγων φαίνονται διεσπαρμέναι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀκανονίστως. ἂν δημως μετὰ προσοχῆς ἐξετασθῇ ἡ θέσις αὐτῶν θέλει εὑρεθῆ, ὅτι αὐται δὲν εἶναι τεμάχια ἕηρᾶς ἐρριμμένα ἐν τῇ θαλάσσῃ, ως ἔτυχεν, ἀλλ' ὅτι ἀνάγονται εἰς σειράς. Αἱ τοῦ Αιγαίου σχηματίζουσι τρεῖς σειράς, ἐκάστη τῶν ἐποίων φαίνεται:

προέκτασις τῶν δρέων τῆς ἡπειρωτικῆς χώρας. Ἡ ἀνατολικὴ τούτων εἶναι ἔξακολούθησις τῆς νήσου Εὔβοίας, ἡ δυτικὴ, προέκτασις τοῦ Σουνίου, (ἀκρωτηρίου τῆς Ἀττικῆς) καὶ ἡ μέση ἀποτελεῖ τὴν τρίτην, ἥτις ἀπολήγει πρὸς Β. εἰς τὰ μεταξὺ τῆς Εὔβοίας καὶ Ἀττικῆς νησίδια. Ἡ Εὔβοια καθαρῶς φαίνεται ὡς βιαίως ἀπὸ τῆς Στερεάς ἀποσπάσθεῖσα.

Αἱ πρὸς Δ. Ἰόνιοι νῆσοι ἀποτελοῦσι μίαν συνεχῆ σειράν, ἀκολουθοῦσαν γραμμὴν παράλληλον τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος. Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι πᾶσαι αἱ νῆσοι εἶναι τὸ πλεῖστον δρειναὶ καὶ ὅτι τὸ μέγιστον αὐτῶν Ὕψος εὑρίσκεται ἀκριβῶς περὶ τὸ κέντρον (μέσον) ἑκάστης.

Λοιπόν, τὸ Ἑλλ. βασίλειον συνίσταται ἐκ τῆς Στ. Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων. Αἱ νῆσοι τοῦ Αιγαίου ἀνάγονται εἰς τρεῖς σειράς, ὡν ἑκάστη φαίνεται προέκτασις τῶν δρέων τῆς ἀντικρὺ ξηρᾶς· αἱ δὲ τοῦ Ἰονίου ἀποτελοῦσι γραμμὴν παράλληλον τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος.

§ 4. ΚΟΛΠΟΙ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥΤΩΝ.

Τὸ σχῆμα ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀκανόνιστον, παρουσιάζον ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς. Τὰς ἐσοχὰς ταύτας πληροὶ χυνομένη εἰς αὐτὰς ἡ θάλασσα. Αἱ ἐσοχαὶ καλοῦνται Κόλποι.

Ἐκαστος τῶν κόλπων τούτων ἔχει καὶ ἴδιον ὄνομα, τὸ δποῖον ἐλαχθεν εἴτε ἐκ τῆς χώρας τῆς περι-

κλειούσης τοῦτον, εἴτε ἐκ τοῦ δνόματος πόλεως κειμένης παρ' αὐτῷ. Οὕτως ἔχομεν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Β. Ἀν. τὰ ἑξῆς δνόματα τῶν κόλπων.

Παγασητικός, ἔχων σχῆμα πεταλοειδὲς καὶ λαβών τὸ δνομα ἐκ τῆς παρ' αὐτῷ ἐκτισμένης τὸ πάλαι πόλεως « Παγασαί » νῦν Βόλος. Ὁ κόλπος οὗτος ἔχει ἀρκετὸν βάθος καὶ δύνανται νὰ πλέωσι τὰ πλοῖα ἐν αὐτῷ ἀνευ φόβου προσαράξεως. Παρουσιάζει δ' εἰς τὸν εἰσπλέοντα λαμπρὸν θέαν. ἔνεκα τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ τῶν ὑπαρχουσῶν διαφόρων κωμῶν κατὰ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν. Νοτιώτερον τούτου εὑρίσκεται ὁ Μαλιακός, δνομασθεὶς οὗτος ἐκ τῆς χώρας τῶν Μαλιέων, τὴν δποίαν βρέχει. Οὗτος σχετικῶς εἶναι πολὺ μικρότερος τοῦ πρώτου καὶ ἀβαθέστερος, ἔνεκα τῆς ἐκάστοτε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν δρέων καὶ τοῦ ποταμοῦ Σπερχειοῦ χυνομένης ίλύος, ἥτις καθιστᾷ τοῦτον δλοὲν ἀβαθέστερον. Ἡ ἐδῶ θάλασσα εἶναι τόσον ἀβαθής, ὡστε, ὅταν συμβαίνῃ θαλασσοταραχή, λαμβάνει χρῶμα χωματῶδες, διότι ταράσσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων ὁ πυθμήν. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τὰ πλοῖα μὴ δυνάμενα νὰ πλησιάσωσι τὰς ἀκτάς, ιστανται πολὺ μακράν. Ὁ Σαρωνικός, κείμενος μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Ηελοποννήσου καὶ περιέχων τὴν Αἴγιναν, Σαλαμίνα, Πόρον κ.λ.π. νήσους τερπνὰς καὶ εὔκρατεῖς.

Ο Ἀργολικός, ὁ Λακωνικὸς καὶ ὁ Μεσσηνιακός, κείμενοι εἰς τὸ ἀνατολικὸν καὶ νότιον τῆς Ηελοποννήσου καὶ δνομασθέντες ἐκ τῶν περιλαμβανουσῶν αὐτοὺς χωρῶν. Ὁ Κυπαρισσιακὸς καὶ ὁ τῶν Πατρῶν, κείμενοι εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ηελοπο-

νήσου καὶ λαβόντες τὰ δνόματα ἐκ τῶν ἐν τοῖς μυχοῖς των κειμένων δμωνύμων παραλίων πόλεων. Ἀμέσως μετὰ τὸν τῶν Πατρῶν ἀρχίζει τὸ πρῶτον λίαν στενὸς κατὰ τὴν θέσιν Καστέλληα (φρούρια Ρίου καὶ Ἀντιρρίου), εἰτα δὲ εὐρυνόμενος διέμενος τῶν κόλπων τῆς Ἐλλάδος, διὰ Κορινθιακός, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῆς Στερ. καὶ τῆς Πελοπ. καὶ ἀπολήγων εἰς τὴν δμώνυμον Κόρινθον. Τέλος εἰς τὰ Β. Δ. εὑρίσκεται διὰ Αμβρακικὸς, ἐπικληθεὶς οὕτως ἐκ τῆς Ἀμβρακίας πόλεως, νῦν Ἀρτης, δστις ἔχει στενοτάτην εἴσοδον, ωχυρωμένην ἐνθεν μὲν ὑπὸ τοῦ φρουρίου Ἀκτίου, ἐκεῖθεν δὲ ὑπὸ τῶν τῆς Πρεβέζης. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εὐρύνεται, ἀλλ’ ἐν τῷ μέσῳ ἔχει ὑφάλους τινὰς καὶ πρὸς τὰ ἄκρα τενάγη. Οἱ ὑφαλοὶ οὕτοι καθιστῶσι τὸν ἀμέριμνον ἐν αὐτῷ πλοῦν ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς πρώτην φορὰν ναυτιλλομένους. Ἐν αὐτῷ πρόσετι χύνονται δύο ποταμοί, οἵτινες σχηματίζουσιν εἰς τὴν Β. αὐτοῦ παραλίαν ἔλη. Οἱ κόλποι οὗτοι ἀνήκει εἰς τε τὴν Ἐλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν, ἀλλ’ ή εἴσοδος εἶναι ἐλευθέρα.

Κόλπος εἶναι ἐσοχὴ τῆς ἔηρᾶς, πληρουμένη ὑπὸ θαλάσσης — ἔχει δὲ ἔκαστος τούτων καὶ ἴδιον ὄνομα. Ποίοι σχηματίζονται εἰς τὸ ἀνατολικόν, ποῖοι εἰς τὸ νότιον καὶ ποῖοι εἰς τὸ δυτικόν; Τοὺς ἀνατολικοὺς σχηματίζει τὸ Αἰγαῖον, τοὺς δὲ δυτικοὺς καὶ νοτίους τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

§ 5 ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΩΝ ΚΟΛΠΩΝ.

Αἱ ἀκταὶ τῆς περιβαλλούσης τοὺς κόλπους ἔηρᾶς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βραχώδεις καὶ κρημνώδεις,

υπώρειαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ γῆτον ὑψηλῶν ὁρέων.
Αὗται ἐμποδίζουσι τὴν ἐπὶ πλέον εἰσχώρησιν τῆς
Θαλάσσης, ἀποτελοῦσαι φραγμόν. Πολλάκις δημιως
τὰς ἀκτὰς ἀποτελοῦσι καὶ εὕφοροι χαμηλαὶ πεδιάδες,
τῶν δποίων ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν κατωφέρεια εἶναι
ἀνεπαίσθητος. Τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ τοῦ Ἀλμυροῦ,
Μεσσηνίας, Κορίνθου καὶ Ἀρτης, ἐξ ᾧ αἱ δύο τε-
λευταῖαι εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ ἀμπέλους καὶ λειπά-
εῖδη φυτῶν, τὰ δποῖα διὰ τοῦ χλοεροῦ αὐτῶν χρώμα-
τος παρέχουσιν εὐχάριστον θέαν εἰς τοὺς παραπλέον-
τας. Αἱ πεδιάδες ἐπειδὴ εὑρίσκονται πάντοτε εἰς
χαμηλὰ μέρη καὶ περικλείονται πανταχόθεν ὑπὸ δ-
ρέων, διαφρέοντα ἀπὸ τὰ ἐκ τούτων κατερχόμενα
καὶ ποταμοὺς σχηματίζοντα ὕδατα. Ταῦτα εἰσβάλ-
λουσιν εἰς τοὺς παρὰ τὰς πεδιάδας κόλπους, καὶ
σχηματίζουσιν ἐν αὐταῖς τὰς ἐπικινδύνους διὰ τοὺς
ναυτίλους ἀνωμαλίας τοῦ πυθμένος, ὡς ἐν τῇ προη-
γουμένῃ § εἰπομεν διὰ τοὺς κόλπους Μαλιακὸν καὶ
Ἀμβρακικόν. Ἐν τοῖς κόλποις γίνεται ἡ ἀλιεία τῶν
ἰχθύων καὶ δστράκων, χρησίμων εἰς τὰς καθ' γῆμέραν
ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων. Ο πυθμὴν τῶν κόλπων εἶναι
διάφορος ὡς πρὸς τὸ βάθος καὶ τὸ ποιὸν τῶν καλυ-
πτόντων τοῦτον γαιωδῶν στρωμάτων· συνήθως δημιως
πρὸς τὰς χαμηλὰς ἀκτὰς καὶ τὰ μέσα κατέχεται ὑπὸ
χώματος γονίμου καὶ ἄμμου, τὰ δποῖα ἀποτελοῦσι τὸν
βόρβορον (βοῦρκον)· αἱ ἀπόκρημνοι δὲ κατωφέρειαι
ἐξακολουθοῦσι τὴν αὐτὴν σχεδὸν φορὰν καὶ ὑπὸ τὴν
θάλασσαν, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τὰς βραχώδεις ἀκτὰς
εἶναι καὶ βαθυτέρα ἡ θάλασσα.

Εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν κόλπων ἡ διάγονη ὑψηλότε-

ρον κείνται πόλεις, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς τὴν διευκόλυνσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου πρὸς τὸ ἐπείσακτον διὰ τῆς ταχυτέρας συγκοινωνίας. Εὑρίσκονται δὲ προσέτι καὶ εἰς ὑπήνεμα μέρη, μὴ προσβαλλόμενα τόσον εὐκόλως ὑπὸ τῶν μανιωδῶν τῆς θαλάσσης κυμάτων. Οἱ κόλποι πρὸς τούτοις εἰσχωροῦντες πολὺ βαθέως εἰς τὴν ἔηράν, χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων τῶν ἐνδοτέρων μερῶν, ἔνεκα τῆς εὐκόλου ἐπικοινωνίας τούτων μετὰ τῶν ἔνων. Δια τοῦτο παρατηρεῖται, ὅτι ὁ πολιτισμὸς εἰσάγεται λίαν ταχέως εἰς τὰς πολυσχιδεῖς χώρας ἐνῷ τούναντίον εἰς τὰς μὴ τοιαύτας.

Αἱ περιβάλλουσαι τοὺς κόλπους ἀκταὶ εἶναι συνήθως βουνώδεις, ἀλλ' ἐνίστε καὶ πεδιναί. Τὰ ἐκ τῶν δρέων ὑπὸ τῶν ὑδάτων συρόμενα χώματα σχηματίζουσιν ἐντὸς τῶν κόλπων ἀνωμαλίας. Ἐν τούτοις γίνεται ἡ ἀλιεία ἰχθύων καὶ δστράκων· ἔχουσι δὲ διάφορον βάθος κατὰ τὰ διάφορα αὔτῶν μέρη. Εἰς τοὺς μυχοὺς τούτων κτίζονται καὶ αἱ πόλεις χρησιμεύουσαι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἐνδοτέρων μερῶν.

§ 6. ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ Η ΑΚΡΑΙ.

Οἱ κόλποι περατοῦνται, ὡς γνωστὸν ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὑπὸ ἔηρᾶς, ἄλλοτε μὲν δρεινῆς, ἄλλοτε δὲ πεδινῆς. Αἱ πεδιναὶ ἀκταὶ κείνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τοὺς μυχοὺς τῶν κόλπων, ἐνῷ αἱ δρειναὶ ἐκτείνονται πολὺ μακρὰν εἰς τὴν (ἀνοικτὴν) θάλασσαν, ἐν εἰδει γλωσσῶν. Αἱ προεκτάσεις αὗται τῆς ἔηρᾶς εἰς τὴν

θάλασσαν καλοῦνται "Ακραι ἢ Ἀκρωτήρια. Ταῦτα συνήθως εἶναι δψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα, βυθιζόμενα σχεδὸν κατακορύφως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζοντα τὴν ἀκτὴν αὖτῶν βαθεῖαν.

Ἐπειδὴ ταῦτα προεκτείνονται, ὑφίστανται πάσας τὰς προσβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, τὰ δηποῖα διὰ τῆς ὁρμητικῆς των πλήξεως ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῆς ἔηρᾶς καὶ παρασύρουσι πᾶν δὲ τι εὐκίνητον καὶ εὔθραυστον ἐπὶ ταύτης ὑπάρχει διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρόποδες (βάσεις) τῶν ἀκρωτηρίων εἶναι γυμνοί, ἔηροί καὶ ἐσχισμένοι, σχηματίζοντες χαράδρας καὶ λάκκους κατὰ τοσοῦτον μείζους, καθ' ὃσον ἡ συνιστῶσα τὸ ἀκροτήριον ὅλη εἶναι μᾶλλον εὔθραυστος ἢ σκληρά. Τὰ κύματα, πλήττοντα μετὰ μεγίστης ὁρμῆς τὰ ἀκρωτήρια, τρίβουσι σὺν τῷ χρόνῳ τὰ κάτω εὔθραυστα μέρη καὶ οὕτω σχηματίζουσι τὰ σπήλαια. Ταῦτα ἐφ' ὃσον μεγεθύνονται καθίστανται ὀλιγώτερον στερεὰ καὶ τὸ ὑπεριείμενον βάρος τὰ καταρρίπτει οὕτω δὲ ἡ θάλασσα διαβιβρώσκουσα κατ' ὀλίγον τὰς ἀκτὰς εἰσχωρεῖ ἐντὸς τῆς ἔηρᾶς καὶ σχηματίζει τοὺς ὁρμίσκους, στίνες εἶναι τόσον περιζήτητοι εἰς τὸν ναυτίλους ἐν καιρῷ τρικυμιῶν.

Τὰ κύματα προσκρούοντα ἐπὶ τῶν βράχων σχηματίζονται εἰς ράνιδας, αἴτινες παρασυρόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πλήττουσι μεθ' ὁρμῆς καὶ κοιλαίνουσι βαθμηδὸν τὰς πέτρας ἐν εἴδει λεκανῶν. Αἱ λεκάναι αὗται πληροῦνται θαλάσσης, ἥτις ἐξατμιζομένη ἀπαφίνει τὸ μαγειρικὸν ἄλας, τὸ τοσοῦτον χρήσιμον εἰς τὰς καθ' ἡμέραν ἀνάγκας ἡμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ὅποιου τοσαῦτα χρήματα εἰσπράττονται. "Ἄλας σχηματί-

ζεται και τεχνητως εις χαμηλας και υπηνέμους παραλίας, Τὰ μέρη ἐνθα σχηρατίζεται τὸ ἄλας δνομάζονται ἀλυκαί.

Εἰς τὰ ἀκρωτήρια ἔχουσι θέσει Φάρους (φανούς), ἵνα διακρίνωσιν οἱ πλέοντες ὅτι ἔκει που εἰναι ξηρὰ και νὰ προφυλλάσσωνται, πρός δε και ἵνα προσδιορίζωσι τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ θέσιν τῶν τὰ πλοῖα ἐν καιρῷ νυκτὸς και μάλιστα χειμερινῆς. Ἐπειδὴ τὰ ἀκρωτήρια εἰναι ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἄμεσον προσβολὴν τῆς θαλάσσης, διὰ τοῦτο ὑφίστανται και πολλὰς ἐπικινδύνους τρικυμίας, ἐνεκα τῶν δποίων κατέστησαν δνομαστά τινα τῶν παρ' ήμιν ἀκρωτηρίων, ως δ Καφηρεύς, δ Μαλέας και δ Ἀράξος.

Τι εἶναι ἀκρωτήριον; — Ἐπειδὴ πλήγτονται ταῦτα ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰναι κατὰ τὰ οάτω μέρη τῶν γυμνὰ και ἐσχισμένα. Φθειρόμενα ταῦτα πολὺ σχηματίζουσι τὰ σπήλαια, τὰ δποῖα πάλιν κρημνίζονται, ζταν καταστῶσιν ἀρκετὰ μεγάλα, ώστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ βαστάσωσι τὸ ὑπερκείμενον βάρος. Αἱ ἀλυκαὶ σχηματίζονται ἐπὶ τούτων, ἐνεκα τῆς ἐξατμίσεως τῆς θαλάσσης, η δποία υπὸ τῶν κυμάτων δίπτεται εἰς τὰς πλησίους λεκάνας. Τὰ ἀκρωτήρια προσβάλλονται πολὺ υπὸ τῶν τρικυμιῶν· ἐπὶ τούτων δ' ἔχουσι θέσει τοὺς φάρους.

§ 7. ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΚΡΩΤΗΡΙΩΝ.

Ἡ Ἑλλάς, ἐπειδὴ εἶναι δρεινὴ και πολυσχιδὴς χώρα, ἀπολήγει εἰς πλειστα δσα ἀκρωτήρια, ἐκαστον τῶν δποίων ἔχει ἴδιον ὄνομα και ἱστορίαν. Ἐκ τούτων ἐπισημότερα εἰναι 1) Τὸ Τρίκερι, εἰς τὴν δεξιὰν ἀκτὴν τῆς εἰσόδου τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου. Ωνο-

μάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ κειμένου δμωνύμου χωρίου, τὸ δποῖον ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἀφορολόγητον. Νοτιώτερον τούτου καὶ εἰς τὰ Β. Ἀν. τῆς νήσου Εύβοίας εἶναι 2) τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπίσημον διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων· εἶχε δὲ καὶ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Εἰς τὴν Β. Δ. ἄκραν τῆς αὐτῆς νήσου εἶναι 3) τὸ Κήναιον, ἀπέχον ὅχι πολὺ ἀπὸ τὴν πρὸς Δ. κειμένην Στερεάν Ἐλλάδα. Τὸ στενὸν τοῦτο τῆς θαλάσσης περιλαμβάνει νησίδιά τινα πετρώδη καὶ ἀκατοίκητα ὄνομαζόμενα Διθάδες· ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου δὲ τούτων ὑπάρχει καὶ φανὸς διὰ τοὺς πλέοντας. 4) Ὁ Καφηρεὺς εἰς Ν. Α. τῆς Εύβοίας, λίαν βραχώδες καὶ τρικυμιῶδες ἀκρωτήριον, ἐπίσημον διὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχῆ ἀποβάσαν ναυμαχίαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. 5) Εἰς τὰ Ν. τῆς Ἀττικῆς τὸ Σούνιον. Ἐπὶ τούτου εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ὁ χυρὸν φρούριον καὶ ναὸς τῆς Σουνιάδος Ἀθηνᾶς, οὗτινος λείψανα σώζονται ἥδη. Ἐκ τούτου ἔρριφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Αἴγειος, ὑπὸ λύπης κυριευθείς, καὶ οὕτω ὠνομάσθη τὸ πέλαγος Αἰγαῖον. Τοῦτο κείται εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ, τὸν δποῖον ἀφοῦ παραπλεύσῃ τις θέλει φθάσει εἰς ἔτερον ἀκρωτήριον 6) τὸ Σκύλλαιον, τὸ δποῖον εἶναι προέκτασις τῶν Ἀργολικῶν ὁρέων καὶ ἀντικρύ του κείται ἡ νῆσος Ὑδρα, περιώνυμος διὰ τὰς ναυμαχίας τῶν κατοίκων της ἐν τῷ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας ἱερῷ ἀγῶνι.

Εἰς τὸ Ν. Ἀν. τῆς Ηελοποννήσου ἔρχεται 7) ὁ Μαλέας, ἀκρωτήριον ἀπόκρημνον καὶ πλῆρες σπηλαίων. Ἐνταῦθα συμβαίνουσι μεγάλαι τρικυμίαι καὶ

Θαλάσσια δεύματα, ἐπίφοβα εἰς τοὺς πλέοντας· διὰ τοῦτο τὸ πάλαι ὑπῆρχε καὶ φράσις δηλοῦσσα τὸν μέγαν κίνδυνον «Μαλέαν δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν οἰκαδες». Ὁλίγον βορειότερον τούτου ἥρξαντο ἡδη ἔξορυπτόμενα ὀραῖα μέλανα μάρμαρα. 8) Τὸ Ταίναρον, τὸ νοτιώτατον τῆς Ἐλλάδος· σχηματίζεται ἐκ τῶν δρέων τοῦ Ταύγετου καὶ ἐκεὶ ὅπου ἀπολήγει σχηματίζει διάφορα μεγάλα σπήλαια· διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες ἐπίστευον, ὅτι ἐδῶ ἦτο ἡ πύλη τοῦ Ἀδου. Ἔξαγονται ἐξ αὐτοῦ διάφορα ἐρυθρὰ μάρμαρα, ἀλλ' ὅχι καὶ καλῆς ποιότητος. Τὸ Ταίναρον μετὰ τοῦ Μαλέου περικλείεισι τὸν Λακωνικὸν κόλπον. 9) Ὁ Ἀκρίτας εἰς τὰ Ν. Δ. τῆς Μεσσηνίας, χαμηλὸν ἀκρωτήριον, σχηματίζον μετὰ τοῦ Ταινάρου τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. 10) Τὸ Κατάκωλον (ἰχθύς), ἐφ' οὗ κείται ἡ νέα, ἐμπορικὴ καὶ εὐλίμενος πόλις Κατάκωλον. Οὐ μακρὰν τούτου πρὸς τὸ Β. Δ. ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον 11) Κυλήνη, ἐφ' οὗ εἰναι καὶ δμώνυμος κώμη, ἔχουσα πολλὰς λαμπτικὰς πηγάδας, ὧφελιμωτάτας εἰς τοὺς νοσοῦντας ἐκ δυσθεραπεύτων ἀσθενειῶν. 12) Ἄραξος ἡ Ηάπας, καὶ Καλόγρηα, δύο λίαν ταπεινὰ ἀκρωτήρια, πλησιέστατα πρὸς ἄλληλα καὶ κείμενα κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν. Ἐνταῦθα γίνεται ἡ ἄγρευσις ἀφθόνου ποσοῦ ἔχθυων. 13) Ρίον καὶ Ἀντίρριον, κείμενα ἀπαντικρὺ ἄλλήλων, τὸ μὲν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς Στερεᾶς κατὰ τὸ στενότατον μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· ἔχουσι δ' ἀμφότερα κατὰ τὸ παράλιον Βενετικὰ φρούρια, χρήσιμα νῦν εἰς φυλακὰς τῶν βαρυποίνων. 14) Τέ-

λος εἰς τὰ Β. Δ. τῆς Στ. Ἐλλ. εὑρηται τὸ "Ἀκτιον
ἢ Ποντα, ἀντικρὺ τῆς Ηρεβέζης, κατὰ τὴν εἰς
τὸν Ἀμβρακικὸν εἴσοδον. Ἐπὶ τούτου εὑρίσκεται καὶ
μικρὸν φρούριον, δεσπόζον τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου
καὶ τῆς Ηρεβέζης. +

§ 8. ΟΡΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἐλλάδος οὐατέ-
χεται ὑπὸ δρέων, ἀτινα διασχίζουσι ταῦτην ποικιλο-
τρόπως καὶ σχηματίζουσι τὰς κοιλάδας καὶ μικρὰς
ἢ μεγάλας πεδιάδας. Παρατηρεῖται δ' ὅτι τὰ δρη
ταῦτα σχηματίζουσι σειράς, αἵτινες ἀπὸ Β. πρὸς Ν.
εἰσὶν αἱ ἔξης. 1) Ἡ τοῦ Ὀλύμπου, ἔχουσα πολ-
λὰς νορυφάς, ὃν ἐπισημότεραι εἶναι δὲ Ὁλυμπος,
ἢ Ὅσσα (Κίσσαβος) καὶ τὸ Ηλιον. Ἐπὶ πάν-
των τούτων ἔζων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ ἀτρόμη-
τοι Ἀρρατολοὶ καὶ Κλέφται, οἱ δποῖοι μεγάλως
ἔζηρισαν τοὺς τυράννους των Τούρκους. Οὐδὲ Ὁλυμπος
εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῶν προρρηθέντων, αἱ δὲ νορυ-
φαὶ του ἔθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἔφθανον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχρησίμευσαν ὡς κατοικία τῶν
Θεῶν των. Μεταξὺ Ὁλύμπου καὶ Ὅσσης κείται ἡ
στενὴ κοιλάς τῶν Τεμπῶν, ἣν διέρχεται δὲ μέγιστος
τῆς Ἐλλάδος ποταμὸς δὲ Ηγειός.

2) Ἡ τοῦ Ηίνδου, μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἡ-
πείρου. Ἡ σειρὰ αὕτη σχηματίζει πολλὰς νορυφάς,
αἵτινες βαίνουσι κλιμακωτῶς, ἢτοι ἀπὸ χαμηλοτέ-
ρων εἰς ὑψηλοτέρας. Ἐπὶ τῶν δρέων τούτων διαιτῶν-
ται διάφορα ἄγρια ζῶα, ἢτοι ἀριτοι, λύκοι, ἔλα-

φοι κ. λ. Μεταξὺ Πίνδου καὶ σειρᾶς Ὄλυμπου περιλαμβάνεται ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάς, ἡ μεγίστη πασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι. Η σειρὰ τοῦ Πίνδου προχωροῦσα πρὸς Ν. διακλαδίζεται καὶ σχηματίζει 5 διακεκριμένας σειράς, καὶ δὴ 3) τῆς Ὀρθρυος, ἣτις ἔχει τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀν. καὶ λήγει εἰς τὴν εἰσόδου τοῦ Ηαγασητικοῦ, ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Τρίκερι. Νοτιώτερον ταύτης ἔρχεται 4) ἡ σειρὰ τῆς Οἴτης, διευθυνομένη ἐπίσης ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀν. μέχρι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, ἐκεῖθεν δὲ στρεψομένη πρὸς τὰ Ν. Α. καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν παραλίαν, λήγει παρὰ τὸν Εὔριπον, ἣτοι εἰς τὸ στενότατον μέρος τῆς θαλάσσης, τῆς μεταξὺ Εύβοιας καὶ Στερεάς. 5) Τρίτη σειρὰ ἀπὸ τοῦ Πίνδου ἀρχομένη, διασχίζουσα πᾶσαν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ Σουνίου ἀκρωτηρίου, εἶναι ἡ τοῦ Ηαρνασσοῦ.

Εἰς τὸ Δ. τέλος τῆς Στ. Ἑλλ. μέρος ὑπάρχουσιν αἱ λοιπαὶ δύο, ἐξ ᾧ η μὲν μία, 6) ἡ Ἀκαρνανική, ἀκολουθεῖ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀκαρνανίας, ἀρχομένη ἀπὸ τὰς ἐνβολὰς τοῦ Ἀχελώου καὶ λήγουσα εἰς τὸ Ἀκτιον. Πρὸς Ἀν. ταύτης καὶ πρὸς Δ. τῆς τοῦ Ηαρνασσοῦ ἔρχεται 7) ἡ τελευταία σειρά, ἡ Αἰτωλική, ἣτις ἀρχίζει ἀπὸ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἀπολήγει πρὸς Ν. κατὰ τὸ Ἀντίρριον.

Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἐπιφανείας κατέχεται ὑπὸ πεδιάδων, τὰς ὅποιας περικλείουσιν αἱ προρρηθεῖσαι σειραὶ τῶν ὁρέων.

Ἐκ τούτων μανθάνομεν, ὅτι τὰ ὅρη διασχίζουσι τὴν Ἑλ-

λάδα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὅτι εἰς ταῦτα ἀπεσύροντο οἱ ἐπικυαστάται κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ὅτι ἀνέγονται εἰς σειράς, ἐκ τῶν δποίων διακρίνονται ἡ τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πίνδου. Ἡ δὲ σειρὰ τοῦ Πίνδου χωροῦσα πρὸς Ν. διακλαδίζεται καὶ σχηματίζει τὰς σειρὰς τῆς Ὄρθρους, Οἴτης, Παρνασσοῦ καὶ Αἰτωλικῶν· τὰ δὲ Ἀκαρνανικὰ ἀποτελοῦσιν ιδίαν σειράν.

§ 9. ΟΡΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ.

Καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐπίσης καταλαμβάνεται ὑπὸ πλείστων δρέων ὑψηλοτέρων ἢ χαμηλοτέρων, τὰ δποία ὅμως δύνανται ν' ἀναγθῶσιν εἰς σειρὰς καὶ κυρίως εἰς 4 διακεκριμένας ἀλλήλων, αἱ τρεῖς τῶν ἔποίων ἀκολουθοῦσι τὰ παράλια τῆς Χερσονήσου.

1). Ἡ πρώτη ἢ Βορεία, ἀρχίουσα ἐκ δυτικῶν, προχωρεῖ παραλίως καὶ ἀκολουθεῖ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ποῦ μὲν πλησιάζουσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τότε σχηματίζει ἀκρωτήριον, ώς τὸ Ρίον, ποῦ δὲ ἀπομακρυνομένη καὶ τότε σχηματίζει πεδιάδα, ώς τὴν Κορινθιακήν. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ ταύτης εἰναι τὸ Ηαναχαϊκὸν πρὸς Ἀν. τῶν Πατρῶν, δῆλον, τὸ Ἀροάνιον καὶ ἡ Κυλλήνη, ἀρκετὰ ὑψηλὴ κορυφὴ, φαινομένη καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Πρὸς Ἀν. τῶν δρέων τούτων καὶ συνέχεια τῆς αὐτῆς σειρᾶς εἰναι τὰ Ἀργολικά, ἀτινακλιμακωτῶς προχωρεῦντα διασχίζουσι τὴν Ἀργολικὴν χερσόνησον καὶ λήγουσιν εἰς τὸ Σκύλλαιον ἀκροτήριον, ἀντικρὺ τῆς νήσου Ὑδρας. 2) Ἡ δευτέρα σειρὰ ἀρχεται ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀργολικοῦ

αόλπου, ἀκολουθεῖ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ τελείωνται εἰς τὸν Μαλέαν. Ἐπιδεικνύει δὲ κορυφὰς πρὸς νότον τὴν Κυλλήνης τὸ Ἀρτεμίσιον, τὸ Ηράθενιον καὶ τὸν Ηάρνωνα, ἀπόκρημνον καὶ πετρώδες ὄρος.

3) Ἡ τρίτη παραλία σειρά εἶναι ἡ δυτική, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρίτα καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ Ὥλενου πρὸς βορρᾶν. Κορυφὰς ἔχει τὴν Ἰθώμην, βορειότερον ταύτης τὸ Τετράγιον καὶ τὴν Φολόην, κατοικίαν τῶν Κενταύρων, οὓς κατέστρεψεν ὁ Ἡρακλῆς. Ἡ Φολόη διὰ τῶν πολλῶν αὐτῆς κορυφῶν ταπεινοῦται δλονὲν κλιμακωτῶς καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς ταύτης κειμένην (ἰερὰν) πεδιάδα τῆς Ἡλιδος.

4) Ἡ τετάρτη δὲ καὶ τελευταία σειρά, ἡ καὶ Μέση καλουμένη, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Ταίναρον καὶ προχωρεῖ κατ' εύθειαν πρὸς Β. ἀκολουθοῦσα οὖν καὶ αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς παράλιαι σειραι διεύθυνσιν. Ἐχει κορυφὰς τὸ Ταῦγετον, τὸ δποῖον εἶναι χιονοσκεπές καὶ κατάφυτον ὑπὸ ἐκτεταμένων δασῶν. Πρὸς Β. τούτου τὸ Μαίναλον ἡ Τρίκορφα, ἐπὶ τοῦ δποίου πολεμῶν ἔδειξε τὰ πρώτα σημεῖα τῆς στρατηγικῆς του ἵκανότητος ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Λοιπὸν ἐν Πελοποννήσῳ διακρίνομεν τέσσαρας σειρὰς δρέων, ἐκ τῶν δποίων αἱ τρεῖς ἀκολουθοῦσι τὰς τρεῖς παραλίους αὐτῆς πλευράς, ἡ δὲ τετάρτη (μέση) ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διευθυνομένη χωρίζει τὴν χερσόνησον εἰς δύο τμήματα καὶ ἀπολήγει κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. — Τὰ δύομάτα τῶν δρέων τούτων εἶναι ποῖα; . . .

§ 10. ΟΡΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα πλὴν τῆς Στ. καὶ τῆς Πελοπ. ἀνήκουσι καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀποτελοῦσι τὸ τρίτον μέρος αὐτῆς. Πᾶσαι αἱ νῆσοι φαίνονται ὅτι, ἂν τὰς πλησιάσῃ τις πρὸς τὰς ἀπέναντί των ἀκτάς, δύνανται νὰ ἐφαρμώσωσιν εἰς ταύτας σχεδὸν ἀκριβῶς, ἀφίνουσαι μόνον ἔλαχιστα χάσματα, ὡς η Εὔβοια καὶ η Ὑδρα πρὸς τὰς ἀπέναντί των ξηράς, η Ζάκυνθος καὶ Κεφαλληνία πρὸς ἀλλήλας καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὰ δὲ ἐπ' αὐτῶν ὅρη ἀκολουθοῦσι διεύθυνσιν, οἷαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος. Οὕτως εἰς τὴν Εὔβοιαν, τὴν μεγίστην τῶν νήσων, παρατηροῦμεν μίαν σειρὰν ὅρέων τοῦ Πηλίου.

Τὰ καλύπτοντα τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νήσου ὅρη ἔχουσιν ὑψηλὰς κορυφὰς ἀπὸ B. πρὸς N. 1) Τὸ Τελέθριον, ὅπερ ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κήναιον. 2) Τὸ Κανδύλιον, παράλιον, ἀπότομον, ὑψηλὸν καὶ κατάφυτον ὅρος ὑπὸ διαφόρων ἀγρίων δένδρων. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ναυτιλλούμενους, διότι πάντοτε ἔκει συμβαίνουσι ῥεύματα ἀέρος ἐπίφοβα. 3) Τὴν Δίρφυν, τὴν ὑψηλοτέραν τῆς νήσου κορυφὴν, εὔρισκομένην ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον καὶ πρὸς Άν. τῆς Χαλκίδος. Τὸ ὅρος τοῦτο εἶναι πλῆρες πηγῶν, Καὶ τέλος πρὸς N. 4) Τὴν Ὀχην, ἥτις σχηματίζει δύο ἀκρωτήρια τὸν Καφηρέα καὶ τὸν Γεραιστόν. Ή σειρὰ αὗτη, διακοπτομένη διέγοντα ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἔξακολουθεῖ εἴτα διὰ τῆς Ἀνδρου καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἐπισκεπτάζουσα ταύτας.

Τὰς Ἰονίους νήσους καλύπτει πάλιν μία σειρά δρέων, ἔχουσα τὴν ίδιαν διεύθυνσιν μὲ τὰ ὅρη τῆς δυτικῆς παραλίου σειρᾶς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ύψηλοτέρα κορυφὴ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς νήσου Κεφαλληνίας, καλουμένη Αἶνος ή Μεγάλο βουνό, ὅρος κατασκέπαστον ἐκ δάσους ἐλάτης. Τὰ δὲ ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Κυθήρων ὅρη ἀνάγονται εἰς τὰ τοῦ Πάρνωνος τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ γενικῶς ἐπὶ τῶν νήσων παρατηρούμενον εἶναι τὸ ξηρὸν τοῦ ἐδάφους, τὸ ἐρυθρὸν τούτου χρῶμα καὶ ἡ υπὸ τῶν δρέων ἐπικάλυψις τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐπιφανείας των, τοῦθ' ὅπερ ἐμποδίζει τὸν σχηματισμὸν μεγάλων πεδιάδων καὶ ποταμῶν.

Οὕτω φαίνεται, δτι καὶ τὰ τῶν νήσων ὅρη ἀνάγονται εἰς σειράς, ἔχούσας, ως ἔγγιστα, τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπὶ τῆς ἀντικρύ των ξηρᾶς δρέων. Ἐπὶ τῆς Εὔβοίας διακρίνονται τέσσαρες κύριαι κορυφαί. Τὰς δὲ Ἰονίους νήσους κατέχει μία συνεχὴς σειρά, τῆς δποίας ή ύψηλοτέρα κορυφὴ Αἶνος ύψος ται ἐπὶ τῆς Κεφαλληνίας. Εἶναι δὲ αἱ νῆσοι πᾶσαι βουνώδεις καὶ ἐστεργμέναι μεγάλων δπωσοῦν πεδιάδων.

§ II. ΗΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ ΚΑΘΟΛΟΥ.

Τὰ ὅρη τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ πλεῖστον ύψηλά, ἀπόκρημνα καὶ γυμνά· διότι τὰ ἐπ' αὐτῶν δάση κατεκάησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ μάλιστα ἐπὶ τουρκοκρατίας. Αἱ κλιτύες (πλάγια) τῶν δρέων ἔχουσι κλίσιν συνήθως μεγάλην καὶ ίδιως πρὸς τὴν ρίζαν (πρόποδας), δτε παρουσιάζουσι σχῆμα στέγης οἰκίας. Ἐπὶ τῶν δρέων υπάρχουσιν οἱ διάφοροι λίθοι·

ώς π.χ. ἐπὶ τῆς Πεντέλης Πάρου καὶ Τήνου τὸ (λευκὸν ἢ τεφρῶδες) μάρμαρον, ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος τὸ μέλαν ἡ. λ. ἀλλοῦ ἔξαγεται δὲ σβεστόλιθος, δὲ πυρίτης, δὲ πορώδης, δὲ σχιστόλιθος (α) καὶ λοιπὰ εἰδη. Τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἔξαγονται οἱ λίθοι, δνομάζονται λατομεῖα.

Ἄλλος δὲ ἐπιφάνεια τῶν δρέων συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ χώματος· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει παρουσιάζεται τὸ ὄρος κατάφυτον ἐκ διαφόρων εἰδῶν δένδρων, τὰ δποὶα παρατηρεῖται, ὅτι κατέχουσι πάντοτε τὰ τοῦ αὐτοῦ εἰδους τὸ αὐτὸν ὄψις τοῦ ὄρους. Δηλονότι τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ μᾶλλον ψυχρότερα μέρη τὰ κατέχουσι καὶ τὰ μᾶλλον ἀγρια δένδρα· οἷον, ἐλάτη, δρῦς, πρῖνος, πεύκη ἡ. λ. Τὸ μέρος, εἰς δὲ διπάρχουσι πολλὰ δένδρα δνομάζεται δάσος. Εντὸς τῶν δασῶν διπάρχει πληθὺς ζώων ἀναγκαίων πρὸς τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μεταξὺ τούτων εὑρίσκονται ἐνίστε καὶ ἀγρια ὡς ἡ ἀλώπηξ, δὲ λύκος, δὲ ἀγριόχοιρος, ἡ ἔλαφος, ἡ ἵκτις (κουνάδι) καὶ ἄλλα. Οἱ ἀγριόχοιρος καὶ ἡ ἔλαφος τρώγονται, τὸ κρέας των μάλιστα εἶναι νοστιμώτατον.

Τὰς κορυφὰς τῶν δρέων προσβάλλει καὶ καταλαμβάνει ἐν πρώτοις ἡ χιών, ἥτις δλίγον προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω καὶ φθάνει — κατὰ μέγιστα φύχη — μέχρι καὶ τῆς θαλάσσης· ἀλλοῦ ἐπερχομένου τοῦ ἔαρος, ἀρχεται αὖτη νὰ τήκηται (λυώνη) ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Εἰς τινα ὅμως ὄρη καὶ κατὰ τοὺς μεγίστους τοῦ θέρους καύσωνας ἡ χιών δὲν τήκεται καὶ

(α) Καλὸν εἶναι νὰ δειχθῶσι πάντα τὰ εἰδη τῶν λίθων.

τότε τὸ ὅρος δνομάζεται χιονοσκεπές. Εἰς τὰ ὄψη
ὑπάρχει δρόσος μεγαλητέρα ἢ εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη,
καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰ ὅρη ἡ χλόη ἀναφαίνεται, ὅταν
ἀρχίζῃ νὰ ἐκλίπῃ ἔνεκα τῆς ζέστης εἰς τὰς πεδιά-
δας: τότε δὲ καὶ οἱ ποιμένες ἀναβαίνουσιν ἐκεῖ, ἵνα
εὑρίσκωσι τροφὴν διὰ τὰ ποίμνιά των. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ
λόγον (τῆς θερμότητος) εἶναι μόνον οἱ πρόποδες τῶν
δρέων καλλιεργημένοι, ὅπου τὰ φυτὰ ἀντέχουσι καὶ
εύδοκιμοῦσι.

Λοιπὸν περὶ τῶν δρέων τῆς Ἐλλάδος μανθάνομεν γενικῶς,
ὅτι εἶναι ὄψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα· ὅτι ὅπου τὸ ὅρος εἶναι χω-
ματῶδες, ἐκεῖ σχηματίζεται καὶ δάσος, ἐντὸς τοῦ δποίου ζῶσι
διάφορα ζῶα ἥμερα καὶ ἐνύστε καὶ ἀγρια. Προσέτι ὅτι τού-
των μόνον οἱ πρόποδες καλλιεργοῦνται ἐπιμελῶς καὶ ὅτι, ἐνῷ
τὸν χειμῶνα εἶναι σκεπασμένα ὑπὸ τῆς χιόνος, τὸ θέρος, ἔνε-
κα τῆς χλόης, μεταβιβλοῦνται εἰς βιοκητήρια τῶν ποιμνίων.

§ 12. ΒΡΟΧΑΙ, ΠΗΓΑΙ.

Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς διάφορα ὕδατα ἔξατμοιζόμενα με-
ταβάλλονται εἰς ἀτμοὺς (ἀεράτους), οἱ δποῖοι ἀνυ-
φούμενοι εὑρίσκουσι φῦχος, ὅπερ τοὺς συμπυκνοῖ καὶ
οὕτω σχηματίζονται τὰ νέφη, τὰ δποῖα πάλιν, ὅταν
βαρύνωσι πολύ, καταπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰς
σταγόνας καὶ τότε λέγομεν « βρέχει ».

Τὸ ὕδωρ τοῦτο, πίπτον ἐπὶ τῆς γῆς. ἄλλο μὲν κυ-
λίεται πρὸς τὰ κάτω, παρασύρον ὅλα τὰ ἐλαφρὰ
σώματα οἷον, ἄχυρα, ξυλάρια, χοῦν, τὰ δποῖα ἀπο-
θέτει εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη· ἄλλο δὲ χώνεται
ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, προχωροῦν πρὸς τὰ κάτω καὶ τότε

λέγομεν « τὸ ἔπιεν ἡ γῆ ». Ἀλλὰ πολλάκις τὸ
ὑδωρ τοῦτο καθὼς διέρχεται τὰ διάφορα στρώματα
τοῦ ὄρους, ἀπαντᾷ κάποτε στρῶμα ἡ ἐκ χώματος
σκληροῦ, ἡ ἐκ λίθου, ἡ ἐκ σιδήρου, ἡ ἐκ θείου κ. λ.
τὸ δποῖον δὲν δύναται νὰ διαπεράσῃ καὶ τότε μένει
ἔκει (εἰς τὸ βάθος) λιμνάζον τὸ ὕδωρ. Ἀλλ' ἀδιακό-
πως διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων βροχῶν φθάνει εἰς τὸ
ἴδιον μέρος καὶ ἄλλο ποσὸν ὕδατος, τὸ δποῖον προ-
σπαθεῖ νὰ διώξῃ τὸ πρῶτον καὶ νὰ καταλάβῃ τοῦτο
τὴν θέσιν του. Τότε τὸ ὕδωρ πιεζόμενον ἀπὸ τὸ βά-
ρος τοῦ νέου, ζητεῖ ἔξοδον νὰ φύγῃ, καὶ ἐπιτυγχά-
νει τοιαύτην, δταν διατρυπᾷ τὸ μαλακώτερον μέρος
τοῦ βουνοῦ, σχηματίζον δπήν, ἀπὸ τὴν δποίαν ἔξέρ-
χεται πολὺ ἡ δλίγον καὶ οὕτω εἰς ἔκεινο τὸ μέρος
σχηματίζεται πηγή.

Αἱ πηγαὶ σχηματίζονται ως ἐπὶ τὸ πολὺ κάτω
εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὅρέων· ἔχουσι δὲ ὕδωρ διάφο-
ρον, ἄλλη ἀλμυρόν, ἄλλη ἀσβεστοῦχον ἄλλη καθα-
ρόν, ἄλλη σιδηροῦχον καὶ καθεξῆς. Τὰ νερὰ ταῦτα,
πλὴν τῆς πόσεως, εἰναι πολὺ χρήσιμα εἰς πολλὰς
ἀσθενείας καὶ διὰ τοῦτο διορίζονται ἀπὸ τοὺς Ιατροὺς
λουτρὰ εἰς τοιαύτας πηγάς, ως γίνεται εἰς τὴν Κυλ-
λήνην (Γλανρέντζαν), Υπάτην, Αἰδηψὸν καὶ ἀλ-
λαχοῦ.

Ἡ βροχὴ λαιπὸν σχηματίζεται διὰ τῆς πτώσεως τῶν νε-
φῶν τῶν ὑπὸ τῆς ἔξατμίσεως τῶν ὑδάτων σχηματισθέντων.
Τὸ ὕδωρ τῶν βροχῶν εἴτε κυλίεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ πα-
ρασύρει διάφορα μικρὰ σώματα, εἴτε εἰσδύει εἰς ἴκανὸν βάθος
ἐντὸς τῆς γῆς· δτε δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἔξέρχεται ἐκ τινος
δπῆς, τότε λέγομεν δτι ἔκει εἶναι πηγή. Αἱ πηγαὶ εἶναι διά-

φοροι ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ὕδατος· τινὲς δὲ αὐτῶν ἐκρέουσιν ἵπατικὰ ὕδατα.

§ 13. ΗΕΔΙΑΔΕΣ.

Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος, τὸ μὴ κατεχόμενον ὑπὸ δρέων εἶναι πεδινόν.

Πᾶσαι αἱ πεδιάδες περικλείονται παντάχοθεν ὑπὸ δρέων, ἢ φθάνουσιν ἐνίστε εἰς τὴν θάλασσαν, ἔχουσαι καὶ μηράν τινα κλίσιν, διὰ νὰ ῥέωσι τὰ ὕδατα καὶ νὰ μὴ σχηματίζωνται ἔλη. (α) Αἱ πεδιάδες κατέχονται ὑπὸ παχέος στρώματος χοῦ, προχωροῦντος εἰς ἵκανὸν βάθος· καὶ φαίνεται, ὅτι ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν προσχώσεων, τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν κατ' ἔτος βροχῶν, αἵτινες παρασύρουσι πάντα τὰ ἐπὶ τῶν δρέων ὑπάρχοντα χώματα καὶ τὰ ἀποθέτουσιν εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη, οἵα εἰσιν αἱ πεδιάδες· ἐπίσης ἄλλαι ἐσχηματίσθησαν ἐξ ἀποξηρανθεισῶν λιμνῶν.

Τὸ ἔδαφος τῶν πεδιάδων εἶναι εὐφορώτατον, διότι λιπάζεται διὰ τῶν κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν δρέων κατερχομένων ζωëκῶν καὶ φυσικῶν λιπασμάτων (κόπρου). Ἔνεκα δὲ τούτου καλλιεργούμεναι παράγουσιν ἀφθόνους σίτους, καπνούς, δημητριακούς καρπούς, σταφίδας, ἀμπέλους κλ. Ἡ καλλιεργεία ἐν αὐταῖς γίνεται δι' ἀρότρων ζωοκινήτων, ὑπὸ τῶν ἐκεὶ κατοικούντων· τὰ ὄργανα διμως τῆς γεωργικῆς εἶναι δυστυχῶς παρ' ἥμιν ἄγνωστα καὶ διὰ τοῦτο δαπανῶμεν πολλὴν ἔργασίαν καὶ ἔξοδα, ἀπολαμβάνωμεν δὲ δλίγα.

(α) Βαλτώδη μέρη.

Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν δρέων, ἢ εἰς τὰ ἀγονώτερα μέρη τῶν πεδιάδων ὑπάρχουσι τὰ χωρία, διὰ νὰ μὴ καταλαμβάνωσι μέρος καλλιεργήσιμον. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων καταγίνονται πάντες εἰς τὴν γεωργίαν· εἰναι δὲ ἀνθρωποι φιλήσυχοι, εἰρηνικοί, δπως καὶ ἡ γῆ, τὴν δποίαν κατοικοῦσι, καὶ ἐργατικοί. Αἱ πεδιάδες κατὰ τὴν ἄνοιξιν (ἔαρ), ἔκ τινος ὑψώματος θεωρούμεναι, δμοιάζουσιν ὥραιον τεχνητὸν τάπητα. Τὰς πεδιάδας πάσας διαρρέουσι ποταμοί· ἐν αὐταῖς δ' ὑπάρχουσι καὶ αἱ λίμναι.

Ἐκ τούτων λοιπὸν μανθάνομεν, ὅτι αἱ πεδιάδες κλείονται ὑπὸ δρέων καὶ ἔχουσι μικρὰν κλίσιν, διὰ νὰ δέωσι τὰ ὕδατα· ἐσχηματίσθησαν δὲ εἴτε ἐκ προσχώσεων, εἴτε ἐξ ἀποξηρανθεισῶν λιμνῶν. Τὸ ἔδαφός των εἰναι εὐφορώτατον καὶ παράγουσιν ἐν ἀφθονίᾳ σῖτον, καπνοὺς κλ., μολονότι καλλιεργοῦνται ἀτελῶς. Οἱ κάτοικοι ἔχουσι κτίσαι τὰς κώμας των εἰς τὰ ἀγονώτερα μέρη καὶ εἰναι φιλήσυχοι.

§ 14. ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΕΔΙΑΔΩΝ.

Πρὸς Β. ἔχομεν τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα, ἐκτεινομένην ἀπὸ Ηίνδου μέχρις Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης, καὶ ἀπὸ Καμβουνίων δρέων μέχρι τῆς Ὀρθούσης. Εἰναι ἡ μεγαλητέρα Ἑλληνικὴ πεδιάς. Χωρίζεται δὲ διά τινων διαμέσων χαμηλῶν ὑψώματων εἰς δύο τὴν τῶν Τρικκάλων καὶ τὴν τῆς Δαρίσσης. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη εἰναι σχεδὸν διπλασία τῆς δευτέρας καὶ εὐφορωτέρα· τὸ χῶμα αὐτῆς εἰναι μέλαν καὶ παχύτατον. Ἐὰν εὑρίσκηται τις εἰς τὸ μέσον αὐτῆς, νομίζει δτι εἰναι ἐντὸς μεγάλης θαλάσσης καὶ μόλις βλέπει

πολὺ μακρὰν τὰς κορυφὰς τῶν περικυκλούντων ταύ-
την δρέων κυανοχρόους, ἐνεκα τῆς μεγάλης ἀποστά-
σεως. Ἡ δευτέρα, ἡ τῆς Λαρίσσης, εἶναι δλίγον τι
μικροτέρα καὶ στενοτέρα· τὸ χῶμα αὐτῆς εἶναι ἐρυ-
θρὸν βαθὺ καὶ δλιγώτερον παραγωγικόν. Καὶ αἱ δύο
αὗται πεδιάδες εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ πλήθους χω-
ρίων καὶ διαρρέονται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ, ὃστις
ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐμφοτέρας τὰς πεδιάδας
διέρχεται τις χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον
λίθον, ἔστω καὶ ὡς λεπτοκάρυον μέγαν. Ἔνεκα τῆς
ἐλλείψεως τῶν λιθῶν οἱ δρόμοι εἶναι κατασκευασμέ-
νοι ἐκ χώματος καὶ διὰ τοῦτο τὸν χειμῶνα ἡ πορεία
καθίσταται δυσκολωτάτη. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς πεδιά-
δας σπανιώτατα ἀπαντῶνται δένδρα.

Εἰς τὸ μέρος τῆς Ἡπείρου εἶναι ἡ πεδιάς τῆς
Ἀρτης, ἀνήκουσα δλη εἰς τὴν Τουρκίαν, μολονότι
τὰ ἐν αὐτῇ λαμπρότατα κτήματα εἶναι τῶν ἐλευθέ-
ρων Ἀρτινῶν. Πρὸς Ν. τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ
πρὸς Ἀγ. τῶν Ἀκαρνανικῶν δρέων ἐκτείνεται ἡ με-
γάλη Ἀκαρνανιακὴ πεδιάς, ἣτις ἔνοῦται μὲ τὴν
τοῦ Ἀγρινίου (Αἰτωλικήν) παράγει δὲ αὕτη σιτη-
ρά, ἵδιως ἀραβόσιτον καὶ κάλλιστον καπνὸν καὶ νο-
μαδικὰ ζῶα.

Μεταξὺ της Ὁρθριος, Οἴτης καὶ Μαλιακοῦ ἐκτεί-
νεται ἡ ἐπιμήκης Δαμιακὴ πεδιάς. Νοτιώτερον
ταύτης καὶ μεταξὺ τῆς Οἴτης καὶ τῆς σειρᾶς τοῦ
Παρνασσοῦ ἔρχεται ἡ στενὴ καὶ εὖφορος Λεβαδικὴ
πεδιάς. Ἀνατολικῶς τοῦ Κιθαιρῶνος ἔρχεται ἡ Θη-
βαική, ωραία καὶ εὖφορος, παράγουσα ἐν ἀφθονίᾳ
σιτον, σῖνον, ἔλαιον καὶ ἐν ὑπερβολῇ μεγάλα ἐρυθρὰ

σεῦτλα (παντζάρια) κατάλληλα διὰ τὴν κατασκευὴν
ζαχάρεως.

Αἱ πεδιάδες λοιπὸν κατέχουσι τὰ μεταξὺ τῶν δρέων χα-
μηλὰ μέρη καὶ διαρρέονται ὑπὸ μικρῶν ἢ μεγάλων ποταμῶν.
Πᾶσαι καλλιεργοῦνται καὶ παράγουσιν οίνους καὶ δημητρια-
κούς καρπούς κ.λ. λαμβάνουσι δὲ τὰ δύνματά των ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον ἐκ τῶν ἔντδες αὐτῶν κειμένων πόλεων. Εἶναι δὲ τὰ
ἔξης.

§ 15. ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΟΙΣ.

Ἄπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ
Σαρωνικοῦ ἀρχίζει ἐκτεινομένη πρὸς Δ. ἢ Κοριν-
θιακὴ πεδιάς, πλατυτέρα μὲν κατὰ τὸν Ἰσθμόν, στε-
νοτέρα δ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς Δ. Ἡ πεδιάς αὕτη
εἶναι κατάφυτος ὑπὸ σταφιδώνων καὶ ἀμπελώνων.
εἶναι δὲ παραλία, ἔχουσα παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ
δραία χωρία. Αὕτη διακόπτεται ὑπό τινος καλάδου
τῶν Ἀροανίων, φθάνοντος μέχρι τῆς θαλάσσης. Δυτι-
κώτερον δμως ταύτης ἔρχεται ἄλλη πάλιν κατάφυ-
τος, παραλία καὶ εὔφορος πεδιάς, ἢ τοῦ Αἰγαίου,
ἥτις, ἐπίσης διακοπομένη ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ
Ρίου, ἀφίνει νὰ σχηματισθῇ ἐντεῦθεν ἢ ἐπίσης δραία
καὶ στενὴ πεδιάς τῶν Πατρῶν, ἥτις ἀκολουθοῦσσα
τὴν παραλίαν, ἐνοῦται μὲ τὴν πλατεῖαν καὶ σταφιδο-
φόρον πεδιάδα τῆς Ἡλιδος (Γαστούνης), κειμένης
μεταξὺ Τονίου πελάγους καὶ τῶν δυτικῶν δρέων τῆς
Πελοποννήσου. Αὕτη κατὰ τὸ βόρειον μέρος εἶναι
ἀρκετὰ πλατεῖα, ὅσον δὲ προχωρεῖ πρὸς νότον στε-
νοῦται, μέχρις οὖ τελευτῆς κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος
τοῦ Τετραγίου εἰς τὸν Κυπαρισσιακὸν κόλπον.

Πρὸς Β. τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἐκτείνεται ἡ εὐφοροτάτη εἰς σταφίδα, σῦνα καὶ δπωροφόρα δένδρα Μεσσηνιακὴ πεδιάς. Ὁμοίως πρὸς Β. τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου ἡ Λακωνικὴ. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου σχηματίζεται τέλος ἡ Ἀργολικὴ, παράγουσα ωραίους οἴνους· εἶναι δ' αὕτη κατὰ τὰ ἀνατολικὰ παράλια ἀμμώδης, ἀνώμαλος καὶ ἄγονος. Τὸ δὲ κέντρον τῆς Πελοποννήσου, ἔξαιρέσει τοῦ Μαινάλου ὅρους, κατέχει ἡ ὑψηλὴ πεδιάς τῆς Ἀρκαδίας.

Ἐπειδὴ αἱ ἐκτάσεις τῶν νήσων εἶναι μικραί, διὰ τοῦτο σχηματίζονται ἐπὶ τούτων τόσον μικρὰ πεδιάδες, ὥστε δύνανται νὰ δνομασθῶσι μᾶλλον κοιλάδες. Ἐπὶ τῆς Εὐβοίας δύμας, δπου εἶναι ἐκτασίς ἀρκετή, σχηματίζονται παρὰ τὴν παραλίαν χαμηλαίτινες πεδιάδες, ὡς ἡ τῆς Χαλκίδος παρὰ τὴν δύμωνυμον πόλιν καὶ ἡ τοῦ Ξηροχωρίου (Ὀρεῶν) κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον. Ἐκ τῶν Ιονίων νήσων μόνον ἡ Ζάκυνθος εἶναι ταπεινή, ἔχουσα καὶ ἀρκετὰ μεγάλην πεδιάδα, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως της, φιλοκάλως καλλιεργημένην.

Οὕτως αἱ ἐν Πελοπ. καὶ νήσοις πεδιάδες ἔχουσι τὰ δνόματα πόλεων ἡ χωρῶν κειμένων πλησίον εἰς ταύτας. Ἐκ τούτων ἡ Κορινθιακὴ, ἡ τοῦ Αιγίου ἡ τῶν Πατρῶν καὶ ἡ τῆς Ἡλιδος δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν δτι ἀποτελοῦσι μίαν συνεχῆ στεγηνὸν παραλίαν πεδιάδα. Αἱ ἐπὶ τῶν νήσων εἶναι μικραί, καὶ τοιαῦται διακρίνονται ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ζακύνθου.

Σημ. Ἐκ πασῶν τῶν πεδιάδων σταφίδα παράγουσι μόνον αἱ βόρειοι καὶ αἱ δυτικαὶ τῆς Πελοποννήσου, ἡ περὶ τὸ Μεσολόγγιον χώρα, τὸ δτι ον μέρος τῆς Λευκάδος, ἡ Ίθακη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος πνλέον οὖ.

§ 16. ΠΟΤΑΜΟΙ.

Τὰ ὑπὸ τῶν βροχῶν καταπίπτοντα ὕδατα, ρέοντα πρὸς τὰ κατώτερα μέρη σχηματίζουσι δρόμον, ὅστις εἶναι μία τάφρος, κοίτη καλουμένη, αἱ πλευραὶ τῆς ὁποίας λέγονται ὄχθαι. Τὸ εἰς τὴν κοίτην τρέχον ὕδωρ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀκαταπαύστως ὀνομάζομεν ποταμόν. Τοιοῦτοι ποταμοὶ εἶναι πολλοί, οἱ μεγαλύτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Πηνειός εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οὗτος πηγάζει ἐκ πάντων τῶν δρέων τῆς Θεσσαλίας, δεχόμενος δὲ καὶ πολλοὺς παραποτάμους καὶ ῥύακας, ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἐν εἴδει δικτύου καὶ καταλαμβάνει πᾶσαν τὴν πεδιάδα. Διαβαίνουσι τοῦτον ἐπὶ γεφυρῶν τῶν μὲν λιθίνων, τῶν δὲ ξυλίνων. Οἱ δρόμοι του δὲν εἶναι μέγας, φαίνεται ἡρεμος καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὰ ὕδατά του, ἀν καὶ θολά, χρησιμεύουσιν ὅμως δι' ὅλας τὰς οἰκιακὰς ἀνάγκας καὶ πρὸς πόσιν. Ἐντὸς αὐτοῦ ἀγρεύουσιν ἵχθυας διαφόρου μεγέθους καὶ ιδίως ἐγχέλεις (χέλυα), ἀλλὰ πάντες εἰσὶν ἀγούσιοι.

Οἱ Σπερχειός, ὅστις δέχεται τὰ ὕδατα τῆς Όρθρυος καὶ Οἴτης, τρέχων διαρρέει τὴν Δαμιακὴν πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Οὗτος πολλάκις ὑπερεκχειλίζει καὶ καταστρέφει τὰ παρόχθια κτήματα· παρασύρει δὲ πολλὴν ἰλὺν (λάσπην), τὴν δποίαν ἀποθέτει εἰς τὸν Μαλιακόν, καθιστῶν αὐτὸν ἔλονεν ἀβαθέστερον. Εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ Κηφισσός, πηγάζων ἐκ τῆς Οἴτης, ρέει διὰ τῆς Δεβαδικῆς πεδιάδος καὶ χύνεται εἰς τὴν Κωπαΐδα

λίμνην. Εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπάρχουσι μωρότατοι ποταμοί, ὅνομαστοὶ μόνον διὰ τὰς ἴστορικάς των παραδόσεις.

Ἐν Αἰτωλίᾳ ἐν Εὔηνος, χυνόμενος πρὸς Δ. τοῦ Ἀντιρρίου, καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὁ Ἀχελῷος, πηγάζων ἐκ τοῦ Πίνδου. Οὗτος ἔχει βαθέα ὕδατα καὶ τὰ ὅποια σχηματίζουσι δίνας (ἀβλέμονας) ἐπικινδύνους, διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀγρινίου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἀντικρὺ τῶν Ἐγινάδων νήσων. Τέλος εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον χύνεται ὁ Ἀραχθός· οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ Πίνδου, τρέχει ὀρμητικῶς πρὸς Ν. καὶ χρησιμεύει ως φυσικὸν ὅριον μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. "Ινα δὲ συγκοινωνῶσι τὰ δύο μέρη, ὑπάρχει ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ λιθίνη γέφυρα κατὰ τὴν Ἀρταν· καὶ αὕτη δὲ ἀνήκει ἀπὸ κοινοῦ εἰς τε τοὺς Ἑλληνας καὶ Τούρκους.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄξιοι λόγου εἶναι διΠγνειδεῖς (ποτάμι τῆς Γαστούνης), δστις πηγάζει ἀπὸ τὴν νοτίαν ὑπώρειαν τοῦ Ὡλένου καὶ τῆς Φολόης καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Γαστούνης.

Οὐ Ἄλφειδες (Ρουφᾶς) πηγάζει ἐκ τῆς ὑψηλῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλουπόλεως καὶ ρέων πρὸς Β. δέχεται δεξιόθεν (α) τὸν ἐκ τῶν Ἀροανίων πηγάζοντα παραπόταμον Λάδωνα, εἴτα στρέφεται πρὸς Δ. καὶ χύνεται εἰς τὸν Κυπαρισσιακὸν κόλπον. Ὁλιγον ὑψηλότερον τῶν ἐκβολῶν καὶ εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὅχθην ἡτο τὸ πάλαι ἐκτισμένη ἡ πόλις Ὀλυμπία,

(α) Δεξιὸν μέρος λέγεται τὸ κείμενον πρὸς τὰ δεξιά τοῦ ἀκολουθοῦντος τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, τὸ δὲ ἄλλο ἀριστερόν.

ἥτις κατεχώθη ὑπὸ τῆς Ἰλύος τοῦ ποταμοῦ καὶ νῦν
ἀνασκάπτεται ὑπὸ Γερμανῶν. Ἐνταῦθα κατὰ τετραε-
τίαν ἐγίνοντο ἐπίσημοι ἀγῶνες. Ἐκάστη τετραετία
ῶνομάζετο Ὁλυμπιὰς καὶ ἔχρησίμευεν ώς χρονο-
λογία τῶν ἀρχαίων.

Εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον χύνεται ὁ Πάμισ-
σος, σιγηλὸς ποταμός, πηγάζων ἀπὸ τὸ Τετράγιον
καὶ ῥέων πρὸς Ν. διὰ τῆς δμωνύμου πεδιάδος.

Ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλουπόλεως καὶ πλη-
σίον εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Ἀλφειοῦ πηγάζει ὁ Εὐρώ-
τας ποταμὸς τῆς Δακεδαίμονος. Ρέων πρὸς Ν. διέρ-
χεται παρὰ τὴν Σπάρτην, ἔχων διαυγῆ ὕδατα καὶ
χύνεται εἰς τὸν Δακωνικὸν κόλπον, σχηματίζων κα-
τὰ τὰς ἐκβολάς του ἔλος.

Τέλος ὁ Ἰναχος ὅστις, ῥέων διὰ τῆς Ἀργολικῆς
πεδιάδος πρὸς ἡχυθῆ εἰς τὴν Θάλασσαν, βιθίζεται εἰς
τὴν πεδιάδα, οὖσαν ἀμμώδη πρὸς ἀνατολάς, καὶ κα-
θιστᾷ τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἀνώμαλον.

Ἐκ τῶν προρρηθέντων γίνεται φανερόν, ὅτι οἱ
ποταμοὶ χύνονται εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη· ὅτι αἱ
διευθύνσεις τούτων εἶναι διάφοροι καὶ χύνονται ώς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Θάλασσαν. Ἐκ τούτων εἰς
τὸ Αἴγαιον χύνονται οἱ καὶ εἰς τὸ Ἰόνιον
οἱ λοιποί Ὁθεν γίνεται φανερὸν ὅτι τὰ δυ-
τικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔχουσι περισσότερα ὕδατα
ἢ τὰ ἀνατολικά.

§ 17. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ
ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΑΥΤΩΝ.

Οι ποταμοί συγεχώς μεταβάλλουσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους διότι ποῦ μὲν ἐκχωματοῦσι, παρασύροντες πᾶν τὸ προστυχόν, ποῦ δὲ ἐπιχώνουσιν, ἀποθέτοντες πᾶν διὰ τὴν ἄλλοθεν ἀφήρεσαν. Ἐν τῇ ῥῷ των παραλαμβάνουσι καὶ ἄλλους δευτερεύοντας ποταμοὺς (παραποτάμους), οἵτινες ἐλαττοῦσι τὴν ἀρχικὴν τῶν κυρίων ποταμῶν ταχύτητα. Τὰ μέρη διερχονται ποταμοὶ εἰναὶ κατωφερῆ· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ἐνῷ τρέχει συμβαίνει νὰ κατακρημνίζηται ἀπὸ ἀρκετοῦ ὕψους καὶ εἴτα ἀρχίζει πάλιν τὸν τακτικόν του δρόμον. Τὸ μέρος, εἰς τὸ διποίον κατακρημνίζεται ποταμός τις, λέγεται καταρράκτης. Ὁ δρόμος τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶναι ποτε εὐθύνς, ἀλλ᾽ ἀκολουθεῖ τὴν αλεσιν τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τοῦτο σχηματίζει πλείστας δσας καμπάς, αἵτινες συντείνουσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητός του καὶ εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν εὐπροσιτότερον. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως δὲ τοῦ ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ εὔκόλως ἐννοοῦμεν ἂν μία χώρα ἦναι ὑψηλοτέρα μιᾶς ἄλλης.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ποταμοῦ ὕδατος εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς τοῦ φρεατιαίου, διότι τὸν μὲν χειμῶνα εἶναι ψυχρόν, ἔνεκα τῆς χιόνος, τὸ δὲ θέρος θερμόν, ἔνεκα τῆς θερμότητος τοῦ ἐδάφους, τὸ διποίον τὸ περικλεῖει. Τὰ ὕδατα σχεδὸν πάντων τῶν ποταμῶν εἶναι θολά, ἔνεκα τῶν μπὸ τῶν βροχῶν παρασυρομένων χωμάτων· εἶναι δημος πεπτικώτατα καὶ καθαρίζονται διὰ στυπτηρίας.

Οἱ ποταμοὶ, ἔνεκα τῶν πολλῶν βροχῶν καὶ τῆς τηκομένης χιόνος ὑπερεκχειλίζουσι, καταστρέφοντες πᾶν δὲ τι εὔρωσι καὶ ἴδιας παρασύρουσι χώματα καὶ χάλικας, τοὺς δποίους ἀποθέτοντες προσχώνουσι τὰ κατὰ τὰς ἐκβολὰς των μέρη. Οἱ ἄνθρωποι, ἵνα ἀποφεύγωσι τὰς πλημμύρας ταύτας, κατασκευάζουσι κατὰ τὰς χαμηλὰς ὅχθας προχώματα, ἀλλ᾽ ἐνίστε καὶ ταῦτα παρασύρει· διὸ ἐπενόησαν τὰς διώρυγας, διὰ τῶν δποίων διοχετεύοντες τὰ πλεονάζον ὕδωρ καὶ οὕτω ἀποφεύγοντες τὰς ζημίας.

Ἐκτὸς τῶν ἰχθύων τοὺς δποίους μᾶς παρέχουσιν οἱ ποταμοὶ εἶναι καὶ ἄλλως χρήσιμοι. Ἡ δογὴ τοῦ ὕδατος χρησιμοποιεῖται ὡς κινητικὴ δύναμις, κινοῦσα πολλοὺς μύλους καὶ ἄλλας μηχανάς. Δι᾽ αὐτῶν μεταφέροντες πολλάκις τὰ πράγματά των οἱ χωρικοὶ ἐπὶ σχεδιῶν, καὶ ἴδιας ξύλα, εἰς τὰ κατώτερα μέρη ποτίζουσι τὰ κτήματά των καὶ τὰ ζῷά των καὶ δύνανται νὰ συγκοινωνῶσι (ἀν δὲ ποταμὸς οὐναὶ πλωτὸς) μὲν ἄλλα μέρη διὰ πλοίων. Πλησίον εἰς τοὺς ποταμοὺς κτίζονται αἱ μεσόγειοι πόλεις. Ἱνα καθαρίζωνται διὰ τοῦ ὕδατος των εἰς τὰ στεγνότερα δὲ μέρη τούτων ὑπάρχουσι γέφυραι πρὸς ταχεῖαν καὶ εὔκολον συγκοινωνίαν.

Οἱ ποτομοὶ λοιπὸν μεταβάλλουσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους διέρχονται δέουσι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐνίστε σχηματίζουσι καταρράκτας. Ἐν τῷ δρόμῳ των παραλαμβάνουσι παραποτάμους καὶ σχηματίζουσι πολλὰς καμπάξ. Τὰ ὕδατά των εἶναι θολὰ καὶ ἔχουσιν ἀντίθετον θερμοκρασίαν πρὸς τὰ τῶν φρεάτων. Ἐνίστε ὑπερεκχειλίζουσι καὶ καταστρέφουσι

πᾶν ὅ, τι ἐμπρός των εὔρωσι. Χρησιμοποιούνται ὅμως οἱ ποταμοὶ ὡς κινητικὴ δύναμις, ὡς μέσον συγχοινωνίας καὶ εἰς ποτισμὸν τῶν κτημάτων καὶ τῶν ζώων.

§ 18. ΛΙΜΝΑΙ ΚΑΙ ΤΕΛΜΑΤΑ.

Πολλὰς πεδιάδας κεκλεισμένας πανταχόθεν ὑπὸ δρέων τὰ ὕδατα, μὴ εὑρίσκοντα διέξοδον, τὰς καλύπτουσι· ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει ἡ γῆ· νὰ ἔχῃ σκληρὰ καὶ πυκνὴ (ὡς ἡ ἀργιλλώδης), τὸ ὕδωρ δὲν δύναται νὰ τὴν διαπεράσῃ καὶ προχωρήσῃ πρὸς τὰ κάτω, σθεν μένει ἐκεὶ λιμνάζον. Τὸ μέρος, τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τοιούτων ὕδάτων, καλεῖται λίμνη.

Τοιοῦται εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Βοιβητὶς καὶ Νεζερὸς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐξ ὧν ἡ πρώτη κατὰ τὸ θέρος ἔχει τοποθετηθεῖ. Ἡ Κωπαΐς ἐν Βοιωτίᾳ. Εἶναι ἡ μεγίστη λίμνη τῆς Ἑλλάδος, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Κηφισσοῦ ποτ. καὶ τὰ ὕδατα αὐτῆς ὑπογείως εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀνατολικώτερον κειμένην Ὑλίκην λίμνην, καὶ ἀπὸ ταύτης διὰ πολλῶν καταβοθρῶν χύνονται εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν. Ταύτην ἔδη ἔρχισαν ν' ἀποξηράνωσι καὶ νὰ μετασχηματίσωσιν εἰς μεγάλην καὶ εὔφορον πεδιάδα.

Ἡ Ὀζηρὸς πρὸς Δ. τοῦ Ἀχελώου, τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας χύνονται εἰς τὸν ῥηθέντα ποταμὸν καὶ αἱ Λυσιμαχία καὶ Τριχωνίς, κείμεναι ἡ μὲν ἀνατολικώτερον τῆς δέ· τὰ ὕδατα δ' ἀμφοτέρων χύνονται ἀπὸ τῆς μᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ τέλος εἰς τὸν πλησίον ποταμόν.

Ἐν Πελοποννήσῳ δ' ὑπάρχουσι μόνον ἡ Φενεός,

καὶ ἡ Στυμφαλίς, ἀμφότεραι κείμεναι μεσημβρι-
νῶς τοῦ ὅρους τῆς Κυλλήνης, αἵτινες καὶ θ' ἀποξη-
ρανθῶσι.

Τὰ ὅδατα τῶν λιμνῶν εἶναι καθαρὰ καὶ πόσιμα
συνήθως· περιέχουσι δὲ ἵχθυας καὶ διάφορα ἄλλα
ὑδρόβια· ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἔτερον μέ-
ρος γίνεται διὰ πλοιαρίων. Τὸ μέγεθος τῆς λίμνης
μεταβάλλεται κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ εἶναι
μεγαλύτερον κατὰ τὸ ἔαρ καὶ φθινόπωρον ἔνεκα τῶν
βροχῶν, μικρότερον δὲ κατὰ τὸ θέρος ἔνεκα τῆς ξη-
ρασίας. Πολλάκις αἱ λίμναι ἀποξηραίνονται ἔνεκα
ἡφαιστείων δυνάμεων καὶ ἴδιως σεισμῶν.

Τέλματα (βάλτοι) σχηματίζονται εἰς τὰ πα-
ρόχθια τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν. Ἐν τούτοις ὑπάρ-
χουσι βρύσεις βροῦλα, ὑδρόβια φυτά· ἐνδιαιτῶνται
βάτραχοι, ἀποτελοῦντες ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης
θερινὰς κοακιστικὰς συνουλίας. Τὰ τέλματα παρέ-
χουσιν ἀφθονον βοσκὴν εἰς τὰ ποίμνια καὶ διὰ τοῦτο
μάλιστα οἱ ποιμένες τὰ ἐνοικιάζουσι. Εἰς τὰ τέλματα
ἔνεκα τῆς σήψεως ἀναπτύσσονται πολλὰ ἔντομα καὶ
νόσοι, προπάντων πυρετοί. Καθίστανται τὰ μέρη
ταῦτα πρόσφορα πρὸς κατοικίαν διὰ τῆς ἀποξηράν-
σεως καὶ τῆς φυτείας εὖ καλύπτων (δένδρων ἀντι-
μιασματικῶν).

Αἴτια λοιπὸν τῆς γεννέσεως τῶν λιμνῶν εἶναι ἡ εἰς σκλη-
ρὸν ἔδαφος συσσώρευσις ὑδάτων. Τοιαῦται σχηματίζονται ἐν
Ἐλλάδι 9, ἐξ ὧν δύο μικραὶ ἀνήκουσιν μόνον εἰς τὴν Πελο-
πόννησον. Ἡ ἔκτασις τῶν λιμνῶν μεταβάλλεται κατὰ τὰς
ὥρας τοῦ ἔτους. Εἰς τὰς ὅχθους τούτων σχηματίζονται τὰ τέλ-

ματα, ἔνθα ἀναπτύσσεται ἄφθονος χόρτος, ἀλλὰ καὶ νόσοι
οὐχὶ σπανίως.

ΜΕΡΟΣ Β.'

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

§ 19. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΙ.

Ἡ Ἑλλὰς ἐκτὸς τῆς φυσικῆς της εἰς τρία διαιρέσεως εἶναι καὶ πολιτικῶς διηγημένη εἰς ἄλλα μικρότερα μέρη.

Οἱ κάτοικοι γεωργοῦντες (καὶ ἡ γεωργία φέρει τὰς ἄλλας ἀσχολίας) οἱ πλεῖστοι οὐ μόνον ἴδιας, ἀλλὰ καὶ ξένας γαίας, ἔρχονται πολλάκις εἰς συναλλαγὰς πρὸς ἀλλήλους, τὰς ὅποιας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημοποιήσωσι καὶ καταστήσωσιν ἀναλλοιώτους καὶ διαρκεῖς. Εἰς τοιαύτην περίστασιν ὡς καὶ εἰς ἄλλας· οἷον, ὅταν κινδυνεύῃ ἐνὸς ἡ τιμὴ ἢ ἡ περιουσία ἢ ἡ ζωὴ κ. κθ.— προσέρχονται εἰς ἀμερόληπτον διαιτητὴν, τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὅποια πάντοτε προστατεύει τὸ δίκαιον καὶ καλόν, καταδιώκει δὲ τὸ ἄδικον καὶ κακόν. Ἡ πολιτεία (ἐξουσία) ἔχει ἐπίσης καθῆκον νὰ ἐπιτηρῇ τὴν διεύθυνσιν τῶν σχολείων, τὴν ἐξάπλωσιν

τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τὴν πρόοδον ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις, τὰ δικαστήρια, τὴν κοινωνίαν ἐν γένει καὶ πᾶν ὅ, τι ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολίτου.

Διὰ νὰ προφθάσῃ δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τόσων πολλῶν καθηκόντων, ἀνάγκη νὰ γίναι ἡ πολιτεία εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρατηρῇ τὰ συμβαίνοντα. Διὸ τοῦτο τὸ ὅλον Κράτος εἶναι διηρημένον εἰς δέκα καὶ ἔξ (16) μέρη, καλούμενα Νομούς. (α) οὗτοι δὲ πάλιν εἰσὶν ὑποδιηρημένοι εἰς Ἐπαρχίας καὶ αὗται εἰς Δῆμούς.

Αἱ ἐρχαὶ πᾶσαι εἰσὶ συγκεντρωμέναι εἰς τὶ μέρος τοῦ νομοῦ, εἰς μίαν πόλιν, ἢτις τότε, ἐπειδὴ πρωτεύει εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ αὐτοῦ νομοῦ, καλεῖται πρωτεύουσα. Πᾶσαι δὲ αἱ πρωτεύουσαι ἔχουσι πάλιν μίαν ὡς πρωτεύουσαν, ἢτις εἶναι πάντοτε ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους καὶ εἰς ᾧ μένει διαρκῶς ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Βασιλεὺς. Τοιαύτη πρωτεύουσα ἐν Ἑλλάδι εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Οὕτως βλέπομεν, διὰ τὴν Ἑλλάδας διαιρεῖται οὐ μόνον φυσικῶς, ἀλλὰ καὶ πολιτεικῶς εἰς 16 νομούς, είτε εἰς ἐπαρχίας καὶ δήμους, διὰ τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι εἶναι αἱ Αθῆναι.

§ 20. ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΗΣ (130 χ. κ.)

Οὕτος ἐκτείνεται πρὸς Β. τοῦ Παγασητικοῦ μέχρι

(α) Τὰ δινόματα τῶν νομῶν εἶναι 1) Λαρίσσης. 2) Τρικκάλων. 3) Αρτηγ. 4) Αίτωλίας καὶ Ακαρνανίας. 5) Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. 6) Αττικῆς καὶ Βοιωτίας. 7) Αργολίδος καὶ Κορινθίας. 8) Αχαΐας καὶ Ηλιδος. 9) Μεσσηνίας. 10) Αρκαδίας. 11) Δακωνίας. 12) Κυκλαδῶν. 13) Εὔβοιας. 14) Ζακύνθου. 15) Κεφαλληνίας καὶ 16) Κερκύρας.

τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν ἑλληνικῶν συνόρων καὶ καταλαμβάνει πᾶσαν τὴν πεδιάδα τῆς Δαρίσσης καὶ τῶν Φερσάλων. Τὰ ἐν αὐτῷ ὅρη εἰναι δὲ "Ολυμπος, ἥ Οσσα καὶ τὸ Ηλιον πρὸς ἀνατολάς, πρὸς δυσμὰς δὲ τὰ ὑψώματα τὰ χωρίζοντα τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἐπὶ τῶν δρέων τούτων ἵσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἔθνικῆς δουλείας οἱ ἀτρόμητοι Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, οἵτινες ἐδόξασαν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, πολεμήσαντες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Ποταμὸς ἐνταῦθα, ὡς γνωστόν, εἶναι δὲ Ηγενείδης, ἔχων θολὸν μὲν ὕδωρ, ἀλλὰ κατάλληλον πρὸς πόσιν· παρέχει τοῖς κατοίκοις, ὡς καὶ ἡ Βοιβηῆς, ἰχθύας, καὶ ἐκβάλλει διὰ τῶν Τέμπων εἰς τὸ Αλγαϊον.

Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Ἐξάγει δὲ ἡ χώρα αὕτη σίτον ἀφθονον καὶ ἐν γένει δημητριακοὺς καρπούς, καπνόν, βάμβακα κ. τ. τ. μαλλία, βούτυρον, ζῶα καὶ καθεξῆς. Οἶνος δὲν παράγεται ἐνταῦθα πολύς, διότι διάρχουσι πρὸς τὸ παρὸν τόσοι μόνοι ἀμπελῶνες, ὥστε νὰ παρέχωσι μόνον πρὸς βρῶσιν σταφυλάς. Ἔλαιον παράγεται οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εἰμὴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Βόλου.

Πόλεις, εἰς ᾧς συνέρχονται πολλοὶ ἀνθρώποι καὶ τὰ ἐμπορεύματα τῆς χώρας, εἰσὶν ἡ Δάρισσα πρωτ. ὅλου τοῦ νομοῦ, πόλις ἀρχαία καὶ παραποτάμιος. Κεῖται περὶ τὸ μέσον ἐκτεταμένης πεδιάδος. Αἱ οικίαι αὐτῆς εἰσὶν ἀσχημοὶ καὶ αἱ ὁδοὶ στεναὶ καὶ ἀκανόνιστοι· διότι αἱ οικίαι εἰσὶν πυρκαϊδες, διότι αἱ οικίαι εἰσὶν πλὴν τινῶν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ξύλιναι. Ἐχει πολλοὺς κατοίκους (16 χ.), ὃν πολλοὶ Τούρκοι καὶ Ἰσραηλῖται. — Τύρναβος, μικρὰ πόλις

κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πεδιάδος, ἔχουσα μέγαν στρατῶνα, ἀφθονα καὶ ὠραῖα νερὰ καὶ β. χ. κατοίκους. Ἐνταῦθα ἐδρεύουσι καὶ στρατιωτικὰ σώματα, διότι πλησιάζει εἰς τὰ ὅρια. Ὁλίγον δυσμικῶς τοῦ Παγασητικοῦ εἶναι ἡ κωμόπολις Φεραί (Βελεστίνον), πατρὶς τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου. — Βόλος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, παρὰ τὴν ἀρχαῖαν Ἰωλκόν, ὠραῖα καὶ εὐλίμενος καὶ ἐμπορικὴ πόλις. Διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν πόλιν· ἔχει δὲ καὶ φρούριον Βενετικόν, ἐντὸς τοῦ δποίου διαμένουσιν οἱ Ὀθωμανοί. Ἐνταῦθα διενεργεῖται ὅλον τὸ μετὰ τῆς Θεσσαλίας ἐμπόριον, διότι ἐδῶ καταλήγει διδηρόδρομος, δισυνδέων αὐτὴν μετὰ τῆς Δαρίσσης· ἀπὸ Βόλου μεταβαίνει τις εἰς Λάρισσαν εἰς 2 1/2 ὥρας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ πόλις ἔχει ἀφθονα νερὰ καὶ ἀρτεσιανὰ φρέατα ἐντὸς καὶ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀκόμη καὶ 10 χιλιάδας κατοίκους. Ἄλμυρὸς εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον, ἀλλ' ὅλιγον μακρὰν τοῦ παραλίου. Ἐντεῦθεν ἔξαγεται διπερίφημος καπνὸς καὶ οἱ μαγερικοὶ ξυλάνθρακες. Ἐντεῦθεν εὔκολώτατα μεταβαίνει τις εἰς Φάρσαλον, ἐνθα εὑρίσκονται πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Τέλος εἰς τὴν βορείαν ὑπώρειαν τῆς Ὀρθρυος εἶναι ἡ Δομοκός, λίαν δυνατὰ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της καὶ τοῦ φρουρίου της.

Ἄξιοπαρατήρητον εἶναι, δτὶ εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα τοῦ νομοῦ τούτου δὲν ὑπάρχουσι δένδρα.

Οὕτως ἔξητάσαιμεν τὸν πρῶτον νομόν· εἴπομεν περὶ δρέων, ποταμοῦ καὶ πεδιάδος αὐτοῦ, εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι;

περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν πόλεων καὶ ὅτι ἐκ τούτων ὅνος διακρίνονται, ἡ Λάρισα καὶ δὲ Βόλος. (α)

§ 21. ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ (130 χ. κ.)

Οὗτος καταλαμβάνει τὸ λοιπὸν μέρος τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, ἐκτεινόμενος πρὸς Δ. μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Πίνδου καὶ πρὸς Ν. μέχρι τῆς Ὀρθρυσ· Τὰ ἐν αὐτῷ ὄρη εἰναι τὰ τοῦ Πίνδου, ὅλα κατεσχεσμένα, ἀπότομα, λίαν ὑψηλά, τινὰ χιονοσκεπῆ καὶ κατάφυτα τὸ πλεῖστον ὑπὸ δένδρων· ἐπὶ τούτων ἀπαντῶσιν ἐνίστε καὶ ἄρκτοι. Ποταμὸς βέει καὶ ἐνταῦθα δὲ Πηγειός, ἔχων μάλιστα τὰς πηγάς του εἰς τὰ ὄρη τοῦ νομοῦ τούτου· συνίσταται δὲ ὑπὸ πλείστων παραποτάμων, ἐπὶ τῶν δποίων ὑπάρχουσιν ἀτεχνοὶ ξύλιναι γέφυραι.

Οἱ κάτοικοι καὶ ἐνταῦθα εἰναι γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Η παχεῖα καὶ μαύρη γῆ καλλιεργουμένη παράγει ἐν ἀφθονίᾳ τὰ σιτηρά καὶ τοὺς δημητριακοὺς ἐν γένει καρπούς, τὸν καπνόν, βάμβακα, σισάμιον κ. λ. Δένδρα καὶ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουσιν· ἡ μόνη δὲ περιουσία τῶν χωρικῶν εἰναι ἀροτῆρες βόες καὶ οἰκιακὰ πτηνά· ἀλλὰ καὶ ἡ κτηνοτροφία εἰναι διαδεμομένη. Πλεῖστα ὅσα ποίμνια κατακλύζουσι τὸν χειμῶνα τὴν πεδιάδα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν Γκέγκιδων τῆς Μακεδονίας, οἵτινες, φερέοικοι ὅντες, ἀναχωροῦσιν ἐντεῦθεν μετὰ τῶν ποιμνίων των, ἀμα ἐπέλθη τὸ

(α) Εἰς πάντα νομὸν καλὸν εἰναι νὰ παρατηρῶνται τὰ ὄριά του μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς καὶ τὸ σχῆμα του.

εσαρ. Οίνος παράγεται έλαχιστος καὶ οὕτος ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν δρεινῶν μερῶν, ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἀμπελῶνες· ἀλλὰ τὰ μαλλία, βούτυρον καὶ κρέας ἐν ἀφθονίᾳ.

Πόλεις εἰσὶ Τρίκαλα, πρωτ. τοῦ νομοῦ, ἐκτισμένη παρὰ τὸν ποταμόν, ὅστις ἐνταῦθα διαβαίνεται διὰ πλοιαρίων ἀνηκόντων εἰς τὴν κυβέρνησιν· εἶναι δὲ καὶ πατρὶς τοῦ πατρὸς τῆς Ιατρικῆς Ἀσκληπιοῦ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης εἶναι 10 χ.κ. τῶν ἀποίων οἱ πλεῖστοι εἶναι γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς Λάρισσαν, ὑπάρχει πληθὺς τούρκων καὶ καθ' ὅλα ὅμοιάζει αὕτη ἐκείνην. — Πρὸς Β. καὶ μακρὰν τῶν Τρικάλων κείται ἡ μικρὰ πόλις Καλαμπάκα καὶ πλησίον αὐτῆς ἔρχονται τὰ Μετέωρα, μοναὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς, κτισθεῖσαι διὰ τὸν φόβον τῶν τούρκων ἐπὶ βράχων ἀπομεμονωμένων, ἀποτόμως ὑψουμένων δίκην στηλῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀποίων ἀναβαίνουσιν οἱ προσκυνηταὶ ἐμβαίνοντες εἰς κοφφίνιόν τι, ἀνασυρόμενον διὰ τροχιλίας (μακαρᾶ) ὑπὸ τῶν καλογήρων: ἐνταῦθα εὑρίσκονται καὶ πολλὰ χειρόγραφα ἀρχαίων σχολιαστῶν ἐπὶ περγαμηνῆς. Καρδίτσα, πόλις ἐντὸς τῆς πεδιάδος καὶ μόλις 2 1/2 ὥρας ἀπέχουσα τοῦ Ηίδου· διαβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ηηνειοῦ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς καταγίνονται εἰς τὰ γεωργικά. Φανάρι (Ιθώμη) πόλις, ἐκτισμένη ἐπὶ ἀποτόμου βουνοῦ, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποίου δύνανται νὰ ἔξαχθωσιν ἀκονητικοὶ τροχοί. Ἐχει δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀναβρυτικὰ νερὰ καὶ δχυρὸν φρούριον, δεσπόζον τῆς πεδιάδος.

Μετ' ὀλίγον μέλλει νὰ συνδέσῃ τὰς καλλιτέρας

καὶ κεντρικωτέρας πόλεις καὶ τοῦ νομοῦ τούτου ὁ σιδηρόδρομος ὁ καταλήγων μέχρι Βόλου, ὅπου θ' ἀποθέτη τὰ ἐμπορεύματα τοῦ ἑσωτερικοῦ καὶ θὰ διευκολύνῃ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ πρόσδον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺς κατοίκους ἐκ τῆς δυσκολωτάτης κατὰ τὸν χειμῶνα διαβάσεως, διότι αἱ ὅδοι εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ τοῦ χώματος τῆς πεδιάδος, ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν λίθων.

Δοιπὸν καὶ τῶν Τρικκάλων δ νομὸς εἶναι ἐπίπεδος ὡς καὶ δ τῆς Λαρίσους, οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ποιμενικήν καλλιεργουμένη ἡ χώρα παράγει πολλά. Πόλεις ἔχει τὰ Τρίκκαλα, Καρδίτσαν, Καλαμπάκαν καὶ ὄλλας, τὰς ὁποίας μέλλει νὰ συνδέσῃ σιδηρόδρομος.

§ 22 ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ (40 χ. κ.)

Ο νομὸς τῆς Ἀρτης εἶναι δρεινότερος τῶν προεκτεθέντων δύο, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πάντων τῶν δρέων τοῦ Πίνδου, φθάνων πρὸς Δ. μέχρι τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ δριόν τῶν ἐλληνικῶν κτήσεων ἐν Ἡπείρῳ.

Ο πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ τούτου κατοικεῖ εἰς πλείστας ὅσας κώμας καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιδεῖξῃ μεγάλας πόλεις ἢ μίαν μόνην, τὴν Ἀρταν, πρωτ. ὅλου τοῦ νομοῦ κειμένην κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὅχθην τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ λοφώδους χώρας καὶ συνδεομένην δι' ὑψηλῆς λιθίνης γεφύρας μετὰ τῆς πέραν τῆς πόλεως ὥραίας καὶ καταφύτου ὑπὸ διαφόρων δένδρων ὅμωνύμου πεδιάδας. Ητις ἀνήκει πᾶσα εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπικράτειαν. Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοί,

πολλοὶ δῆμοις καταγίνονται καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ
ἰδίως εἰς τὴν ὑποδηματοποιίαν, κατασκευάζοντες ώ-
ραια (πέδιλα) τσαρούχια.

Τὰ προϊόντα εἰσάγονται εἰς τὴν πόλιν πάντα ἐκ
τῆς ἀντικρὺ πεδιάδος, ἀλλ' ὑποβαλλόμενα εἰς διπλῆν
φορολογίαν καθίστανται πολὺ ἀκριβά. "Εχει δ' ή πό-
λις καὶ ωραιὸν φρούριον ἐπὶ τοῦ δποίου τὸ πρώτον
ὑψώθη ή κυανόλευκος σημαία κατὰ τὴν ἀπελευθέ-
ρωσιν τῶν νέων ἐπαρχιῶν (α). Ο ποταμὸς εἶναι δρ-
μητικὸς καὶ βαθύς, σχηματίζει δὲ καὶ πολλὰς δίνας.
Εἰς τὰ περίχωρα τῆς "Αρτης εύρεσκονται καὶ τὰ χω-
ρία Πέτα καὶ Κομπότη, δνομαστὰ διὰ τὰς κατὰ τὸ
1854 γνωστὰς Ἑλληνικὰς ἐπαναστάσεις.

Τὸ γενικῶς εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντας νο-
μοὺς παρατηρούμενον εἶναι ή πενία, ή δποία ἀνή-
κει εἰς τοὺς πλείστους. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἀνί-
σου διανομῆς τῶν γαιῶν. Αὗται εἶναι διανεμημέναι
εἰς ὅλην τινὰ πρόσωπα (βέηδες), τὰ δποῖα ἀπολαμ-
βάνουσι τοῦ πλούτου τῆς ωραιᾶς χώρας. Ἐνῷ οἱ ὀρει-
νοὶ χωρικοὶ ἔχουσιν ἴδιας γαιάς καὶ καλλιεργοῦσιν,
οἱ πεδινοὶ στεροῦνται ὅλως διόλου καὶ τούτων. Ἐργά-
ζονται οἱ δυστυχεῖς τὰ τσιφλίκια (περιουσίας) τῶν
κυρίων των, καταβάλλοντες πᾶσαν τὴν ἐργασίαν καὶ
μέρος τῶν ἔξοδων, ἐν δὲ τῇ διανομῇ λαμβάνουσιν οὐ-
τοὶ μὲν ὄλιγον, τὸ δὲ πολὺ οἱ κύριοι τῶν γαιῶν. Εἰς
τοὺς χωρικοὺς ἐπὶ τουρικορατίας δὲν ήτο ἐπιτετραμ-
μένον νὰ κτίσωσιν οἰκίσκον πρὸς κατοικίαν των,
ἀλλ' ἐκάθηντο εἰς κτίριον τοῦ κυρίου των, διὰ νὰ μὴ

(α) Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας.

ἔχωσιν ἀσυλον καταψυγῆς καὶ οὕτω νὰ δέχωνται τὰς
καταπιέσεις ἔξαναγκαζόμενοι." Ήδη ἐλπίζεται εἰς αὐ-
τοὺς ἀνετώτερος καὶ ἀνθρωπινώτερος βίος διὰ τῆς λύ-
σεως τοῦ λεγομένου ἀγροτικοῦ ζητήματος.

"Ο τρόπος τῆς διαιτης αὐτῶν εἶναι ἀπλούστατος καὶ λιτό-
τατος: συνήθης αὐτῶν τροφὴ εἶναι τὰ ὅσπρεα. Ἐντὸς τῶν
Ισογείων οἰκιῶν τῶν χωρικῶν σπανίως εὑρίσκεται κάθισμα ἢ
κλίνη: κάθηνται σταυροποδητὶ καὶ κοιμῶνται πλαγιάζοντες
ἐπὶ ψιάθου ἢ ἐριού χού τάπητος!"

§ 23. ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ (140χ.Χ.)

"Ἐκτείνεται πρὸς Ν. τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ τῶν
Ἀγράφων μέχρι τοῦ Ιονίου πρὸς Δ. καὶ Ν. Εἰς τὰ
ὅρη τοῦ νομοῦ τούτου εὑρίσκονται λύκοι πολλοὶ καὶ
εἰς τὰ δάση ἔλαφοι. Ποταμὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ Ἀχε-
λῷος, δστις πηγάζει ἀπὸ τὸν Ηίνδον καὶ ὀνομάζεται
Ἀσπρόπόταμος· χωρεῖ πρὸς Ν. καὶ διαχωρί-
ζει τὰς πεδιάδας τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.
Λαμβάνει τὰ ὄδατα τῶν ἐνταῦθα λιμνῶν καὶ χύνεται
εἰς τὰς κατὰ τὸ Ιόνιον κειμένας ἀκατοικήτους. Ἐχι-
νάδας νήσους. Ο ποταμὸς οὗτος πολλάκις καθίστα-
ται ὀρμητικὸς καὶ παρασύρει πᾶν ὅτι καθ' ὅδον εῦ-
ρει καὶ ἴδιως τὰ εἱργασμένα ὑπὸ τῶν χωρικῶν ξύλα,
ὅτινα φέρει εἰς τὴν θάλασσαν. ἔχει δὲ ἐντὸς τῆς κοι-
της του καὶ πολλὰς φοβερὰς δίνας.

"Ἐξαιρουμένων τῶν ὀρέων, τὸ λοιπὸν τῆς χώρας
εἶναι πεδιόν, ἔχον τὴν μεγάλην πεδιάδα τῆς Αἰτω-
λοακαρνανίας ἢ τὴν τοῦ Ἀγρινίου. Αὕτη εἶναι οὐχὶ
τόσον παραγωγός, δσον αἱ Θεσσαλικαὶ καλλιεργου-

μένη δημως παράγει ἐν μεγάλῃ ποσότητι σίτον, ἀραβίσιτον καὶ λοιποὺς δημητριακοὺς καρπούς, ἔφθονον καὶ δνομαστὸν καπνὸν (⁷Αγρινίου) καὶ κατὰ τὸ Μεσολόγγιον σταφίδα. Υπάρχουσι δ' ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου τὰ λεγόμενα διβάρια (ἰχθυοτροφεῖα), ἣτοι ἀβαθῆ νερὰ περικεκλεισμένα διὰ φραγμῶν, ἐνταῦθα δὲ ἔρχόμενοι οἱ ἵχθυς, δημως γεννήσωσι τὰ ὡάτων, συλλαμβάνονται καὶ ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐμπόριον. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν ποιμενικὴν μετ' ἐπιτάσεως, ἔχοντες μάλιστα τοὺς δνομαστοὺς καὶ μεγάλους σκύλους, τοὺς καρακούνηδες, οἵτινες προστατεύουσι τὰ ποίμνιά των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν λύκων. Οἱ κάτοικοι καὶ ἴδιως οἱ δρεινοὶ διακρίνονται διὰ τὸ ἀρειμάνιον καὶ πολεμικὸν ἥθος των, διὸ καὶ στρατολογούμενοι κατατάσσονται εἰς τὰ τῶν Εὐζώνων τάγματα.

Πόλεις ἐνταῦθα είναι τὸ Μεσολόγγιον παρὰ τὴν θάλασσαν, ἣτις είναι ἐνταῦθα τεναγώδης, ἔχει δὲ περὶ τὰς ⁷χ. κ. Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ὑπερασπιζομένη ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὴν καταψυγόντων Σουλιωτῶν, ἀντέστη εἰς τὰς συνεχεῖς πολιορκίας καὶ ἐφόδους τῶν Τούρκων, ἀποθανατισθεῖσα τέλος διὰ τῆς ἀποφασιστικῆς ἐξόδου τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκουμένων. Αἰτωλικὸν πρὸς Β. τοῦ Μεσολογγίου, συντελέσαν οὐκ διλίγον εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῆς πολιορκίας. Ἡδη ἐν τῇ παρ' αὐτῷ θαλάσσῃ παρατηροῦνται ἡφαίστεια φαινόμενα, ἐμβάλλοντα τοὺς κατοίκους εἰς ἔλλογον φόβον. ⁷Αγρίνιον, μεσόγειος, ἐμπορικὴ καὶ κανονικὴ πόλις, ἔχουσα περὶ τὰς 3500 κατοίκους. Καρπενήσιον, ἐπίσημον διὰ τὸν ἐν αὐτῷ

ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ ἥρωος Μάρκου Βότσαρη.
Βόνιτσα καὶ Κραβασαρᾶς, ἀμφότεραι παρὰ τὸν
Ἀμβρακικὸν περιστιχίζομεναι δὲ ὑπὸ τελμάτων, κα-
θίστανται καὶ ιδίως κατὰ τὸ θέρος νοσώδεις διὰ τοὺς
ἐν αὐταῖς ἐπιπολάζοντας πυρετούς. Τέλος κατὰ τὴν
εἰσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ εἶναι καὶ ἡ Ναύπακτος,
ἔχουσα Βενετικὸν φρούριον. Ἐνταῦθα κατεσκεύασαν
(κατὰ τὴν οὐθόδον) οἱ Ἡρακλεῖδαι τὰς νῆσας διὰ νὰ
μεταβῶσιν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐκ τούτου ἔλαβε
τὸ ὄνομα.

Ἄναλόγως τῶν ἀποστάσεων τοῦ νομοῦ αἱ ὅδοι
εἶναι δλίγαι· ἐνεκα τούτου ἐλλείπει ἡ τακτικὴ συ-
κοινωνία, ὁ πολιτισμὸς καὶ τὸ ἐμπόριον. διὰ τοῦτο
εἰς τὰ μεσόγεια πρὸ ἐτῶν διετηροῦντο καὶ ληστῶν
συμμορίαι.

Λοιπὸν διὰ τῶν ἐκτεθέντων μανθάνομεν τὰ ὅρη, ποταμούς,
καὶ τὰς πεδιάδας τῆς χώρας προσέτι, διὰ καλλιεργουμένη
παράγει ἐν γένει δημητριακούς καρπούς, καπνὸν καὶ ἰχθύας,
καὶ διὰ οἱ κάτοικοι μᾶλλον καταγίγονται εἰς τὴν ποιμενικὴν
καὶ ἔχουσιν ἥθος πολεμικόν. Πόλις πρωτεύουσα εἶναι τὸ Με-
σολόγγιον, διοικεῖτὸν διὰ τὴν πολιορκίαν του καταστάν. Τὰ
πεδινὰ μέρη εἶναι νοσηρά. Αἱ δὲ ὅδοι ἀναλόγως τῶν ἀποστά-
σεων εἶναι δλίγαι.

§ 24. ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΙΔΟΣ (130 χ. η.)

“Ως δυτικὰ ὅρια ἔχει τὰ ἀνατολικὰ τοῦ προμη-
σθέντος νομοῦ ἀπὸ τὰ βόρεια χωρίζεται διὰ τῆς σει-
ρᾶς τῆς Ὀρθρυος· τὸ νότιον ὅριζει ὁ Κορινθιακός, ὁ
Παρνασσός καὶ ἡ Κωπαΐς, τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἡ Εύ-
βοϊκὴ θάλασσα.

"Ορη ἐνταῦθα διακρίνονται ἡ "Ορθρυς, ἡ Οἴτη καὶ
δ Παρνασσός, ἐφ' ὧν ζῶσι λύκοι, ἀλώπεκες καὶ ἀγριό-
χοιροι. Μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας σειρᾶς περι-
λαμβάνεται ἡ Λαμιακὴ πεδιάς, μεταξὺ δὲ τῆς δευτέρας
καὶ τρίτης ἡ Λεβαδική. Ποταμοὶ εἰναι δὲ Σπερχειὸς
παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ ὁποίου κατὰ τὰς Θερμοπύλας
ἐφονεύθη δὲ Αθανάσιος Διάκος, ὑπερασπίζων αὐτὴν ως
ἄλλος Λεωνίδας· καὶ δὲ Κηφισσός, διτις διαρρέων τὴν
Λεβαδικὴν πεδιάδα, χύνει τὰ ὄρητά του εἰς τὴν Κω-
παΐδα. Αἱ πεδιάδες παράγουσιν δὲ τι καὶ αἱ τῆς Αιτω-
λίας καὶ Ἀκαρνανίας, μὲ τὴν διαφορὰν διτις ἡ τῆς
Λεβαδίας εἶναι εὐφορωτέρα. Οἱ κάτοικοι καταγίνον-
ται τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ποιμενικήν· δὲ τυρδοί καὶ
τὸ βούτυρον τοῦ Παρνασσοῦ εἶναι ϕραΐτατα καὶ
ἄφθονα.

Πόλεις ἐνταῦθα εἶναι ἡ Λαμία (Ζητοῦντι) ἐπὶ οὐφη-
λῆς θέσεως μὲ φρούριον, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ,
ἔχουσα περὶ τὰς 7 χ. κατ. Ἐδῶ κατασκευάζουσι τὰ
Ἐλληνικὰ λεγόμενα τσαρούχια καὶ τοὺς ἐμβάδας,
τοὺς διαδεδομένους καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ
χρησιμοτάτους ἐν καιρῷ βροχῆς. Παρὰ τὴν Λαμίαν
εἶναι καὶ ἡ Υπάτη, ᔁχουσα θειοῦχα λουτρὰ εἰς τὰ
ὅποια μεταβαίνουσι πλεῖστοι χάριν τῆς ὑγείας των.
Ἡ Ἀταλάντη κατὰ τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν, χρησι-
μένουσα καὶ ως δὲ κυριώτερος λιμὴν τοῦ ὄλου νομοῦ.
Ἀμφισσα (Σάλωνα) κατὰ τὸν Κορινθιακὸν, πόλις
ἀρχαίκη, ὑποφέρουσα ἀπὸ σεισμούς παράγει δὲ ἄφθο-
νον ἐλαιόκαρπον, χρήσιμον πρὸς τροφὴν καὶ ἀπο-
στελλόμενον κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς τὸ ἐμπό-
ριον. Ολίγον ἀνατολικώτερα ταύτης ἔκειντο τὸ πά-

λαι οἱ Δελφοὶ, ἔχοντες περίφημον ναὸν καὶ ἀπέναντι σπηλαίου τὸ δυνομαστότερον μαντεῖον τῆς ἀρχαιότητος· τὰ πλούτη τοῦ ναοῦ ἦσαν ἀναρίθμητα, ἔνεκα τῶν διαφόρων ἀφιερωμάτων. Νῦν ὑπάρχουσι μόνον τὰ ἐρείπια, τὰ ἅποια καθ' ἐκάστην ἐπισκέπτονται περιηγηταί.

Μεταξὺ Σπερχειοῦ, Οἰτης καὶ Μαλιακοῦ ὑπῆρχον τὸ πάλαι πηγαὶ ἀναβλύζουσαι θερμὸν ὕδωρ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Θέσις αὕτη ὠνομάσθη Θερμοπύλαι. Ἡτο δὲ τόσον στενὸν τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὥστε μόνον μία ἄμαξα ἦτο δυνατὸν νὰ διέλθῃ· διότι ἀνωθεν μὲν ὑπῆρχε τὸ ἀπότομον ὅρος τῆς Οἰτης, κάτωθεν δὲ ἡ θάλασσα. Διὰ τοῦτο οἱ Ἑλληνες κατὰ τοὺς Ηεροκούς πολέμους ὠχύρωσαν τὸ μέρος τοῦτο, ἵνα μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς βαρβάρους τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἵσοδον.

Τὰ ὅρη ἐνταῦθα εἰσὶ πάντα κατάφυτα ὑπὸ δασῶν, τὰ δποὶα ὅμως οἱ ἄμαθεις ποιμένες καίουσιν ἀσπλάγχνως πολλάκις, διὰ νὰ σχηματισθῇ τὸ ἐπιὸν ἔτος χλέη διὰ τὰ ποίμνιά των, ἀδιαφοροῦντες ἂν ἡ ζημία τὴν δποίαν προξενοῦσιν εἴναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνωτέρα τῆς ὠφελείας, τὴν δποίαν ἐκ τοῦ χόρτου θὰ λάβωσι.

Ποτα τὰ ὅρια τοῦ νομοῦ τούτου; Τίνες οἱ ποταμοί του καὶ ἐκ τίνων πηγάδων δρέων; Εἰς τί καταγίνονται οἱ κάτοικοι; Πόλις πρωτεύουσα είναι ἡ Λαμία· ἀρχαῖα δὲ καὶ δυνομαστὴ διὰ τὸ παρ' αὐτὴν μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἡ Ἀμφισσα· Παρὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον ὑπῆρχον τὸ πάλαι αἱ Θερμοπύλαι. Τὰ ἐπὶ τῶν δρέων δάσει καίουσιν οἱ ποιμένες, ἵνα ἔχει σχηματίζηται χόρτον τὸ ἐπιὸν ἔτος διὰ τὰ ποίμνιά των.

§ 25. ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΟΙΩΤΙΑΣ (187 χ. κ.)

Εύρισκεται πρὸς Ν. Ἀν. τοῦ προμνησθέντος καὶ βρέχεται κατὰ τὰς λοιπὰς πλευρᾶς ὑπὸ τοῦ Κορινθίου καὶ Σαρωνικοῦ νόλπου, πρὸς Ἀν. δ' ὑπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ πόρου.

Διασχίζουσι δὲ αὐτὸν αἱ κορυφαὶ τῆς σειρᾶς τοῦ Παρνασσοῦ. Ἐνταῦθά εἰσι καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Λεβαδίας (ἢ ἡμίσεια ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος) καὶ ἡ τῶν Θηβῶν, χωριζομένη τῆς πρώτης διὰ τινῶν ὑψωμάτων. Ἐν ταύτῃ παράγονται λίαν μεγάλα σειτλα (παντάρια), τὰ δποῖα πρὸ ἐτῶν ἔχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ζακχάρεως. Ἡ Ἀττικὴ, ἔηρά, λεπτόγειος καὶ ἄγονος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς δποίας ὑπάρχουσι καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐκτισμέναι. Οἱ ἐνταῦθα ποταμοὶ εἶναι πολὺ μικροί, ἢ δὲ γῆ καλλιεργουμένη φιλοπόνως ὑπὸ τῶν κατοικούντων αὐτὴν παράγει οἶνον, σίτον καὶ ἔλαιον.

Πόλις εἰσὶ (πλὴν τῆς πρωτευούσης) δ Πειραιεύς, παράλιος, ἐμπορικὴ καὶ εὐλίμενος. Αὕτη εἶναι ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ὀραίας οἰκοδομὰς καὶ πλεῖστα ὅσα ἔργοστάσια. Συνέχεται μετὰ τῆς πρωτευούσης διὰ σιδηροδρόμου καὶ ἐν τῷ λιμένι της, ἐπειδὴ εἶναι ἐπίνειον, εὑρίσκονται πάντοτε πολεμικὰ πλοῖα δλων σχεδὸν τῶν Δυνάμεων καὶ ἔχει κατοίκους ὑπὲρ τὰς 25 χ. Ἀπέγαντι τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος εὑρίσκεται ἡ ἔηρα καὶ βουνώδης νῆσος Σαλαμίς, ἐφ' ἣς εἶναι καὶ δ Ναύσταθμος, ἔχουσα ἐν δλῷ 7 χ. κ. καὶ δμώνυμον πόλιν. Ἀπέχει ἡ νῆσος τῆς ἔηρᾶς ἐλά-

χιστον καὶ τὸ πέρασμα τοῦτο φράττει πρὸς Ἀν. τὸ νησίδριον Ψυτάλεια. Κατὰ τὸ στενόν τοῦτο ἔγινεν ἡ περίφημος (480 π. Χ.) ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἥτις ἔσωσεν ἐκ τῆς βαρβαρότητος οὐ μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ δλην τὴν Εὐρώπην. Ἀπέναντι τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου, κατὰ τὸ δποῖον πλησιάζει ἔτι περισσότερον πρὸς τὴν Ἑηράν, κεῖνται τὰ Μέγαρα ἐν τῷ μέσῳ μικρᾶς τερπνῆς πεδιάδος. Ἡ πόλις αὕτη τώρα μὲν εἶναι μικρὰ καὶ ἀσημος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἥτο πολὺ μεγάλη καὶ εἶχε καὶ πολλὰς ἀποικίας, μεταξὺ τῶν δποίων καὶ τὸ Βούβαντιον ἥ Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὴν Μεγαρικὴν πεδιάδα εὑρίσκονται καὶ φαιάνθρακες. Ἐκ τῶν ἐν τῷ Σαρωνικῷ νήσων ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἥ Αἴγινα μὲν ὅμωνυμον πόλιν, ἥτις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχε μέγαν πληθυσμὸν καὶ στόλον. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι πολλὰ ἀγγειοπλαστικὰ καταστήματα καὶ μεγάλη στρατιωτικὴ σχολή, χρησιμεύουσα ἥδη ὡς σωφρονηστήριον. Ολίγον ἀνωθεν τοῦ Σουνίου κεῖται ἥ εὐλίμενος πόλις Λαύριον, ἐν τῇ δποῖᾳ ὑπάρχουσι πολλὰ καταστήματα καθαρίζοντα τὸν μόλυβδον, τὸν ἔξαγόμενον ἐκ τοῦ μεταλλικοῦ χώματος τοῦ ὄρους Λαυρίου. Αἱ Θῆβαι ἐκτισμέναι ἐπὶ λοφώδους χώρας, κειμένη κατὰ τὸ μέσον τῆς πεδιάδος. Εἰς αὕτην κατώκη, καὶ εἰς τῶν πρώτων οἰκητόρων τῆς Ἑλλάδος καὶ Κάδμος εἶναι δὲ πατρὶς καὶ τῶν μεγάλων στρατηγῶν Ἐπαμινώδου καὶ Πελοπίδου.

Οἱ πλειστοι κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς μεταχειρίζονται ἐνίστε καὶ τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν καὶ μάλιστα δταν συγχμιλῶσι μεταξύ

των. Ταύτην μανθάνουσιν ἐκ παιδικῆς των ηλικίας παρὰ τῶν μητέρων των.

Δοιπόν πλὴν τῶν δρίων τοῦ νομοῦ, τὰ δποῖα μᾶς εἶναι καὶ ἐκ τῶν προτέρων γνωστά, μανθάνομεν, δτι δ Πειραιεύς, εἶναι ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ὥρατας οἰκοδομάς καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα. Ἀπέναντι τούτου κεῖται ἡ Σαλαμίς, ἡ τόσον δνομαστὴ διὰ τὴν ναυμαχίαν της πρὸς Δ. δὲ τκύτης κείνται τὰ Μέγαρα, τὰ ἐποῖα εἶχον τὸ πάλαι διαφόρους ἀποικίας, ἐν αἷς καὶ τὸ Βυζάντιον. Ἐπίσης εἴπομεν περὶ Αἰγίνης, Λαυρίου καὶ Θηβῶν, καὶ παρετηρήσαμεν δτι πολλοὶ τῶν κατοίκων διαιλοῦσι καὶ τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν.

§ 26. ΑΘΗΝΑΙ.

Αἱ Ἀθῆναι, εἶναι πρωτεύουσα ὅχι μόνον τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀλλὰ καὶ δλου τοῦ κράτους, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα εἶναι συγκεντρωμέναι δλαι αἱ ἀρχαί. Είναι ἐκτισμένη κατὰ μέσον τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου καὶ μεταξὺ δύο λόφων πρὸς Β. Α. μὲν τοῦ Αυκαβητοῦ, δστις ἔχει σχῆμα κώνου, καὶ πρὸς Ν. Δ. τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ Ἀκρόπολις εἶναι μέγας βράχος ἀποτόμως ὑψούμενος, ἡ κορυφὴ τοῦ ἐποίου εἶναι ἐπίπεδος καὶ ἔχει 800 μὲν ποδῶν μῆκος, 400 δὲ πλάτος. Ἐπὶ ταύτης ενδρίσκονται τὰ ἐρείπια μόνον τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἐποχῆς, τὰ δποῖα κατὰ διαφόρους καιροὺς κατεστράφησαν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων λαῶν καὶ ἐκλάπισαν ὑπ' ἐκείνων, οἱ δποῖοι ἐγνώριζον νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν των.

Τὸ σπουδαιόταταν ἐπὶ ταύτης ἔργον ἦτο δ ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς « Παρθενών », ὑψούμενος εἰς

τὸ μέσον τοῦ λόφου καὶ πανταχόθεν δρατός. Οὗτος ἔκρημνίσθη, ὅτε οἱ Βενετοὶ πολιορκοῦντες τὰς Ἀθήνας ἔρριψαν ἐκ τοῦ ἀντικρὺ λόφου βόμβαν, ἥτις ἤναψε τὴν πυριταποθήκην τῶν Τούρκων, ἥτοι τὸν Παρθενώνα, τὸν ὅποιον εἶχον μεταβάλει εἰς τοιαύτην.

Ωραιοτάτη εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως θέα τῆς Ἀττικῆς. Κάτω ἡ πεδιὰς πρασινίζουσα φαίνεται ως τάπης· κατὰ τὸ ἄκρον ταύτης ἔρχονται αἱ πόλεις Πειραιεύς, Μουνυχία καὶ Φάληρον, πέραν τούτων ὁ Σαρωνικὸς καὶ ἡ Ἀργολίς· κάτωθεν ταύτης δλόκληρος ἡ πολυτάραχος πόλις καὶ πρὸς Β. τὰ ὅρη τῆς Ἀττικῆς. Η πόλις περιρρέεται ὑπὸ δύο ποταμῶν τοῦ Κηφισσοῦ καὶ Ἰλισσοῦ, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ἥτο δυομαστὸς διὰ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα λουτρά, ἐνῷ τώρα ξηραίνεται. Παρὰ τοῦτον εὑρίσκονται εἰσέτη καὶ 16 κίονες τοῦ ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ἰσχυρόταται καὶ εἶχον πολλὰς κατακτήσεις ἀπὸ τὰς ὅποιας ἐσύναζον χρήματα· διὰ τούτων δὲ ἐκοσμοῦντο παντοιοτέροπως. Οὕτως εἶχον τὸν ναὸν τοῦ Θησέως (σωζόμενον δλόκληρον) καὶ ἀναρίθμητα ἀλλα ἀγάλματα καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῷ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς τόπῳ, διτις περιεκλείετο διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν λαὸς εὐφάνταστος καὶ εὔθυμος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνεδείχθησαν πολλοὶ ως μεγάλοι σοφοὶ καὶ ποιηταί. Η δὲ δύναμις τῆς πόλεως συνίστατο εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθυσιάζοντο χάριν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅχι μόνον τῆς ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλων, διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι αὐτοὶ ἀνε-

λάμβανον πάντοτε πρῶτοι τοὺς κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμους.

‘Η νέα πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶναι δραιοτάτη, διότι αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν εἶναι λίαν ιορφῶς ἐκ μαρμάρου κατεσκευασμέναι. Ὁ πληθυσμός, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ πολιτισμός, χωρεὶ γοργοῖς βήμασι. Δύναται τις νῦν εἰπῆ ὅτι εἶναι οἱ Παρίσιοι τῆς Ἀνατολῆς. Σύμπας ὁ Ἐλληνισμὸς εἰς αὐτὴν ἀτενίζει καὶ εὔχεται νὰ τὴν λάβῃ πρωτεύουσάν του. Ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 80 χ. κ. Τὸν χειμῶνα δημιώς εἶναι πολὺ ἀνώτερος. διότι συρρέουσιν ἐν αὐτῇ ἐξ ὅλης τῆς Ἐλλάδος. (α)

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ.

§ 27. ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ (136 χ.κ.)

Τὰ ἀπ' Ἀθηνῶν πρὸς Ν. τοῦ Σαρωνικοῦ φαινόμενα δρη ἀνήκουσιν εἰς τὸν νομὸν τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, δστις ἐννοῦται μὲ τὸν τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας διὰ στενῆς ταινίας ξηράς, τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ προμνησθέντος διὰ τοῦ πρὸς Ν. τῶν Μεγάρων δρους Μακρυπλάγι. Πλὴν τούτου ὑπάρχουσιν ἐδῶ καὶ τὰ γνωστὰ δρη τῆς Κυλλήνης, ἡ κορυφὴ τῆς δποίας φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ Αρτεμήσιον.

Ἐν γένει ἡ χώρα, δπως καὶ ὅλη ἡ Πελοπόννησος, εἶναι δρεινή· ἔχει δημιώς καὶ πεδιάδας, τὴν Κορινθιακήν, ἐκτεινομένην κατὰ μῆκος τοῦ δημιουργού κόλπου, τὸ πλατύτερον μέρος τῆς δποίας εἰ-

(α) Βλέπε τὴν περιγραφὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν Α'. εκδοσιν τῆς γεωγραφίας μου.

αι κατὰ τὸν Ἰσθμὸν (έξαμβλια), καὶ τὴν Ἀργο-
ικὴν πρὸς Β. τοῦ δρυώνυμου κόλπου. Αὕτη διαρ-
έεται ὑπὸ τοῦ Ἰνάχου, δοτις πρὶν ἦ φθάσῃ εἰς
τὴν θάλασσαν εἰσδύει ἐντὸς τῆς ἄμμου καὶ οὕτω ἀφα-
νίζεται σχηματίζων ἐκεῖ τὸ ἔδαφος ἀνώμαλον. Μετ’
οὐλίγον δι’ ἀποξηράνσεως θὰ μεταβληθῶσιν εἰς ὥραιας
πεδιάδας καὶ αἱ δύο κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Κυλ-
λήνης λίμναι Φενέδες καὶ Στυμφαλίς.

Τὰ κύρια προϊόντα τῆς χώρας είναι ή (κορινθιακή)
σταφίς, ἣτις ἔξαγεται εἰς μεγίστας ποσότητας καὶ
ἀποστέλλεται εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, δοίνος
ἐν ἀφθονίᾳ παραγόμενος, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ
ἡ ρητίνη. Ταύτην συνάζουσιν ἐκ τοῦ δένδρου «πεύκη»,
ἀποξέοντες μέρος τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ, δτε ῥέει ώς
δάκρυ εἰς τὸν κατώτερον μέρος· χρησιμεύει δὲ εἰς τὸ
νὰ διατηρῇ τὸν οἶνον καὶ νὰ δίδῃ εἰς αὐτὸν μίαν ίδια-
ζουσαν (πικρὰν) γεῦσιν), δταν βίπτηται ἐντὸς αὐτοῦ.
είναι δὲ ὡφέλιμος καὶ εἰς τὸν στόμαγον. Ἐλαιον πα-
ράγεται οὐλίγον, ως ἐπίσης καὶ μέταξ.

Ως πρωτεύουσα πόλις τοῦ νομοῦ είναι τὸ Ναύ-
πλιον κατὰ τὸν Ἀργολικὸν. Τοῦτο ἔχρησίμευε
κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλά-
δος (μέχρι τοῦ 1834) ώς πρωτεύουσα τοῦ κράτους.
είναι δὲ ὀχυρὰ πόλις, διότι πρωτατεύεται ὑπὸ τοῦ
φρουρίου Παλαμιδίου, ἐκτισμένου ἐπὶ ὑψηλοῦ
καὶ ἀποτόμου βουνοῦ. Ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ ἀποστέλ-
λονται οἱ βαρύποινοι κατάδικοι, καὶ ίδιως στρατιωτι-
κοί, οἱ δποῖοι ὑποβάλλονται εἰς πολλὰ δημόσια ἔργα
καὶ ίδιως εἰς τὴν ἐπιδιώρθωσιν δπλων καὶ τὴν κατα-
σκευὴν τῶν στρατιωτικῶν κλινοστρωμῶν. Ἀργος,

ἀρχαία πόλις κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος καὶ ἔχουσα ὡραίους κήπους, νηματοποιεῖα καὶ περί τὰς 10 χ.κ. "Οχι μακρὰν τούτου εὑρίσκονται τὰ ἔρει- πια τῶν Μυκηνῶν, δῆπου ἥσαν τὰ βασίλεια τοῦ Ἀγα- μέμνονος, Κόρινθος κατὰ τὸν Ισθμόν, νέα πόλις κατοίκων· πάσχει ἀπὸ σεισμούς, εἶναι παράλιος καὶ ἀπέχει τῆς ἀρχαίας Κορίνθου περὶ τὴν μίαν ὥραν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν εἶναι καὶ τὸ ὁχυρὸν φρούριον Ἀκροκόρινθος, τὸ δοποῖον δεσπόζει ὅλης τῆς χερσονήσου. "Ηδη ἥρχισε καὶ ἡ διωρυχὴ τοῦ Ισθμοῦ, ἥτις θὰ ἔχῃ πλάτος 22 περίπου μέτρων. "Ανωθεν ταύτης εἶναι γέφυρα διὰ τῆς δποίας διέρχεται ἥδη σιδηρόδρομος· κάτωθεν δὲ θὰ διέρχωνται τὰ πλοῖα· τότε θὰ ὑπάρχῃ μεγίστη εὐκολία εἰς τὴν συγκοινω- νίαν. Τρίκαλα, κώμη ἐπὶ ὁρεινῆς θέσεως καὶ πατρὸς τοῦ Αγίοι ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ, οὗ τὸ λείψανον σώζε- ται ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ὑπάγονται καὶ αἱ νῆσοι Σπέτσαι, Χίδρα, Πόρος καὶ Κύθηρα. Πᾶσαι αὗται εἰσὶ ἔηραι καὶ ἀγονοί, πλὴν τοῦ Πόρου, ὃθεν ἐξά- γεται εἰς ἔμπορίαν πληθὺς πορτοκαλίων καὶ λεμο- νίων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀπέκτησαν ταχέως καὶ πλοῦτον καὶ πλοῖα καλά, τὰ δποῖα κατεπολέμησαν καὶ κατενίη- σαν τὸν μέγαν Τουρκικὸν στόλον εἰς ὅλας τὰς ναυμα- χίας. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ὅμιλοισι τὴν ἐλ- ληνικὴν καὶ ἀλβανικὴν, στρατολογούμενοι δὲ κατ- τάσσονται εἰς τὰ ναυτικά.

Δοιπὸν ἔξετάσαντες τὸν πρῶτον νομὸν τῆς Πελοποννήσου

έμάθομεν, ότι αἱ εἰς αὐτὸν ὑπαγέμεναι ναυτικαὶ νῆσοι κατενί-
κησαν τὸν τουρκικὸν στόλον. Ότι ηδη τέμνεται δὲ Ἰσθμός, οἵτι-
τὸ ἔδαφος εἶναι ἡφαιστειῶδες καὶ πάσχει ἀπὸ σεισμούς, προ-
σέτι δὲ καὶ τὴν πρωτεύουσαν Ναύπλιον μὲ τὸ δυνομαστὸν
Παλαμίδιον. Ἐν γένει δὲ ἡ χώρα εἶναι δρεινὴ καὶ κα-
τάλληλος διὰ τὴν παραγωγὴν οἴνου καὶ σταφίδος λαμπρᾶς.

§ 28. ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΔΟΣ (181 χ. κ.)

Οὗτος ἐκτείνεται πρὸς Δ. τοῦ προμνησθέντος καὶ
φθάνει πρὸς Ν. μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐνταῦθα
εἰσὶ τὰ χωματώδη καὶ κατάφυτα ὅρη, τὰ Ἀροάνια,
δὲ Ὡλενος, τὸ Παναχαϊκὸν καὶ ἡ Φολόη, ἐξ ὧν
πηγάζουσι πλεῖστοι δοσοὶ χείμαρροι, ἐπιφέροντες κα-
ταστροφὰς κατὰ τὰς φθινοπωρινὰς ὥρας. Τὰ ὅρη
ταῦτα ἐκτείνονται μέχρι θαλάσσης, ἀλλ᾽ ἀφίνουσιν εἰς
τινὰ μέρη καὶ πεδιάδας. Τοιαῦται δὲ εἰσὶν ἡ τοῦ Αἰ-
γαίου μετὰ τῆς δποίας διὰ στενοτάτης λωρίδος συ-
έχεται ἡ Κορινθιακὴ καὶ ἡ ἀμέσως κατόπιν τῶν Πα-
τρῶν. Καὶ αὕτη πάλιν διὰ στενῆς παραλίου ταινίας
συνέχεται μὲ τὴν ἀμέσως νοτιώτερον κειμένην πλα-
τείαν καὶ ὑπὸ σταφιδώνων κατάφυτον τῆς Ἡλιδος.
Ἡ πεδιάς αὕτη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. στενουμένη φθάνει
μέχρι τοῦ διὰ μικρῶν πλοιαρίων μόνον πλωτοῦ ποτα-
μοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ἔτι νοτιώτερον, ἀπολήγουσα
εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου.

Ἡ χώρα, ἐπειδὴ εἶναι παχήγεως καὶ καλλιεργεῖ-
ται ἐπιμελῶς, παράγει ἐν ἀφθονίᾳ τὰ πάντα. Ιδίως δὲ
ἐξάγει σταφίδα, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ κύριον εἰσόδημα τοῦ
τόπου πλουτίζουσα πολλούς, οἴνον, ἔλαιον δλίγον, σι-
τον καὶ βάμβακα. Ἀλλοτε παρῆγεν ἀφθονον σῖτον

καὶ ἐν γένει δημητριακούς καρπούς, οἵτινες ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ἐπτάνησον καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡδη διμως παρημελήθη ἡ καλλιεργία αὕτη καὶ ἀντικατέστη διὰ τῆς ἐπικινδύνου καὶ πολυεξόδου σταφίδος. Ἡ γεωργία εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκεται εἰς τὰ σπάργανα καὶ διὰ τοῦτο, μὴ ἐπαρκοῦντες οἱ κάτοικοι μόνοι εἰς τὴν καλλιεργίαν τῶν κτημάτων των, προσλαμβάνουσιν ἔργάτας ἐξ ἀλλων μερῶν καὶ ιδίως ἐκ Κεφαλληνίας.

Πόλεις εἶναι τὸ Αἴγιον εἰς τὴν διμώνυμον πεδιάδα, ἀρχαία καὶ παράλιος πόλις ἐκ ταύτης ἐξάγεται μέγα ποσὸν σταφίδος δι' Αγγλίαν. Μετὰ ταύτην, παραπλέων τις τὸν πορθμὸν τοῦ Ρίου, εἰς ὃν συμβαίνουσι καὶ μικρὰ θαλάσσια βρεύματα, θέλει ἀπαντήσει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ηαναχαϊκοῦ τὰς Πάτρας. Ἡ πόλις αὕτη κειμένη πάρα τὴν ἀρχαίαν, εἶναι διγενικὸς λιμὴν δῆλης τῆς Πελοποννήσου καὶ κέντρον σπουδαίου ἐμπορίου ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ. Εἶναι νέα, πανονικῶς ἐκτισμένη μὲν εὐθείας καὶ πλατείας ὅδούς, μὲν ὑδραγωγεῖον καὶ μὲν ἀεριόφως, τὸ ὄποιον φωτίζει λαμπρῶς καὶ τὰ ἀπότατα σημεῖα τῆς πόλεως. Οἱ λιμὴν εἶναι τεχνητός, ἀλλὰ λίαν ἐκτεθειμένος εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῶν κυμάτων. διὸ καὶ οἰλείσται ἥδη τὸ μεσημβρινὸν τούτου μέρος.

Πρὸς Δ. τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν εὑρίσκεται τὸ ἀκρωτήριον "Αραξος, παρ' ᾧ ἀγρεύεται πλῆθος ἵχθυών. Παραπλέων δέ τις τοῦτο θέλει φθάσει εἰς τὸ τῆς Κυλλήνης, πλησίον τοῦ ὄποιου εἶναι καὶ μικρὰ διμώνυμος κώμη εἰς τὸ μέσον μεγάλης καὶ τερπνῆς πεδιάδος. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ πηγαὶ λα-

ματικῶν ὑδάτων. Οἱ λουτῆρες δῆν εἶναι
ὅπως πρέπει κατεσκευασμένοι, ἵνεκα ἀμελείας καὶ
διὰ τοῦτο ἐλλείπουσι πολλὰ χρειώδη. Οἰκήματα κα-
τάλληλα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ιδίως φαγητὰ δὲν
ὑπάρχουσιν. Ἰατρὸς ἐδῶ εὑρίσκομενος προσδιορίζει
εἰς τὸν ἀσθενῆ εἰς ποίαν πηγὴν θὰ λουσθῇ καὶ ποσά-
κις τῆς ἡμέρας. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἐκμισθοῖ ἡ κυβέρνη-
σις εἰς ἔργολάβον. Εἰς τὰ νότια τῆς Ἡλιδος εἶναι καὶ
ἡ πλουσία γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις Πύργος,
ἔχουσα 9000 κατοίκους. Αὕτη συνδέεται μὲ τὸ ἐπί-
νειόν της Κατάκωλον διὰ σιδηροδρόμου δι' οὗ
γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ ἔξωτερικῶν
ἐμπορευμάτων. Καλάβρυτα, μεσόγειος πόλις,
εἰς τὴν δούλιαν γίνεται κατ' ἔτος καὶ ἐμπορικὴ πανή-
γυρις. Πρὸς Β. ταύτης εὑρίσκεται ἡ μονὴ τοῦ Με-
γάλου Σπηλαίου, ἐκτισμένη ἐπὶ ἀποτόμου καὶ
ὑψηλοῦ βράχου. Η μονὴ αὕτη εἶναι πλουσιωτάτη καὶ
ἔχει μίαν τῶν τριῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου τὰς
δύοιας, λέγεται, ἐζωγράφισεν ὁ ἀπόστολος Δούκας.
Ολίγον ἀνατολικῶς ταύτης εἶναι ἡ ἑτέρα μονὴ τῆς
ἄγιας Δαύρας, ὅπου ὑψώθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγ-
γελισμοῦ τοῦ ἔτους 1821 ἡ σημαία τῆς Ἐλευθε-
ρίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πατρῶν Γερμανοῦ
καὶ τῶν ἄλλων πρωτευόντων προσώπων τῆς Πελο-
ποννήσου.

Ἡ χώρα ἐν γένει εἶναι δρεινή, ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖ-
στα τῶν δρέων τῆς καλύπτονται ὑπὸ παχυτάτου
στρώματος χώματος καὶ διὰ τοῦτο εἶναι τὰ ὅρη εἰς
ἀρκετὸν ύψος καλλιεργημένα. Τὰ παράλια εἶναι πε-
δινὰ καὶ ιδίως τὰ κατὰ τὰ τὴν Ἡλιδα. Ἐδῶ ἡ γῆ

είναι ἀργιλλώδης καὶ ἔχει πολλὰ ὅδατα· είναι δῆμος τὸ πλεῖστον νοσῶδης καὶ ἐπιπολάζουσι συνήθως περιοδικοὶ πυρετοί. Τὸ Ν. ὄριον ἀποτελεῖ δὲ Ἀλφειάς, κατὰ τὴν δεξιὰν ὅχθην τοῦ ὅποιου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς ἔκειτο τὸ πάλαι ἡ μεγάλη πόλις Ὁλυμπία.³ Οὐ μόνον καὶ ἀνακαλύπτονται πολλὰ τῶν ἀρχαίων ἔργων ἐν οἷς καὶ δὲ περίφημος ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διός. Ἐνταῦθα ἐγίνοντο κατὰ τετραετίαν καὶ οἱ Ὁλυμπίαν πιανοὶ ἀγῶνες, μία τῶν μεγάλων πανηγύρεων τῆς ἀρχαιότητος. ἔχρησίμευον δὲ οὗτοι καὶ εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν ἀρχαίων, καλούμεναι Ὁλυμπίαν ἀδεσ.

Ἐγτεῦθεν λοιπὸν μᾶς γίνεται γνωστὸν τὸ ποιὸν τοῦ ἑδάφους καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καλλιεργούμενα εἶδη. Πρωτ: τοῦ νομοῦ είναι αἱ Πάτραι, δημοιάζουσι ἐν πολλοῖς μὲ τὸν Πειραιᾶ. (Πῶς;). Ὡς ἀξια προσοχῆς ἀναφέραμεν καὶ τὰ ιαματικὰ ὅδατα τῆς Κυλλήνης. Ἐμάθομεν προσέτι πῶς ἔχρονολόγουν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. Άλλα καὶ περὶ τῶν μονῶν τοῦ Σπηλαίου καὶ Λαύρας εἴπομεν δλίγα μάλιστα δὲ δι τὸ κλῆρος ἐφάνη ἀξιος τοῦ προσρισμοῦ του, διότι ὑπερήσπισε τὴν Ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς θρησκείας του.

§ 29. ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ (156 χ. η.)

Τοῦτον ἀποτελεῖ δλόνιληρος ἡ χώρα, ἡ ἐκτεινομένη πρὸς Ν. τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ πρὸς Δ. τοῦ Ταῦγέτου περιέχει δὲ αὖτη τὰ δασώδη ὄρη Τετράγιον, Ίθώμην καὶ Ταῦγετον, Καὶ ἐκ τῶν τριῶν

τούτων πηγάδων ρέει διὰ τῆς Μεσσηνιακῆς πεδιάδος διὰ μισού ποταμός, χυνόμενος εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον.

Τὰ B. μέρη τοῦ νομοῦ εἶναι δρεινότερα τῶν μεσημβρινῶν.

Ἡ χώρα εἶναι εὐφορωτάτη καὶ καλλιεργουμένη ἐπιμελῶς παράγει ἐν ἀφθονίᾳ τὰ πάντα καὶ ἴδιας σταφίδα, σῦκα, μῆλα, σησάμιον, βάμβακα, μέταξαν, σῖτον, οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἐνεκα δὲ τῆς εὐφορίας της ὑπέστη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις ὑπὸ τῶν δρεινῶν Σπαρτιατῶν, μέχρις οὗ ἡ ναγκάσθησαν (δουλωθέντες) οἱ κάτοικοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των καὶ νὰ κτίσωσι τὴν πόλιν Μεσσηνὴν εἰς τὴν Σικελίαν.

Πόλεις εἶναι: Κυπαρισσία ἐπὶ λόφου παρὰ τὸν δμώνυμον κόλπον καὶ ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης ὅλιγα λεπτὰ τῆς ὥρας (20). Νοτίως ταύτης ἔρχεται ἡ Πύλος (Νεόκαστρον ἢ Ναυαρίνον) μικρὰ καὶ παράλιος πόλις κειμένη παρὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ ἔχουσα ὥραις πεταλοειδῆ λιμένα, ὅστις φράττεται ἐμπροσθεν ὑπὸ τῆς ἔηρᾶς νήσου Σφακτηρίας. Αὗτη ἀφίγει δύο εἰσόδους, ἀλλ' ἡ μία τούτων, ἡ βορία εἶναι στενὴ πολύ, ἔχει δὲ καὶ σκοπέλους διὸ σπανίως καὶ δυσκόλως χρησιμεύει ως εἴσοδος. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον εὑρισκόμενος διὰ Τουρκικὸς καὶ Αιγυπτιακὸς στόλος κατὰ τὸ 1827, ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν ἡγωμένων στόλων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Φωσσίας καὶ οὕτω ἐδόθη πέρας εἰς τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες κατέκεινην τὴν ἐποχὴν εἶχον ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας.

Καλάμαι, πρωτ: δύλου τοῦ νομοῦ, ἀπέχουσα
20' ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ ἔ-
χουσα περὶ τὰς 8 χ. κ. Εἶναι ἐμπορικὴ καὶ βιομήχα-
νος· ἐδῶ εὑρίσκονται μεταξοκλωστήρια καὶ βιομηχα-
νικὰ καταστήματα μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Ἐπειδὴ
παράγεται ἐνταῦθα πολλὴ μέταξα, ὑπάρχει καὶ πλη-
θὺς συκαμινεῶν (μορεῶν) πρὸς τροφὴν τῶν μεταξο-
κλωλήκων. Ἡ πόλις ἀποστέλλει εἰς τὸ ἔξωτερικὸν
πρὸς ἐμπορίαν σταφίδα, μέταξαν, ἔλαιον, οἴνον καὶ
σῦκα (παστᾶ) κ. λ. Εἶναι δὲ ἄνευ λιμένος καὶ μόλις
τώρα ἐσχάτως ἥρχισαν ἐργαζόμενοι εἰς τὴν κατα-
σκευὴν ἐνδεσ τόσον ἀναγκαῖον ἔργου. Παρὰ δὲ τὴν
δεξιὰν ὅχθην τοῦ Παμίσου εἶναι καὶ ἡ πόλις Νη-
σίον, ἔχουσα 7 χ. κ. παράγει δὲ δ.τι καὶ αἱ Κα-
λάμαι.

Ἡ Μεσσηνιακὴ πεδιὰς εἶναι μία τῶν εὐφορωτέρων
καὶ τερπνοτέρων τῆς Ἑλλάδος, διαρρεομένη δὲ καὶ
ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καθίσταται περισσότερον εὐφορος,
διότι ποτίζονται τὰ παρὰ τοῦτον κτήματα ἐξ αὐτοῦ.
Οἱ Πάμισοι κατὰ τὸ ἄνω μέρος του (ροῦν) εἶναι ὁρ-
μητικός, ἀλλ' ὅσον προχωρεῖ εἰς τὸ μέσον καὶ κάτω
πλατύνεται καὶ ρέει βραδύτερον. Εἰς τοῦτον μόλις
πρὸ δλίγων ἐτῶν κατεσκευάσθη καὶ σιδηρᾶ γέφυρα,
ἐνα διευκολύνη τὴν διάβασιν τῶν ἐκεὶ κατοίκων. Τὸ
μέρος τοῦ νομοῦ τὸ εὑρισκόμενον πρὸς τὸν Ταῦγετον
κοινῶς λέγεται Μάνη.

Οὕτως ἐτελειώσαμεν καὶ τὸν νομὸν τοῦτον, δστις ἔχει καὶ
τὴν εὐφορωτέραν πεδιάδα τῆς Ἑλλάδος, καὶ δστις δι' ἐνδε
τῶν λιμένων του ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς
Ἑλλάδος. Εἰδομεν δὲ προσέτι, δτι δ πλοῦτος τῆς χώρας

ὑπῆρξε ποτε ἡ ἀφορμὴ τῆς ὑπόδουλώσεως τῆς ὑπὸ τῶν πτωχῶν γειτόνων Σπαρτιατῶν.

§ 30. ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ (149 χ. κ.)

Κατέχει τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου. Τὰ δριάτου ἀποτελοῦσι δρυμώδη ὄρη, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν σχηματίζει ἐν ὑψηλὸν δροπέδιον. Τὸ δροπέδιον τοῦτο σχηματίζεται ἐκ δύο συνεχομένων πεδιάδων τῆς Μαντινείας καὶ Τεγέας (Τριπόλεως) ἀνατολικῶν καὶ τῆς Μεγαλούπολεως Ν. Δ. ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῆς πρώτης διάτινων χαμηλῶν ὑψωμάτων. Ποταμὸς δὲ εἶναι δὲ Ἄλφειδος καὶ δὲ παραπόταμος τούτου Λάδων, δνομαστὸς εἰς τὴν μυθολογίαν διὰ τὴν χρυσόκερων ἔλαφον. Εἶναι καὶ ἄλλοι οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ ῥέουν εἰς πεδιάδας, τὰς ὅποιας περικλείουσι πανταχόθεν ὄρη, δὲν εὑρίσκουσι διέξοδον εἰς τὴν θαλασσαν, ἀλλὰ βυθίζονται εἰς καταβόθρας, ὡς τὸ Σαρανταπόταμον καὶ δὲ Ὁφεις. Ἐν γένει ἡ χώρα εἶναι κατάρρυτος καὶ κατάφυτος, τὸ δὲ κλίμα αὐτῆς δροσερὸν καὶ ὑγιεινόν. Τὰ δὲ ὄρη εἶναι ὅλα κατάφυτα καὶ αἱ πεδιάδες κατασκέπαστοι ὑπὸ χλόης, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι πλεῖστα δσα ποιμνια. Ἐὰν εὑρίσκηται τις ἐδῶ κατὰ τὸ ἔαρ θ' ἀκούῃ παντοῦ μουσικὴν τῆς σύριγγος καὶ τοῦ αὐλοῦ καὶ ὄλακᾶς τῶν κυνῶν, καὶ θὰ νομίσῃ ὅτι ἐδῶ κάπου εἶναι καὶ ἡ κατοικία τοῦ θεοῦ τῆς ποιμενικῆς Πανὸς (ὧς καὶ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τούτου ἐπίστευον).

Τὰ κύρια προϊόντα τοῦ τόπου εἶναι δὲ οἶνος, δὲ σίτος καὶ δὲ τυρὸς καὶ μικρὰ βιομηχανία ἐγχώριος, καταγινομένη τὸ πλεῖστον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ

οῖνου καὶ τὴν ἔξεργασίαν τῶν μαλλίων εἰς ἐμβάδας καὶ σκεπάσματα. Ἄλλοι κάτοικοι ἐπιδίδονται καὶ εἰς τέχνας τινάς· εἶναι δηλονότι χαλκεῖς, σιδηρουργοί, βυρσοδέψαι, ὄλοτόμοι καὶ οἰκοδόμοι.

Ἡ Ἀρκαδία ἀνέκαθεν δὲν εἶχε πόλεις μεγάλας καὶ πυκνῶς κατῳχημένας, ώς καὶ σήμερον ἔτι δὲν ἔχει. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ κάτοικοι ζῶσι κατὰ κώμας καὶ πολίχνας. Πόλις δὲ εἶναι: Τρίπολις πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ ἡ μεγαλητέρα τῶν ἄλλων, ἔχουσα περὶ τὰς 10 χ. π. Κείται εἰς ἀξιόλογον θέσιν ὑπὸ τὸ Μαίναλον καὶ βλέπει πρὸς Β. καὶ Ἀν. δληγη τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα τῆς Μαντινείας. Τὸ κλίμα τῆς εἶναι εὔκραέστατον καὶ ὅγιεινότατον καὶ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα δλίγον φυχρόν, ἐνῷ τούναντίον τὸ θέρος εἶναι δροσερόν. Ὁχι μακρὰν καὶ Ν. Δ. ταύτης κείται ἡ δρεινὴ κώμη Βαλτέτσιον πατρὶς τοῦ ἥρωος Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, εἰς ᾧν πρώτην φορὰν οἱ Ἑλληνες κατενίκησαν τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ 1821, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κολοκοτρώνην. Δημητσάνα ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ μικρὰ καὶ ἐμπορική, ἐνῷ οἱ εἰς τὰς παρὰ ταύτην κώμας κατοικοῦντες καταγίνονται καθ' ὑπερβολὴν εἰς τὰς τέχνας. Αὕτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε ὀραῖον σχολεῖον καὶ βιβλιοθήκην. Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν πολλῶν ἐξ ἐκείνων, ὅσοι τότε διέπρεψαν εἰς τὸν Ἱερὸν ἀγῶνα, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἦτο καὶ δι Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Ε'. δικρεμασθεὶς χάριν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ διφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐβραίων εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸν νεκρὸν τούτου μετέφερε πλοῖον

ελληνικὸν εἰς Ρωσίαν καὶ πρὸ δλίγων ἐτῶν μετεφέρθησαν πάλιν ἐκεῖθεν τὰ δυτικά του εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ εὑρίσκονται εἰς τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας (μητροπόλεως). Τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ἔχρησίμευσαν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ως πυριτιδοβόλαι (μπουτούνια). Τὸ δὲ διὰ τῆς πόλεως ἐρχόμενον ῥεῦμα κινεῖ πολλοὺς μύλους, εἰς οὓς κατεσκεύαζον τότε τὴν πυρίτιδα, τὴν δποίαν εἰς τὸν πόλεμον ἔξωθενον. Μεγαλόπολις εἰς τὸ μέσον τῆς δμωνύμου πεδιάδος καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν μεγάλην πόλιν, τῆς δποίας μόνον ἐρείπια σώζονται. "Ηδη δὲ κώμη Μεγαλόπολις ἀνεγείρεται μὲ κανονικὸν σχέδιον· εἶναι δμως εἰσέτι πολὺ μικρά, ἔχουσα μόνον 1500 κατοίκους.

Ἡ Ἀρκαδία ἔκτείνεται δλίγον πρὸς τὸ Αἰγαῖον διὰ τῆς Κυνουρίας. Καὶ ἐνταῦθα ἔχει τὴν πόλιν Λεωνίδιον, ώς ἔγγιστα 50' τῆς ὡρας ἀπέχουσαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐκτισμένην ὑπὸ ὄρος· ἔχει δὲ ἀρκετὴν φυτείαν ἔξι ἑλαιῶν, πορτοκαλεῶν καὶ ἄλλων δπωροφόρων δένδρων. Βορειότερον ταύτης εἶναι παρὰ τὸν Ἀργολικὸν διαδικτούλιον τοῦ Αστρού, Χρησιμεύουσα ως λιμήν, δι'οῦ ἔξαγονται τὰ προϊόντα τῆς Κυνουρίας· εἶναι δὲ ἐπίσημος, διότι, ἐνῷ ἔξηκολούθει δὲ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος, ἐδὼ συνεκροτεῖτο ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις, ἣτοι ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἀρκάδες εἶναι ἀνθρωποι φύσει πολεμικοί, διὰ τοῦτο ἡ χώρα των ἦτο ἔδρα Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν καὶ ἔγεινε θέατρον πολλῶν πολέμων κατά τοὺς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους χρόνους. Εἶναι τολμηροὶ καὶ ἐπιχειρηματίαι· οἵτεν ἀπέρχονται μετὰ τῆς

μεγίστης εύκολίας καὶ κατὰ τὴν μικρὰν ἔτι ήλικιαν εἰς ξένα μέρη. Ἡ Κυνουρία σήμερον λέγεται Τσακωνία (Δακωνία) καὶ ἐδῶ δμιλεῖται ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος, ἡ ὅποια ἔχει πολλὰς ἀρχαίας Δωρικᾶς λέξεις, ἀλλὰ παρεφθαρμένας.

Τὴν Ἀρκαδίαν λοιπὸν ἀποτελεῖ ἐν ὑψηλόν, κατάφυτον καὶ κατάρρυτον δροπέδιον, ἔχον δροσερὸν καὶ ύγιεινὸν αλίκα· τοῦτο δ' ἔνεκα τῆς χλόης του εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Παράγει δθεν δ τόπος οἶνον, σῖτον, τυρὸν καὶ τὰ σχετικὰ τούτοις. Ἐκ δὲ τῶν πόλεων ἀξιομνημόνευτοι εἰναι τὸ Βαλτέτσιον καὶ ἡ Δημητσάνα καὶ τὸ "Αστρος ἐν Κυνουρίᾳ.

S 34. ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ (121 χ. κ.).

Κεῖται ὅλος πρὸς Ν. τῆς Ἀρκαδίας. Ἔχει ὡς δυτικὸν μὲν ὅριον τὸν δασώδη ὑψηλὸν καὶ χιονοσκεπῆ Ταῦγετον, ὅστις χωρίζει τοῦτον ἐκ τῆς Μεσσηνίας, ἀνατολικὸν δὲ τὸν Πάργωνα καὶ τὴν θάλασσαν. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων δρέων ἐκτείνεται ἡ ωραία καὶ κατάφυτος κοιλάς τῆς Σπάρτης, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Εὔρωτα. Οὗτος ἔχει τὰς πηγάς του πλησίον εἰς τὰς τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ρέων πρὸς Ν. διέρχεται παρὰ τὴν Σπάρτην καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Δακωνικὸν κόλπον, σχηματίζων ἔλος. Κατὰ τὰς ὅχθας τούτου (ώς καὶ εἰς τοὺς πλείστους ποταμοὺς) ὑπάρχουσι καλαμώνες, ἐξ ὧν ἐκοπτον οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶται τὰς καλάμους καὶ ἐσχηματίζον τὰς στρωμάτας των. Εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, τοῦ ὅποιού τὰ δάσατα εἰναι διαυγῆ, ἐλούοντο οἱ κάτοικοι, διὰ νὰ

έξασκωσι τὸ σῶμά των ν' ἀντέχῃ εἰς τὰ φύχη καὶ τὰς κακουγίας.

"Ολη ἡ πρὸς Δ. τῆς κοιλάδος χώρα ἡ κατεχομένη ὑπὸ τοῦ Ταῦγέτου δνομάζεται Μάνη. Οἱ δρεινοὶ αὐτῆς κάτοικοι, οἱ Μανιάται, διετήρησαν μέχρι σήμερον ἀκμαῖον καὶ ἀκλόνητον τὸ ἀρχαῖον τῶν Σπαρτιατῶν φρόνημα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετήρησαν ἀνεξαρτησίαν καὶ προσέφερον εἰς τὸν ἀγῶνα τοὺς ἥρωας Μαυρομιχαλέους.

Οἱ Λάκωνες καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν τῆς χώρας των, οἵτις παράγει δραῖον καὶ καθαρὸν ἔλαιον, διάφορα δπωρικὰ καὶ μέταξαν καλλίστης ποιότητος κλ. καὶ εἰς τὴν ποιμενικήν. Εἶναι φύσει ἔργατικοὶ καὶ δὲν ἀρέσκονται εἰς τὴν ἐκ τῆς χώρας των ἀπομάκρυνσιν. Ο βίος των εἶναι λιτὸς καὶ ὅμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν τῶν ἀρχαίων. Δὲν εἶναι πολὺ φίλοι τῶν νεωτερισμῶν οὐδὲ ἀρέσκονται εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν καθεστώτων ἔθιμων, διὰ τοῦτο καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰσέτι δὲν ἀνεπτύχθη ἐδῶ, ὅπως εἰς ἄλλας ἐπαρχίας.

'Ο πληθυσμὸς ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας εἶναι ὀλίγος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπαντῶσι πόλεις καὶ κῶμαι μεγάλαι. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι ἡ Σπάρτη, κειμένη εἰς τὴν δεξιὰν ὅχθην τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς ἀρχαίας εἰς θέσιν τερπνῆν, ως ἐκ τῶν κήπων καὶ δένδρων καὶ τοῦ ἐκτεταμένου ὅρίζοντος. Εἶναι νέα πόλις, ἀνφικοδομηθεῖσα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐλλάδος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει κανονικὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας καὶ καλᾶς οἰκοδομάς. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 4,000 χ. κατοίκων, καταγινομένων εἰς τὴν γεωρ-

γίαν, βομβυκοτροφίαν καὶ τὴν μεταξουργίαν. Ὁλιγον Ν. Δ. ταύτης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταΰγέτου εὑρίσκεται ἐπὶ τερπνοῦ ὑψώματος ἡ ὁραία κώμη Μιστρᾶς πρώην πρωτεύουσα τῆς Λακωνίας. Ἐχει αὕτη πολλὰς πηγὰς καὶ κήπους καταφύτους ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων· εἶναι δὲ κτίσμα τῶν Φράγκων. Ὁ Ταΰγετος εἶναι δόλος κατφκημένος κατὰ κώμας καὶ χωρία τῶν ὅποιων οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν ποιμενικήν· οὗτοι δὲ καίουσι πολλάκις τὰ ἀξιόλογα δάση του, διὰ νὰ σχηματισθῇ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐκεῖ χλόη.

Δύο δὲ λιμένες ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Μάνην, εἰς εἰς τὸ δυτικόν, δ τῆς Οἰτύλου καὶ ἔτερος εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ Γυθείου, χρησιμεύοντες εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων τῆς χώρας. Τὸ Γύθειον εἶναι καὶ δ γενικὸς λιμὴν τῆς Λακεδαιμονίου καὶ συνδέεται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μὲ τὴν Σπάρτην καὶ λοιπὰς κώμας· κατὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εὑρίσκοντο ἔδω καὶ τὰ νεώρια (ναύσταθμος) τῶν Λακεδαιμονίων. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν προέκτασιν τῆς Λακωνίας δ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιότερος καὶ δὲν ἀπαντῶμεν πόλιν σημαντικήν, πλὴν τῆς μικρᾶς παραλίου κώμης Μονεμβασίας. Εἶναι δὲ αὕτη ἐκτισμένη ἐπὶ μικροῦ καὶ ξηροῦ νησιδίου, τὸ ἄποιον ἔνοῦται διὰ γεφύρας μὲ τὴν ἀπέναντι ξηράν.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι διεκρίθησαν μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν καὶ πολλάκις ἔλαβον τὴν ἀρχηγίαν τῆς δλης Ἑλλάδος. Ἡριζον πάντοτε περὶ τῶν πρωτείων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐνεκα τούτου περιεπλάκησαν πολλάκις εἰς πεισματώδεις πολέμους πάντοτε

ὅμως συνέπραξαν καὶ ἐβοήθησαν τοὺς Ἀθηναίους προκινδυνεύοντας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῷ τῷν Ἀθηναίων ή δύναμις συνίστατο εἰς τὰ πλοῖα, τῶν Σπαρτιατῶν ἀπεναντίας εἰς τοὺς στρατοὺς τῆς Ἑγρᾶς. Πάντοτε Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἀπετέλησαν. Ηὗτοι οὐτοι δὲ ήσαν σοβαροί, ἔχθροι τῶν μεταβολῶν καὶ τῶν νεωτερισμῶν καὶ διψκοῦντο δημοκρατικῶς, οὗτοι δὲ ησαν σοβαροί, ἔχθροι τῶν μεταβολῶν καὶ εἰχον πολίτευμα ἀριστοκρατικόν. Ἡ ἀντίηλία ὥμως αὕτη κατέστρεψεν ἀμοιβαίως τὰς πόλεις καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος η Μακεδωνικὴ ἔξουσία, ητις ἀντικατέστησε ταύτας.

Τὰ ἄξια παρατηρήσεως ἐν τῷ νομῷ τούτῳ εἶναι δὲ ἀραιός πληρυσμός, ή λιτότης τῶν γῆθων, τὸ φιλοπόλεμον τῶν περὶ τὸν Ταῦγετον καὶ η ἐμπορή εἰς τὰ πάτραια ζητοῦμα. Πρώτη: εἶναι η Σπάρτη, ητις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ήρισε πολλάκις μὲ τὰς Ἀθίνας καὶ συνέπραξε μετ' αὐτῶν. Ἐν τέλει δὲ ἔλαβε τὴν τύχην τῶν λοιπῶν Ἕλληνῶν πόλεων, ητοι κατέπεσεν ἐκ τῆς προτέρας αὐτῆς εὐκλείας εἰς ἀφάνειαν.—Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων σταθερόν.

§ 32. ΤΑ ΓΕΝΙΚΩΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΡΡΗΘΕΝΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕΝΑ.

Μέχρι τοῦτο ἔχητάσαμεν ἐν ὅλῳ ΙΙ νομούς, ἔξ μὲν ἐπὶ τῆς Στερεᾶς καὶ πέντε ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου. Οὓσιώδης διαφοραὶ μεταξὺ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ δὲν ὑπάρχουσιν. Παρατηρεῖται ὥμως, οἵτι οἱ μὲν βόριοι εἰναι μᾶλλον ἐπιδεκτικοὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν

καρπῶν τῆς Δήμητρος καὶ τὴν διατροφὴν κτηνῶν· οἱ δὲ νότιοι τούναντίον δείκνυνται κατάλληλοι διὰ τὸν οἶνον, σταφίδα, ἔλαιον καὶ τοὺς εὐγενεῖς λεγομένους καρπούς. Τὸν κλίμα εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτό, καὶ διαφέρει μόνον κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ ρέοντος ὕδατος, εἶναι δηλαδὴ τὰ δυτικὰ μέρη ἐνυδρότερα τῶν ἀνατολικῶν καὶ παραγωγικώτερα. Αἱ κύριαι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, ἡ ποιμενικὴ καὶ ἡ ἐσχάτως εἰσαγομένη βιομηχανία. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀσχολίαι θ' ἀναπτυχθῶσι ταχέως ἥδη ὅτε χαράσσονται σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως εἰς τὰ παράλια μέρη.

Αἱ πόλεις τῶν νομῶν δὲν εἶναι μεγάλαι, οὓδε πᾶσαι συγμαντικαὶ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἴστορικάς των παραδόσεις. Οὕτως δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σπιθαμὴ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ἥτις νὰ μὴ ἔχῃ μέρος εἰς τὴν διῆγην ἴστορίαν τοῦ ἔθνους. Ἐκ τῶν κατοίκων προθυμότεροι εἰς τὸ νὰ διοστῶσι θυσίας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐδείχθησαν οἱ δρεινοὶ μᾶλλον ἢ οἱ πεδινοί, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ παραλείψωσι καὶ οὗτοι τὸ ἐπιβολλόμενον αὐτοῖς καθῆκον.

ΑΙ ΝΗΣΟΙ.

§ 33. ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ (132 χ. κ.)

Τοῦτον συνιστῶσιν αἱ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐσπαρμέναι εἰς τρεῖς σειρὰς καὶ πλησίον ἀλλήλων εύρισκομεναι νῆσοι. Πᾶσαι εἶναι δρειναι καὶ πετρώδεις· πεδιάδες καὶ ποταμοὶ ἐδῶ δὲν ὑπάρχουσι, διότι αἱ ἐκτάσεις εἰ-

ναι μικραί. Οἱ κάτοικοι εἰναι λίαν φιλόπονοι καὶ καλ-
λιεργοῦσι τὸν τόπον ἐπιμελῶς. Τὰ κύρια δὲ προϊόντα
τῶν νήσων τούτων εἰναι ὀλίγη οριθή, ἀφθονος καὶ
ῷραιος· οἶνος, τυρός, ὄπωραι παντὸς εἴδους, μέταξ
καὶ βάλανοι. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων καταγίνονται
εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ιδίως ταξιδεύουσι μὲν μικρὰ
πλοῖα ἐμπορευόμενοι.

Ἐκτὸς τῶν φυτικῶν καὶ ζωëκῶν προϊόντων εἰς
τιγας τῶν νήσων τούτων εἰναι καὶ τὰ ὄρυκτά. Οὕ-
τιγας ή Πάρος καὶ Νάξος ἔξαγουσι τὸ ὥραιον λευκὸν
καὶ μολυβδόχρουν μάρμαρον, ή Τῆνος τὸ λευκὸν καὶ
ὑποπράσινον, ή Μῆλος τὰς μυλοπέτρας καὶ θεῖον, ή
Θήρα τὴν κίσηριν καὶ ἄλλαι ἄλλα. Τὸ κλίμα εἰναι
τερπνὸν καὶ εὐκρατές, διότι μετριάζει τοῦτο ή πέριξ
θάλασσα καὶ τὸ καθιστᾶ ζηλευτὸν τὸ θέρος. "Οὐεν
μεταβαίνουσιν ἐδῶ πλεῖστοι ὅσοι, ἵνα ἀπολαύσωσι τῶν
καλλονῶν τῆς φύσεως.

Η Ἐρμούπολις ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ἔηρᾶς
καὶ ἀγόνου νήσου Σύρου εἰναι ή πρωτεύουσα τοῦ
νομοῦ. Η πόλις αὕτη, ἔνεκα τῆς κεντρικῆς θέσεώς
της, ἀποκατέστη εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ πολὺ^{μεγάλη} καὶ τὸ κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου. Ε-
χει δὲ πλεῖστα ὅσα βιομηχανικὰ καταστήματα. οἷον
σιδηρουργεῖα, μηχανουργεῖα, σαπωνοποιεῖα ὑαλουρ-
γεῖα, νηματοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα καὶ ἀξιόλογον ναυ-
πηγεῖον ἐμπορικῶν πλοιών." Ήδη τὰ πρωτεῖα καὶ τὴν
εὔκλειαν ταύτης διαφιλονεικεὶ ὁ Πειραιεύς. Εἰς τὴν
Σύρον. ως καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ νομοῦ
τούτου, ὑπάρχουσι πλεῖστοι ὅσοι δυτικοί, οἱ δποῖοι
ἔμειναν ἀφ' ής ἐποχῆς κατεῖχον τὰς νήσους οἱ Φράγ-

κοι. Αἱ πλεῖσται τῶν ἄλλων νῆσων ἔχουσι κώμας μᾶλλον ἢ πόλεις καὶ ἡ πρωτεύουσά των συμπίπτει νὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ δνομα μὲ τὴν νῆσον ἐφ' ἣς κεῖται. Ἐπὶ τούτων δμως παρατηρητέα, θτι εἰς τὴν Κύθνον εὑρίσκονται πολλαὶ λαματικαὶ θερμαὶ πηγαὶ (δι' ἃς καὶ ἡ νῆσος δνομάζεται Θερμιά), εἰς τὰς δποίας τὸ θέρος συρρέει πλήθος δσθενῶν ἐκ χρονίων νοσημάτων. Εἰς τὴν Τῆνον εὑρίσκεται ὁ μεγαλοπρεπῆς καὶ δνομαστὸς ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας, κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ δποίου συρρέουσι πλήθη πανταχόθεν τῆς Ελλάδος, ἵνα προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα.

Ἡ Θήρα (Σαντορίνη) ἐξάγει ἀφθόνους καὶ δνομαστοὺς οἶνους. Πρὸ τοῦ λιμένος τῆς κεῖται ἡ Θήρα σία καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς νῆσου δύο μικρότερα νησίδια ἀκατοίκητα, δνομαζόμενα Γεώργιος καὶ Καῦμένη. Ταῦτα ἀνεφάνησαν δι' ἥφαιστείου δυνάμεως. Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως των δμως προηγήθησαν σεισμοὶ φοβεροί, ὑπόγειοι κρότοι, σκότος βαθύ, βροχὴ στάκτης καὶ μύδρων ἐπὶ πολλὰς γῆμέρας καὶ τὰ ὅδατα τοῦ λιμένος ἐθερμάνθησαν καὶ ἐκινοῦντο. Πλησίον τῶν νησιδίων τούτων ἐλλιμενίζονται πολλὰ χαλκένδυτα πλοῖα καὶ ἐντὸς δλίγου ὁ χαλκός των καθαρίζεται καὶ λαμβάνει τὸ στιλπνὸν ἐρυθρὸν χρῶμά του. "Ολη ἡ νῆσος ἀποτελεῖται ἐξ ἀσβεστῶδους καὶ κισηρώδους γῆς, ἥτις εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν φυτείαν τῆς ἀμπέλου. ἐξάγεται δὲ ἐντεῦθεν καὶ κεκρυσταλλωμένον θεῖον.

Πλὴν τῶν δηθεισῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι νῆσοι, ἄλλαι μὲν μεγάλαι, ἄλλαι δὲ μικρότεραι καὶ τινες ἀκατοίκητοι. Ἡ συγ-

κοινωνία γίνεται διὰ πλοιαρίων, ἀκατίων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων, ἀτινα προσεγγίζουσιν εἰς πολλὰς τούτων. Εἰς ταύτας ἐν γένει καὶ ίδιας εἰς τὰς νοτίας τὰ τρόφιμα εἶναι ἀφθονώτατα, ὑπάρχει ἀφθονία λαγωῶν καὶ κονκλωνῶν ὡς καὶ θήρα διαβατικῶν πτηγῶν. Πολλοὶ τῶν νησιωτῶν καταγίνονται εἰς τὴν σποργαλιεῖαν καὶ κερδίζουσιν οὐκ δλίγα.

§ 34. ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ (94 χ. κ.)

Πρὸς Β. τῶν Κυκλάδων καὶ Ἀν. τῆς Στερεᾶς ἐκτίνεται ἡ μεγάλη καὶ εὔφορος νῆσος Εὔβοια, ἥτις μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς Β. αὐτῆς κειμένων Σποράδων νήσων ἀποτελεῖ τὸν διμόνυμον νομόν. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν καὶ διασχίζεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ σειρᾶς ὑψηλῶν ὁρέων· μένουσιν δμως καὶ ἀρκετὰ καλαὶ πεδιάδες, αἵτινες παράγουσιν γεννήματα, οἴνους, ἔλαιον, καπνόν, ὡς ἐπίσης ἔρια, τυρὸν καὶ ἐκ τῶν ὁρέων ξύλα πρὸς ναυπηγίαν πλοίων.

Πληγιάζει πολὺ μὲ τὴν Στερεὰν καὶ ίδίως κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς, καὶ τόσον ὥστε ἀφίνει μόνον στενὸν μέρος θαλάσσης πρὸς διάβασιν τῶν πλοίων, καλούμενον «Εὔριπος». Τοιαῦτα στενὰ θαλάσσης μέρη εὑρίσκονται πολλαχοῦ καὶ δνομάζονται πορθμοί. Ο Εὔριπος εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιοπαρατήρητος, καθότι συμβαίνουσιν εἰς αὐτὸν θαλάσσια ῥεύματα ισχυρά, ἀκολουθοῦντα ὅχι πάντοτε τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ηγαίνουσι καὶ ἔρχονται δριμητικῶς καὶ ἐμποδίζουσι τὴν διάβασιν τῶν πλοίων, διότι καθίστανται ἐπίφοβα. Εἰς τὸν πορθμὸν ὑπάρχει καὶ φρουρίου προμαχών, ὅστις καθιστᾷ τὸ μέρος ἔτι

στενότερον. ἐπὶ τούτου ὑπάρχει κινητὴ γέφυρα καὶ οὕτω ἔνοιται ἡ νῆσος μὲ τὴν ἀντικρὺ ἔηράν. Ἐπὶ τῆς γεφύρας ὑπάρχει ἐπὶ τούτῳ ωρισμένος ἄνθρωπος, οἵστις, ὁσάκις τὸ βέβημα ἴσταται ἢ εἴναι εὔνοϊκὸν εἰς τὸ πλοῖον, ἀνοίγει τὴν γέφυραν διὰ μηχανῆς καὶ ὑψοὶ σημαίαν εἰς σημεῖον, έτι δύναται τὸ πλοῖον νὰ διέλθῃ· ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει ἡ σημαία δὲν ὑψοῦται. Τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ κατὰ τὴν γέφυραν είναι τόσον στενόν, ὥστε ἀτμόπλοιον τροχοφόρον δύσκολώτατα διέρχεται.

Εἰς τὸν Εὔριπον καὶ ἐπὶ τῆς νήσου κεῖται ἡ Χάλκις, πρωτὸς τοῦ νομοῦ καὶ ἐμπορικὴ. Ἐχει κλίμα δυγιεινὸν καὶ βροχερὸν καὶ παράγει παντὸς εἴδους προϊόντα. Ἀνατολικῶς τῆς Χαλκίδος είναι τὸ ὅρος Δίρφυς, ἐξ οὐ βέσουσιν ἀφθονα ὕδατα· τούτων μέρος ἐσχάτως ἔχρησιμοποιήθη εἰς κατασκευὴν ὑδραγωγείου τῆς πόλεως. Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ ὅρους τούτου καὶ εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν κεῖται ἡ παράλιος καὶ μικρὰ πόλις Κύμη, πλησίον τῆς ὅποιας ὑπάρχει ἀνθρακορυχεῖον· ἐντεῦθεν ἐξάγονται φαιάνθρακες καὶ ἀποστέλλονται εἰς βιομηχανικὰ καταστήματα. Κατὰ τὸ βόρειον τῆς νήσου ὑπάρχει τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτή: πλησίον τοῦ ὅποιου ἔγεινεν ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας ναυμαχία καὶ παρὰ τοῦτο ἐπὶ τερπνῆς ὑψηλῆς θέσεως ἡ κομώπολις Ξηροχώριον, οἱ κάτοικοι τῆς ὅποιας, καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, παράγουσι μεγάλας ποσότητας ἀραβοσίτου καὶ καπνοῦ. Δυτικῶς δὲ τούτου, κατὰ τὸν Μαλιακὸν είναι ἡ μικρὰ παράλιος κώμη Αἰδηψός, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπάρχουσι θερμὰ ιαματικὰ ὕδατα, γνωστὰ εἰς

τοὺς ἀρχαίους. Εἰς τινας τῶν πηγῶν τούτων γίνονται καὶ ἀπολιθώσεις διαφόρων ἀντικειμένων, ἔνεκα τοῦ ἐν τῷ ὅδατι περιεχομένου ἐν καταστάσει διαλύσεως μαρμάρου. Διὸ οἱ κάτοικοι, σχηματίζοντες διάφορα ἐκ χόρτων ἢ ξυλαρίων σχήματα, τὰ ἔξαρτωσιν εἰς τὰς πηγὰς ταύτας οὕτως, ὥστε νὰ πίπτωσιν ἐπ' αὐτῶν σταγόνες, καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας τὰ ἔξαρτουσιν ἀπελιθωμένα.

Αἱ Σποράδες πᾶσαι, πλὴν τῆς Σκύρου, ἀποτελοῦσι μίαν ἐπαρχίαν τὴν τῆς Σκοπέλου· ἔχουσι δ' ἑκάστη τούτων ὡς πρωτ. διμόνυμον κωμόπολιν. Οἱ κάτοικοι εἶναι ναυτίλοι καὶ τὸ ἔδαφος καλλιεργούμενον ὑπὸ τῶν ἐναπομενόντων, παράγει οἶνον, κεράσια, ἄπια (ἀχλάδια) καὶ διαφόρους ἄλλας ὁπώρας, τὰς ὅποιας πωλοῦσιν εἰς Βόλον, Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας. Ἐχρησίμευσαν δὲ αἱ Σποράδες εἰς τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις ὡς δρμστήρια, ἐκ τῶν ὅποιων μετέβαινον εἰς τὴν τότε τουρκικὴν Θεσσαλίαν οἱ ἐπαναστάται.

Λοιπὸν ἡ Εὔβοια ἔχει πρωτ: τὴν Χαλκίδα, παρὰ τὴν ὁποίαν συμβαίνουσι τὰ θαλάσσια διεύματα τοῦ Εύριπου. Ἄλλην πόλιν ἔχει τὴν Κύμην πρὸς Ἀν. μὲ τὰ ἀνθρακωρυχεῖά της, τὸ Ξηροχώριον καὶ τὴν Αἰδηψόν, περὶ τῶν πηγῶν τῆς ὅποιας ἐγένετο ἀρκετὸς λόγος. Ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ αἱ βόρειοι Σποράδες, αἱ χρησιμεύσασαι ὡς δρμητήρια εἰς τὰς διαφόρους Θεσσαλικὰς ἐπαναστάσεις.

§ 35. ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ (45 χ. κ.)

Πρὸς Δ. τῆς Κυλλήνης εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος κείται ἡ τριγωνικὸν σχῆμα ἔχουσα ὥραία νῆσος Ζά-

καὶ νῦν θοῖς αὕτη δὲ διμοῦ μὲ τὰς πρὸς Ν. κειμένας καὶ σχεδὸν ἀκατοικήτους Στροφάδας νῆσους ἀποτελεῖ τὸν διμώνυμον νομόν.

Ἡ νῆσος ἐν γένει εἶναι χαμηλή. Μία δὲ μόνη σειρὰ βουνῶν τὴν διασχίζει ἀπὸ Β. πρὸς Ν., σχηματίζουσα ἐκεῖ μὲν τὸ Σχοινάρι ἀκρωτήριον, ἔδῶ δὲ τὸ Κερί. Τὸ ἀνατολικὸν τῆς νῆσου μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ μιᾶς χαμηλῆς, εὐφόρου καὶ καλῶς καλλιεργημένης πεδιάδος, ἥτις ἀπολήγει πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς χωματώδη τινὰ ὑψώματα, κατάφυτα ὑπὸ ἔλαιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων δένδρων. Ἡ πεδιὰς εἶναι κανονικῶς καὶ φιλοκάλως καλλιεργημένη καὶ κατέχεται ἀπασα ὑπὸ σταφιδώνων, ἀμπελώνων, δπωροφόρων δένδρων καὶ κήπων ωραίων. Τὰ κτήματα ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κανονικὸν σχῆμα καὶ χωρίζονται ἀπ' ἄλλήλων διὰ δεινόροστιχιῶν.

Ο πληθυσμὸς τῆς νῆσου (45 χ. κ.) εἶναι διανενεμημένος εἰς δλα τὰ μέρη καὶ σχηματίζει ωραίας κώμας πλέον διμως τοῦ ἑνὸς τρίτου τούτου κατοικεῖ εἰς τὴν πόλιν Ζάκυνθον, ἥτις εἶναι καὶ ἡ πρωτ. τοῦ νομοῦ. Αὕτη ἔχει βιομηχανικὰ καταστήματα πολλὰ καὶ ιδίως σαπωνοποιεῖα, ἀτμομύλους, ἐργαστήρια βαμβακερῶν καὶ λινῶν ὑφασμάτων καὶ ἄλλα. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀνθοκομίαν καὶ κατασκευάζουσι τὰς εὐώδεις καὶ ωραίας ἀνθοδέσμας. Ἐπίσης, καὶ ιδίως αἱ γυναικεῖς, καταγίνονται εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῆς μετάξης, τὴν περιποίησιν καὶ ζωοτροφὴν τῶν καναρινίων (πτηνῶν), τὴν κατασκευὴν τῆς κόλλας (ἀμύλου) καὶ τῆς πούδρας.

Τὸν κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν κατοίκων καὶ μεταδίδουσιν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐθυμίαν τῶν καὶ τὴν χαράν των· διὰ τοῦτο ἡ Ζάκυνθος φημίζεται διὰ τὸ ὥραῖον, τερπνὸν καὶ γλυκὺν κλίμα τῆς ὡς καὶ διὰ τὰς διασκεδάσεις τῆς.³ Ενῷοι οἱ Ζακύνθιοι καταγένονται εἰς τὰς ἀσχολίας καὶ τὰς διασκεδάσεις, δὲν ἀμελοῦσιν ὅμως καὶ τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Θήειν διατηροῦσιν ἐμπορικὰς λέσχας, δημόσιον βιβλιοθήκην, δραφανοτροφεῖον, γηροκομεῖον καὶ νοσοκομεῖον, καταστήματα δηλονότι ἀναγκαιότατα καὶ φιλανθρωπικά.⁴ Εν τῇ πόλει εὑρίσκεται καὶ τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ προστάτου τῆς νήσου ἀγίου Διονυσίου.

Ἐν τῇ νήσῳ εὑρίσκονται καὶ πολλαὶ πηγαὶ ποσι-
μων ὑδάτων, ἐξ ᾧ δυομαστὴ διὰ τοὺς ἐκεῖ γινομένους
περιπάτους εἶναι «τὸ κρυονέρι» κατὰ τὴν ἀνα-
τολικὴν παραλίαν. Ἐπίσης κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος
τοῦ ὄρους Κερἱ υπάρχουσιν αἱ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους
ἀκόμη γνωσταὶ νάφθης πηγαὶ, οἵτινες ἐξάγεται
κατράμιον καὶ πετρέλαιον ἀκάθαρτον.

Λοιπὸν περὶ τῆς Ζακύνθου εἰπομένην δτι ἔχει διμώνυμον πρωτ. μὲ τὸ τρίτον περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου καὶ μὲ πλεῖστα βιομσχανικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Τὸ κλίμα εἶναι ὀραῖον καὶ τὸ ἔδαφος παραγωγικότατον· ὥστε φαίνεται ἡ φύσις ἐπροίκησεν αὐτὴν μὲ ἔξοχους καλλονάς, αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὴν ἀξέλαν τοῦ δυόματος, τὸ δποτὸν φέρει «ἡ Ζακύνθος εἶναι τὸ ἀνθός τῆς ἀνατολῆς» Zante è il fior di Levante.

§ 36. ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ (80 χ. υ.)

Τοῦτον ἀποτελοῦσιν αἱ νῆσοι Κεφαλληνία,

Ίθάκη καὶ μικραὶ τινες νῆσοι πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα· κεῖται δὲ πρὸς Β. τῆς Ζακύνθου καὶ ἀντικρὺ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν. Ἡ Κεφαλληνία (ἔχουσα σχῆμα σφύρας τουφεκίου) εἶναι ἡ μεγίστη τῶν Ιονίων νήσων, ἀλλὰ καὶ ἡ μᾶλλον δρεινή καὶ πετρώδης καὶ ξηρά. Αἱ υψηλότεραι κορυφαὶ τῶν διασχιζόντων αὐτὴν δρέων, εἶναι τὰ Μχύρα βουνά καὶ ἡ Εὔγερως κατὰ τὸ μέσον, δὲ δὲ Αἴνος εἰς τὸ νότιον καὶ εἰς τὴν Ίθάκην τὸ Νήριτον.

Ο Αἴνος εἶναι ἀρκετὰ υψηλὸς καὶ κατάφυτος ὑπὸ πελωρίων δένδρων ἐλάτης, ἐξ ὧν κόπτουσιν οἱ κάτοικοι καὶ θεραπεύουσι τὰς οἰκιακάς των ἀνάγκας, κατασκευάζοντες δηλονότι ἴστοὺς καὶ κεραίας πλοίων, σκαφέδια, δοκοὺς οἰκιῶν καὶ σανίδας. Ἡ ζημία αὗτη θὰ ἥτο ἀσήμαντος καὶ ἀνεπαίσθητος διὰ τὰ μεγάλα καὶ ώραια δάση του, ἀν δὲν κατέστρεψον ἐνίστε αὐτὰ οἱ χωρικοὶ διὰ πυρκαϊῶν καὶ διὰ τῶν ποιμνίων, τὰ δποῖα εἰσερχόμενα καὶ τρώγοντα τὰ μόλις βλαστάνοντα δένδρα, τὰ καταστρέφουσι. Τὸ δάσος φυλάττεται ὑπὸ φρουρᾶς χωροφυλάκων. Οἱ πρόποδες δὲ τοῦ ὄρους εἶναι ἐντελῶς καλλιεργημένοι καὶ πυκνῶς κατφυγμένοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶναι φιλοπονώτατοι καὶ καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν· ἔχουσι δὲ καλλιεργήσει οὐ μόνον τὰ εὖφορα καὶ πεδινὰ μέρη, ἀλλὰ φθάνουσι μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κορυφῶν τῶν δρέων φυτεύοντες ἀμπέλους. Τὰ προϊόντα, τὰ δποῖα ἔξαγει εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ τὰ δποῖα ἔνεκα τοῦ ξηροῦ καὶ μεταλλικοῦ ἐδάφους εἶναι νοστιμώτατα, εἶναι ἡ σταφίς, τὸ ἔλαιον, δ τυρὸς καὶ

δοίνος· ἀλλὰ καὶ παντὸς εἰδούς προϊόντα ἔξαγει εἰς μικρὰς ποσότητας. Ἐπειδὴ διμως οἱ κάτοικοι, πολλοὶ ὄντες, δὲν δύνανται ν' ἀποζήσωσιν ἐκ τῶν προϊόντων τούτων, ἐπιδίδονται πολὺ ταχέως εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον, ἐγκατασπειρόμενοι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ πλουτίζουσι.

Τὸ κλίμα εἶναι ὑγιεινὸν, βροχερὸν καὶ μελαγχολικόν· ἡ δὲ μελαγχολία αὕτη ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν κατοίκων καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς σοβαροὺς καὶ σκυθρώπούς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς εὐθύμους Ζακυνθίους. Καὶ περὶ τῆς Ἰθάκης δὲ ισχύουσι τὰ αὐτά.

Πρωτ. τοῦ νομοῦ εἶναι γῆ πόλις Ἀργοστόλιον, παράλιος, εὐλίμενος καὶ ἐμπορική. Ὁ λιμὴν εἶναι εὔρυχωρος καὶ ἀσφαλῆς καὶ ἔχει κατὰ μὲν τὴν εἰσόδον λαμπρὸν φάρον, κατὰ δὲ τὸν μυχὸν μεγάλην λιθίνην γέφυραν ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Θέτει δ' αὕτη εἰς συγκοινωνίαν τὰ Β. καὶ Β. Ἀν. χωρία μὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀποχωρίζει ἵκανὸν μέρος τοῦ λιμένος, ὅπερ σχηματίζει τρόπον τινὰ λίμνην.

Τὸ Ἀργοστόλιον κείται εἰς κατωφέρειαν λόφου καὶ ἔχει θέαν ἀμφιθεατρικὴν καὶ μεγαλοπρεπήν, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ νυκτὸς μακρόθεν. Ἐχει δόδοις καλᾶς καὶ τὰς πλείστας λιθοστρώτους καὶ 10 χ. ποίτινες διατηροῦσι φιλαρμονικὴν σχολὴν καὶ χειμερινὸν θέατρον. Πρὸς Ν. τοῦ Ἀργοστολίου ἔρχονται τὰ πλησίον ἀλλήλων κείμενα μαγευτικὰ χωρία τῆς Δειβαθοῦς.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν δὲ Αἴγιαλός, πόλις παράλιος καὶ πλησίον εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σάμης, ο-

που εὑρίσκονται πολλὰ βαθέα σπήλαια μὲ περιέργους σταλακτίτας καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Εἰς τὸ Β. καὶ ἀντικρὺ τῆς Ἰθάκης ἡ εὐλίμενος κωμόπολις Φισκάρδον, εἰς τὴν δποίαν σώζονται πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τάφοι καὶ νομίσματα. Εἶναι δὲ τόσον πλησίον ἡ Ἰθάκη κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε καὶ ἀλεκτωρ φωνάζων γίνεται ἀκουστὸς ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ γαληνιαίας νυκτός.

Ληξούριον, (8 χ. π.) εἰς τὰ Δ. τοῦ Ἀργοστολίου, ἡ δευτέρα πόλις τοῦ νομοῦ, ἡμίσειαν περίπου ὁραν ἀπέχουσα δι' ἀτμοπλοίου τῆς πρωτευούσης. "Ολη ἡ νῆσος πάσχει ὑπὸ σεισμῶν, ἀλλὰ κατ' ἔξοχὴν ἡ πόλις αὕτη, τῆς δποίας αἱ πλεῖσται οἰκίαι εἶναι ἔρραγισμέναι. Οἱ κάτοικοι τῆς ζῶσιν ἐκ τῆς γεωργίας καὶ ναυτιλίας ἔργαζονται δὲ πρὸς τούτοις εἰς τὴν διαπόρθμευσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμπορευμάτων ἀπὸ τῆς μᾶς εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν. Οἱ τοιοῦτοι πορθμεῖς ἔχουσιν ἀνεπτυγμένας τὴν δρασιν καὶ τὴν φωνήν, διὸ καὶ ὁ "Ομηρος τοὺς καλεῖ τηλεβόας.

Εἰς τὴν Ἰθάκην (12 χ. π.) πόλις πρωτ. εἶναι τὸ Βαθύ (5 χ. π.), ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς κατωφερείας λόφου καὶ ὀλίγον μακρὰν τῆς ἀρχαίας Ἰθάκης, εἰς τὴν δποίαν ἦσαν τὰ βασίλεια τοῦ σοφοῦ Ὁδυσσέως. Ἐχει ὁραῖον καὶ βαθύτατον λιμένα, δστις φράσσεται κατὰ τὴν εἰσοδον ὑπὸ μικροῦ νησιδίου. Ἐπὶ ἄλλου μικροῦ νησιδίου εἶναι καὶ αἱ φυλακαὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ λιμένος, κατὰ δὲ τὸ ἄκρον καὶ ὁραῖον ναυπηγεῖον. Ἐπὶ τῆς Ἰθάκης εὑρίσκονται καὶ τώρα ἀκόμη πολλὰ λείφανα, δεικνύοντα τὸ μεγαλεῖόν της κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν.

‘Ο νομὸς οὗτος καίτοι δρεινός, εἶναι ὅμως γεμάτος ἀπὸ ἀμαξιτὰς δδούς, αἱ δποῖαι συνδέουσι καὶ τὰ ἐλάχιστα χωρία μὲ τὰς κεντρικὰς κώμας καὶ πόλεις αἱ δδοὶ αὗται τεχνικῶτατα κατεσκευασμέναι φθάνουσι καὶ μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν δρέων καὶ θέτουσιν εἰς συγκοινωνίαν ὅλον τὸν νομόν. Τούτου ἔνεκα συχνάκις καὶ οἱ ἀπώτατα κατοικοῦντες ἐπισκέπτονται τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀποκομίζουσι μέρος τοῦ πολιτισμοῦ της εἰς τὰς ἔξοχάς των. Ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ Αἴνου καὶ ἐπὶ ὁμαλωτάτου δροπεδίου, καλουμένου ‘Ομαλά, εὑρίσκεται καὶ ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ, τοῦ προστάτου τῆς νήσου ἐν ἥδι πάρχει καὶ τὸ σεπτὸν αὐτοῦ Λείψανον. Ἀξιον παρατηρήσεως εἶναι ἐνταῦθα, πλὴν τῆς φιλοπονίας καὶ περιεργίας τῶν κατοίτων, ὁ λιτὸς βίος καὶ ἡ μεγάλη τῶν ἡθῶν αὔστηρότης.

Τόσα μόνον περὶ τῆς Κεφαλληγίας, τὰ δποῖα ἐν συνόψει εἶναι· τὸ δρεινόν, ἕηρδν καὶ πετρώδες τοῦ ἐδάφους, ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἀσχολία τῶν κατοίκων καὶ τὸ μελαγχολικὸν τοῦ κλίματος. Τὴν πρωτεύουσαν ἀποτελεῖ τὸ Ἀργοστόλιον καὶ τὴν δευτερεύουσαν τὸ Ληξούριον. Τὸ ἔδαφος εἶναι μεταλλικόν, ἡφαιστειῶδες καὶ παράγει νοστιμώτατα προϊόντα. Αἱ δδοὶ εἶγαι ὠραιόταται καὶ πολλαῖ· ἡ δὲ αὔστηρότης τῶν ἡθῶν μεγάλη.

§ 37. ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ (131 χ. χ.)

Εδρισκόμενός τις κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Φισκάρδον θέλει ἵδει ἀπέναντί του πρὸς Β. καὶ ἔχει πολὺ μακρὰν ὅρος ἀπόκρημνον φθάνον εἰς τὴν θάλασσαν· τούτο εἰ-

ναι τὸ ἀκρωτήριον Λευκάτας, τὸ δποῖον ἀνήκει εἰς τὴν νῆσον Λευκάδα. Αὕτη εἶναι δρεινὴ καὶ ἔχει μόνον δύο μικρὰς κοιλάδας, τὴν μὲν εἰς τὸ Β. τὴν δὲ εἰς τὸ Ν. Είναι δὲ καλλιεργημένη καλῶς καὶ κατάφυτος ἐξ ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶν. Σταφὶς παράγεται δλίγη, καὶ αὕτη ὅχι εἰς δλην τὴν νῆσον, ἀλλ' εἰς μόνην τὴν πρὸς Ν. κειμένην κοιλάδα (Βασιλικήν).

Ἡ πόλις δνομάζεται Λευκάτας ἢ κοινῶς Ἀγία Μαύρα (5 χ. κ.). καὶ κεῖται κατὰ τὸ ΒΑ. μέρος εἰς ωραίαν θέσιν, ἔχει κήπους περιφήμους καὶ νερὰ ἄφθονα· αἱ οἰκίαι της δύμως εἶναι αἱ πλεῖσται ξύλιναι, διότι αἱ πρότερον ὑπάρχουσαι λίθιναι κατεστράφησαν πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν. Ὁλίγον μακρὰν ταύτης κεῖται ἡ εἰς τὴν Τουρκίαν ἀνήκουσα ἐλληνικὴ ἐπαρχία Ἡ πειρος, καὶ διὰ τοῦτο, δσάκις γίνονται πολεμικαὶ προετοιμασίαι, σχηματίζεται ἐνταῦθα στρατόπεδον.

Ἡ νῆσος Λευκάτας ἄλλοτε ἦνοῦτο μὲ τὴν ἀπέναντι Ἀκαρνανίαν, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι Κορίνθιοι τὴν ἀπεχώρισαν, κατασκευάσαντες τὸν πορθμὸν χάριν εὔκολίας. Ὁ πορθμὸς οὗτος, δοτις εἶναι στενὸς καὶ ὅχι πολὺ βαθύς, διεβαίνεται διὰ ξυλίνης κινητῆς γεφύρας, σιηριζομένης ἐπὶ πλεόντων βρυξελίων. Πρὸς ΒΔ. τῆς Λευκάδος κεῖται ἡ νῆσος Η αξοὶ καὶ ἡ μικρότερα ταύτης Ἄντιπαξοὶ. Καὶ αἱ δύο αὕται εἶναι ξηραὶ καὶ κατάφυται ὑπὸ ἐλαιῶν, αἴτινες παράγουσιν ωραῖον καὶ ἄχρουν (λευκὸν) ἔλαιον, περιζήτητον εἰς τὸ ἔμπόριον.

Αἱ δύο αὕται νῆσοι, ἡ Λευκάτας καὶ ἡ ἀμέσως ἕρχομένη πρὸς Β. νῆσος Κέρκυρα, ἀποτελοῦσιν δύμοις τὸν νομόν. Ἡ Κέρκυρα εἶναι νῆσος ἐπιμήκης καὶ δρε-

πανοειδής, χαμηλή μὲν τὸ πλεῖστον, ὑψηλὴ δ' εἰς τὸ
βόρειον μέρος. Εἶναι παχύγεως, ὑγρὰ καὶ εὔφορος.
Ἐξάγει εἰς ἐμπορίαν μόνον πολὺ ἔλαιον καὶ ὥραια
γαϊόμηλα· οὗν παράγει δλίγον καὶ ὅχι καλόν, στα-
φίδα δὲ ὅλως διόλου. Κεῖται ἀντικρὺ τῆς Ἡπείρου
καὶ εἰς τὴν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς νήσου Θάλασσαν
ἀλιεύονται ἀφθονοὶ ἵχθυς τοὺς ὄποιούς οἱ ἀλιεῖς ἀπο-
στέλλουσιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους, ἀφοῦ
πρῶτον τοὺς ταριχεύσωσιν. Όταν δὲ ἀγρευθῶσιν εἰς
πρερβολικὸν ποσόν, τότε καὶ τοὺς ἀλατίζουσι καὶ κα-
μπιστῶσιν αὐτοὺς ἀλιπάστους (ὑφαλμύρους). Τὰ ὠδ-
τῶν ἵχθυών κατεργαζόμενα μεταποιοῦνται εἰς τὰ γνω-
στὰ ὡτάριχα (αὐγοτάραχα), τὰ τόσον περιζή-
τητα κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν.

Πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Κέρ-
κυρα, μεγάλη καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις ἔχουσα καὶ
μικρὰν βιομηχανίαν. Εἶναι πολὺ ἀρχαία καὶ διὰ τοῦ-
το ἀκανόνιστος. Ἐχει στενὰς καὶ ὑγρὰς ὁδούς, ἐπει-
δὴ δὲ δὲν πάσχει ποτὲ ἀπὸ σεισμούς, διὰ τοῦτο ἔχει
καὶ ὑψίστας οἰκοδομὰς μὲ 4—5 δροφάς. Ἀλλὰ καὶ
φρούρια ἴσχυρὰ εἶχε, τὰ ὄποια κατέστρεψαν οἱ Ἀγ-
γλοὶ ἀναχωροῦντες ἐντεῦθεν καὶ κατέστησαν οὕτω
τὴν νήσον οὐδετέραν· δηλ. δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ
ῶς δρμητήριον ἐν καιρῷ πολέμου, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ
εἰς οὐδένα ἐπιτετραμμένον νὰ τὴν προσβάλῃ. Ἔντὸς
τῆς πόλεως εἶναι καὶ τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ ἀγίου
Σηπτιδωνος, τὸ ὄποιον καὶ αὐτὸὶ οἱ δυτικοὶ σέβονται.

Οἱ Κερκυραῖοι εἶναι ἀνθρώποι φιλόμουσοι καὶ διὰ
τοῦτο οἱ πλεῖστοι γνωρίζουσι καὶ μουσικὰ ὅργανα νὰ
παιζωσι· διατηροῦσι φιλαρμονικὴν καὶ θεατρικὴν

σχολὴν καὶ ποτὲ δὲν στεροῦνται θεατρικῶν παραστάσεων. Πλὴν τούτων ιδίως ὑπάρχουσιν ἔδω καὶ πολλὰ ἄλλα καταστήματα π. χ. Φρενοκομεῖον (τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι), νοσοκομεῖον, σωφρονηστήριον ιδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια, ιερατικὴ σχολὴ καὶ ἡ ἀργοῦσα ἥδη ἀκαδημία τοῦ φιλέλληνος ἄγγλου Γκίλφορδ.

Ἡ γλῶσσα τῶν πολιτῶν εἶναι ἀναμεμιγμένη μὲν πολλὰς λέξεις ξένων γλωσσῶν καὶ ιδίως Ἰταλικῶν. Ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα διμιλεῖται κοινῶς ἐνταῦθα· ὁ δὲ πληθυσμὸς ἀνερχόμενος εἰς 20 χ. σύγκειται ἐξ Ἑλλήνων τὸ πλεῖστον, Ἐβραίων (6 χ.) καὶ Ἰταλῶν.

Τὰ προάστεια τῆς πόλεως εἶναι αἱ ωραῖαι μικροπόλεις Μαντοῦκι, Γαρίτσα, Σὰν-Ρόκος καὶ Ἀνεμόμυλος, ἐλάχιστον τῆς πόλεως ἀπέχουσαι. Ἡ ἄλλη νῆσος κατοικεῖται κατὰ κώμας, τῶν δποίων οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν παραγωγὴν παντὸς εἴδους δπωρῶν καὶ τὴν περιποίησιν τῶν ἐλαιῶν.

Ἡ Κέρκυρα, ἐπειδὴ ἡτο πρωτεύουσα ὅλων τῶν Ιονίων νήσων ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, εἶχε συγκεντρώσει εἰς ἔκαντὴν τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων ἰδρυμάτων, ἐν οἷς τὴν ιερατικὴν σχολὴν καὶ τὴν ἀκαδημίαν. Ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἐξελθόντες διέπρεψαν πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδιστριας, δστις διὰ τῆς ἱκανότητός του κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ῥωσίας. Τὴν θέσιν ταύτην κατέχων προσέφερε πολλὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς τότε δυναστευομένους Ἑλληνας. Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἔγεινε κυβερνῆτης τῆς Ἑλλάδος καὶ διηγόθυνε πάνυ σοφῶς τὰ πράγματα κατὰ τὰς φοβερὰς ἐκείνας στιγμάς, ἀλλ᾽

ἔδιολοφονγήθη καὶ οὗτω ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσεν ἀνδραῖς ἐκ τῶν σπανίων. Οἱ τάφοις τους καὶ ὁ ἀνδριάς τους εὑρίσκονται εἰς Κέρκυραν.

Οὗτω λοιπὸν ἔμάθομεν, ὅτι ὁ νομὸς τῆς Κέρκυρας φθάνει καὶ μέχρι τῆς Λευκάδος, ὅτι ἡ νῆσος Κέρκυρα εἶναι χαμηλὴ καὶ παχύγεως, ὅτι ἔξαγει ἔλαιον καὶ γεώμηλα. "Οτι δὲν πάσχει ὑπὸ σεισμῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς λοιπὰς Ἰονίους καὶ διὰ τοῦτο ἔχει καὶ ὑψίστας οἰκοδομᾶς. Εἶναι δὲ νῆσος οὐδετέρα καὶ ἔχει πρωτεύουσαν δμώνυμον, ἐν ᾧ ζῶσι πολλοὶ Ἐβραῖοι καὶ Ἰταλοί.

"Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι εἰς ἔκαστον νομὸν τῶν Ἰονίων νῆσων ὑπάρχει καὶ λείψανον ἀγίου.



ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΑΡΑΤΗΜΑ

§ 38. ΚΛΙΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

"Η Ἑλλὰς, ὡς γνωστόν, εἶναι δρειγή, ἀλλὰ διαικόπτονται αἱ σειραὶ τῶν δρέων τῆς ὑπὸ τινῶν πεδιάδων. Ἐκ τούτων ἀλλαι κείνται εἰς περισσότερον καὶ ἀλλαι εἰς δλιγώτερον ὑψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Αἱ ὑψηλαὶ καὶ περιβαλλόμεναι ὑπὸ δρέων ἔχουσι κλίμα δροσερόν· αἱ χαμηλαὶ καὶ παράλιοι θερμοὶ, τὸ δὲ ψυχρὸν εὑρίσκεται μόνον εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν δρέων. Θερμὸν ἐπίσης κλίμα ἔχουσι καὶ πᾶσαι αἱ νῆσοι, τὸ δποτον

Σμως κατὰ τὰς θερινὰς ὥρας μετριάζεται, δροσιζόμενον ὑπὸ τῶν θαλασσῶν ἀνέμων. "Ενεκα τούτου ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων μερῶν εύρισκονται τὰ τρυφερώτερα καὶ εὐγενέστερα φυτά, οἷον: συκαὶ, ἔλαιαι, πορτοκαλέαι, λεμονέαι, καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις. Καὶ αἱ δημόραι δὲ ἐνταῦθα δριμάζουσι πρωϊμότερον ἢ εἰς τὰ ἄλλα μέρη· ἀλλὰ καὶ χιῶν τὸν χειμῶνα διλίγη πίπτει, ἐνῷ βροχαὶ συνήθωσι.

Τὰ δροσερὰ κλίματα ἐπισκέπτεται ἡ χιῶν συχνότερον καὶ διαμένει ἐπὶ περισσότερον χρόνον. Τὰ μέρη ταῦτα εὐκόλως ἀναγνωρίζονται, διότι δὲν ἔχουσι εὐγενῆ φυτά, ἀλλ' ἀμπέλους, καρπανέας καὶ καρυδέας, αἵτινες θαυμασίως εὐδοκιμοῦσι. Τὸ ψυχρὸν περιορίζεται εἰς τὰς κορυφάς, ὅπου χιονίζει συχνά καὶ ἡ χιῶν διαμένει πολλάκις καὶ μέχρι τοῦ ἐπομένου χειμῶνος, ὅτε τὰ τοιαῦτα δρηκολοῦνται χιονοσκεπῇ. Ἐνταῦθα μόνον ἄγρια καὶ μακρόβια δένδρα ἀπαντῶσι, ἦτοι ἔλατη, πεύκη, δρῦς, ὁποῖς ἐπίσης καὶ ζῶ, ἀρκτοί, λύκοι, ἀλώπεκες, ἵκτιδες (κουνάδια) κλπ.

Τὸ κλίμα ἐν γένει ἐπηρεάζεται καὶ τροπολογεῖται ὑπὸ τῶν πάντοτε κατὰ διαφόρους διευθύνσεις πνεόντων ἀνέμων. Οἱ συνήθεις τὸν χειμῶνα εἶναι οἱ βόρειοι (ψυχροὶ καὶ ξηροὶ) καὶ οἱ νότιοι (θερμοὶ καὶ ὑγροί). ἐνῷ τὸ θέρος πγέουσι συνήθως θαλάσσιοι ἀνεμοὶ δροσερώτατοι, μετριάζοντες τοὺς ἀρροήτους καύσωνας. Οὕτω δταν μὲν πνέωσι νότιοι εἶναι ὑψηλοτέρα ἡ θερμοκρασία, ἀλλ' αἴφνης μεταβαλλόμενοι (α) εἰς βορείους, ψύχουσι τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπωφελῶς ἢ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῶν ζώων καὶ φυτῶν. Οἱ ἀνεμοὶ ὁποῖς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι δρμητικοὶ καὶ ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν τῶν δρέων. Μεγάλως δ' ἐπιδρῶσιν εἰς τὴν οὔγιείαν καὶ τὴν διαγοητικὴν κατά-

(α) Τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ προαισθάνονται ἔνια τῶν ζώων, ἦτοι ἡ γαλῆ, δ. χοίρος, ἡ βρέλλα, ἡ ἀράχνη δ. κωδίας καὶ δ. βάτραχος, διὸ καὶ ὀνομάζονται φυσικά βαρόμετρα πρὸς διαστολὴν τοῦ Βαρομέτρου, δργάνου ἐπινοηθέντος ὑπὸ τοῦ ἀγθρώπου διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

στασιν τῶν ἀνθρώπων, διότι παθαρίζουσι τὴν ἔκάστοτε μολυνομένην ἀτμόσφαιραν δι' ἄλλης καταλληλοτέρας καὶ μάλιστα κατὰ τὰ βαχτώδη μέρη.

‘Ο οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους παθαρός. Νέφη καλύπτουσι τοῦτον κατὰ τὰς βροχερὰς ὥρας (φθινόπωρον). ή δὲ χιὼν πίπτει μόνον ἐπὶ τῶν δρέων καὶ σπανιώτατα εἰς τὰ παράλια, ὅπου καὶ διαλύεται πάρσυτα. ‘Ο μικρὴ καὶ πάχνη σχηματίζονται κατὰ τὰ χαμηλὰ καὶ ἐλώδη μέρη καὶ τότε, ὅτε εἶναι γηγεμία (γαλήνη), ἀλλὰ καὶ διαλύονται διάγον μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. ‘Η βροχὴ πίπτει ἀφθονος κατὰ τὰ παράλια, ἀλλὰ καὶ ἔξατμος είται ταχέως, ἔνεκα τῶν ἀνέμων. Κατὰ τὰς βροχερὰς ὥρας πίπτουσι καὶ κεραυνοί, πλήγτοντες πάντοτε τὰ ὑψηλὰ μέρη π. χ. κορυφὰς δρέων, οἰκιῶν, δένδρων κωδωνοστασίων κλ. Οὗτοι πολλάκις καταπίπτοντες καταστρέφουσι πᾶν τὸ προστυχόν· διὸ οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἵνα προφυλάττωνται ἀπὸ τούτων, μεταχειρίζονται τὰ ἀλεξικέρα υγεία.

‘Επειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ξηρὸν καὶ δρεινόν, εἶναι καὶ ὑγιεινόν. Μὴ ὑγιεινὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὰ πεδινὰ καὶ ὑγρὰ μέρη καὶ ίδιως εἰς ἐκεῖνα, τὰ δοποῖα δὲν πλήγτονται καλῶς δ ἥλιος καὶ οἱ ἀνεμοί. ‘Εντκυθικὸς δὲ τότε ἐπιπολάζουσι καὶ ἐνδημικοὶ ἀσθένειαι, ὡς λ. χ. ἡ ἱκτερος (λιόκρουσις), δ πυρετὸς κ. λ. Βελτιωταὶ δ’ ή κατάστασις τῶν μερῶν τούτων διὰ τῆς ἀποξηράνσεως ἢ καὶ τῆς φυτείας τῶν ἀντικαταστατικῶν δένδρων εὐκαιρία λόγη περιττων. Οὐχὶ σπανίως ἡ Ἑλλὰς προσβάλλεται καὶ ὑπὸ ἐπικαινόδυνων ἐπιδημικῶν νόσων, ὡς, τῆς εὐλογίας, χολέρας καὶ τῶν τοιούτων. ‘Αλλ’ αὖται ἔρχονται ἔξωθεν καὶ μέλιστα ἀπὸ τὰ Αίγυπτιακὰ μέρη, μὲ τὰ δόποια εὑρίσκεται εἰς διηγεκῆ συγκοινωνίαν. ‘Ἐν γένει δημως τὰ δρη καὶ τὰ ἐπὶ τούτων δάση διατηροῦσιν οὐκ διάγην ὑγιείαν εἰς τοὺς παρὰ ταῦτα οἰκοῦντας.

‘Υπὸ τοιούτον αἴθριον καὶ χαρίεντα οὐρανὸν ζῶντες οἱ Ἑλ-

ληγνες, δὲν ἡδύναντο νὰ μένωσιν ὑπὸ τὴν πλεσιν τῆς ζοφώδους δουλειας. Καὶ διὰ τοῦτο στερροὶ μένοντες εἰς τὴν πάτριον ὑπὲρ ἐλευθερίας ἰδέαν, ἔξανέστησαν, καὶ, μετὰ πολυετῆ φθοροποιῶν πόλεμον, ἡδυνήθησαν νὰ ἐλευθερώσωσι μικρόν τι μέρος τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τὸ νῦν Ἑλληνικὸν Βασίλειον.

Λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν, δτι τὸ κλίμα ἐνδέ τόπου ἔξαρταται ἐκ τοῦ ὅφους του (α) ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ δτι ἐν Ἑλλάδι διακρίνεται τὸ θερμόν, τὸ δροσερὸν καὶ τὸ ψυχρόν. Γνωρίζομεν τὰ διάφορα κλίματα ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς δένδρων. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος πνέουσιν ἀνεμοὶ ἐπιδρῶντες πολὺ ἐπὶ τῶν ζώων καὶ φυτῶν καὶ δτι τὴν μεταβολὴν τούτων προαισθάνονται τινα ζῶα. Τὰ νέφη μᾶς ἐπισκέπτονται κατὰ τὰς βροχερὰς ὥρας, δτε ἐπισυμβαίνουσι καὶ κεραυνοὶ, ἀφ' ὧν προρυλαττόμεθα διὰ τοῦ ἀλεξικεραύνου. Τὸ κλίμα εἶναι ὄγιεινὸν καὶ μόνον εἰς τὰ βαλτώδη μέρη ἐπιπολάζουσι νόσοι, αἰτινες δύνανται καὶ νὰ ἀποσοεγθῶσι διὰ τῆς ἐποξηράνσεως καὶ τῆς φυτείας τῶν εὐκαλύπτων. Αἱ ἐπιδημικαὶ δὲ νόσοι ἔρχονται συνήθως ἐκ τῶν Αἰγαίου τιακῶν μερῶν.

§ 39. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΕΜΠΟΡΙΟΝ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Εἴδομεν (§ 41), δτι ἐν Ἑλλάδι εύρεσκονται καὶ τὰ τρία κλίματα, τὸ θερμόν, τὸ δροσερὸν καὶ τὸ ψυχρόν καὶ ποῦ ἔκαστον κεῖται. Ἡ βροχὴ πίπτει καθ' ὠρισμένας ὥρας, δὲ ἥλιος τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ζωογονεῖ τὴν γῆν καὶ οἱ ἀνεμοὶ πάλιν καθαρίζουσι τὴν ἀτμόσφαιραν. "Οτε δ' ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν νομῶν, ἔξητάζομεν συγχρόνως τί ἔκαστος παράγει καὶ εἰς ποίαν ποσότητα τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα. Παρετηρήσαμεν δ' δτι ἀγεξαιρέτως πᾶσα ἡ Ἑλλὰς παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ἔλαιον, σίγον, καπνόν, βάμβακα, ζῶα, μαλλία καὶ καθεέησ. ἡ δὲ Πελοπόννησος καὶ αἱ Ἰόνιαι νῆσοι, πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν, καὶ σταφίδα. Ἡδη δ' ἀπομένει νὰ ίδωμεν τί ταῦτα γίνονται καὶ ποῦ καταντῶσιν.

"Ο ἄνθρωπος, δπως θεραπεύσῃ τὰς ἀναριθμήτους ἀγάγκας του, ἐντείνει πάσας τὰς σωματικὰς καὶ διανοητικάς του δυνά-

(α) Καὶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν Ἰσημερινόν.

μεις καὶ εὑρίσκει δτι τὴν γῆν, ἵν οἰκεῖ, πρέπει νὰ ἐργασθῇ,
διότι αὕτη καὶ μόνη δύναται γὰ τῷ παράσχῃ τὰ χρειώδη. Οὕ-
τως οἱ ἄνθρωποι πρῶτον κατέγιναν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ
δὴ εἰς τὴν καλλιεργίαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ δένδρων
καὶ τὴν διατροφὴν τῶν κατοικίδίων ζώων. Ἐπειδὴ δημιώς πᾶ-
σαι αἱ χῶραι δὲν εἶναι ἴκαναι εἰς τὸ νὰ παράγωσιν δλα, δσαι
χρειάζονται εἰς τοὺς κατοικουντας ταῦτας, διὰ τοῦτο ἀνάγκα-
ζονται νὰ τὰ προμηθεύωνται ἀλλαχόθεν καὶ νὰ μεταδίδωσιν
εἰς ἔκείνους δ, τι ἔκεινοι δὲν ἔχουσι. Καὶ λοιπὸν ἡ συναλλαγὴ
αὕτη καλεῖται ἐμπόριον. Ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον τοῦτο εἶναι τὰ
μέγιστα ὠφέλιμον, δταν προμηθεύῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ
χρειώδη, ἐπιβαρύνον αὐτοὺς δλίγον· τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνεται
διὰ τῆς ἀφθόνου παραγωγῆς τῶν ἐμπορευσίμων ὑλῶν. "Οσον
δημιώς καὶ ἀν θελήσῃ νὰ ἐργασθῇ δ ἄνθρωπος διὰ τῶν χειρῶν
του, ἵνα παραγάγῃ περισσότερον, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ φύάσῃ εἰς
τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Διὰ τοῦτο ἐπενοίθησαν μηχαναὶ
τινες καὶ τρόποι, οἵτινες παράγουσι πολὺ περισσότερα καὶ τε-
λειότερα εἰδη. Τὰ μηχανήματα ταῦτα ἀσχολοῦσι πολλὰς χεῖ-
ρας, ἐξεργάζονται τὰ προϊόντα ἐκάστης χώρας καὶ καλοῦνται
μὲ ἐν κοινὸν ὄνομα βιομηχανία (τοῦ τόπου.)

"Αφοῦ λοιπὸν ἡ γεωργία καὶ ἡ ἀχώριστος ταύτῃ βιο-
μηχανία εἶναι πρόξενοι τῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων παντὸς
ἔθνους, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίζωνται γενναιῶς ὑπὸ τῶν
δυναμένων νὰ βοηθήσωσι καὶ ἴδιᾳ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἥτις
μάλιστα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους διείλει γὰ δίδη ὕθησιν
εἰς ταῦτας.

§ 40. ΠΟΡΟΙ, ΕΞΟΔΑ, ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

"Οπως διοικήται ἐν ἔθνος, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ προσδιωρισμένα
πρόσωπά τινα, τὰ δποῖα φροντίζωσι περὶ τῆς τάξεως καὶ
ἀσφαλείας τῶν κατοίκων καὶ ταῦτα πάλιν δλα, τὰ δποῖα γὰ
ἐκτελῶσι τὰς διαταγὰς-τῶν ἀγωτέρων. Ἀλλὰ διὰ νὰ συντη-

ρῶνται τὰ τοιαῦτα πρόσωπα (ὑπάλληλοι) καὶ διὰ νὰ ἐκτελῶσιν
ἀκριβῶς τὸ καθήκον των, δέον νὰ ἔχωσι καὶ μισθόν τινα δι' οὗ
νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας των. Οὕτω λοιπὸν τὸ ἔθνος εὑρί-
σκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξ ο δε ύη διὰ τοὺς διαφόρους
κλάδους τῆς ὑπηρεσίας, ἥτοι τὸν βασιλέα, ὑπουργούς, δικα-
στάς, διδασκάλους, στρατὸν ἕηρᾶς καὶ θαλάσσης, Ἱεροκήρυ-
κας, δημάρχους καὶ λοιπούς. Ἐντεῦθεν λοιπὸν μᾶς γεννᾶται
ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθωμεν πόθεν τὰ ἔξοδα ταῦτα θὰ λαμβάνωνται.

Πάντες βεβαίως θὰ ἡκούσαμεν, ὅτι πληρώνομεν φόρους.
Τοῦτο ἵως τινὲς δὲν ἔννοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς
ἔξης. Ἐν τῇ προηγουμένῃ § εἴπομεν, ὅτι τὸ ἐμπόριον μετα-
φέρει τὰ εἶδη μᾶς χώρας εἰς ἄλλην καὶ κομίζει εἰς ταύτην
ἄλλα, τὰ διποτα εἶναι ἀναγκαῖα. Ἀναλόγως τῆς ἀξίας ἢ τοῦ
βάρους τῶν ἐμπορευμάτων τίθενται καὶ οἱ φόροι, περισσότεροι
ὅμως εἰς τὰ ἔξ ἄλλων κρατῶν ἐρχόμενα, ἐνῷ εἰς τὰ ἐντόπια
ἐπιβάλλονται ἐλάχιστοι ἢ καὶ μηδόλως. Οἱ φόροι οὗτοι εἰσ-
πράττονται ὑφ' ὥρισμένης ἀρχῆς, τοῦ Τελωνείου. Ἀλλὰ
πλὴν τούτων, τὸ χαρτόσημον, τὰ γραμματόσημα τῶν ἐπιστο-
λῶν, τὰ τηλεγραφεῖα, τὰ λιμενικά (ἴδιο: φόροι πληρωνόμενοι
ὑπὸ τῶν λιμενικούμενων πλοίων), τὰ δάση, αἱ ἀλυκαὶ καὶ λοι-
πά, φέρουσιν οὐκ δλίγα χρήματα εἰς τὸ δημόσιον ταμείον.
Ἐκαστον ταμείον, ἀφοῦ παραλάβῃ δλας τὰς εἰσπράξεις τοῦ
νομοῦ εἰς δην εὑρίσκεται, εἶναι ὑπόχρεον νὰ πληρώσῃ δλα τὰ
ἔξοδα, δσα ἀπαιτοῦνται πρὸς διοίκησιν τοῦ νομοῦ, καὶ τὰ πε-
ρισσεύοντα ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸ Κεντρικὸν Ταμείον
Ἀθηνῶν.

Ἐκ τῶν δημότων εὔκόλως ἔνγοεῖται, ὅτι περισσότεροι φό-
ροι εἰσπράττονται δσφ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι μᾶλ-
λον πρωδευμέναι καὶ δσφ δ' πληθυσμὸς εἶναι πλειότερος,
διότι τότε γίνεται μείζων ἡ ἐξαγωγὴ καὶ εἰσαγωγή.

Ο πληθυσμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀναλόγως τῆς ἐκ-
τάσεως τῆς χώρας εἶναι μικρὸς καὶ ἀνέρχεται περίπου εἰς

2,000,000. Πάντες οὗτοί εἰσι πολῖται Ἑλληνες, οἵσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου καὶ ἐλεύθεροι, κυβερνώμενοι κατὰ τὸ Συνταγματικὸν πολίτευμα· ἀλλὰ διαφόρων θρησκευμάτων. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ή 'Ορθόδοξος Χριστιανός ή, τὴν δποίαν πρεσβεύουσιν ἀνεξαιρέτως πάντες οἱ Ἑλληνικὴν καταγωγὴν ἔχοντες. Εἴτα ἔρχεται η Καθολικὴ Χριστιανός ήν, ἢν πρεσβεύουσι πολλοὶ κάτοικοι τῶν νήσων τοῦ Αιγαίου, Εὐρωπαϊκὴν τὴν καταγωγὴν ἔχοντες ή 'Ιουδαϊκὴν, τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ ή Μωαμεθανῶν τῆς Χαλκίδος καὶ Θεσσαλίας.—'Ο σκοπὸς τῆς θρησκείας, οἵτοι ή ή θικοποίησις καὶ ή συνένωσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ποιῶν καὶ ή ἐπὶ γῆς τοῦ Θεοῦ βασιλεία, ἐπιτυγχάνεται κάλλιον διὰ τῆς Χριστιανικῆς, διότι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ ἀμεταβλήτων καὶ αἰωνίων ἡθικῶν ἀρχῶν. Ταύτης διαφέρει η 'Ιουδαϊκὴ, διότι δὲν ἐπεκτείνει τὴν ἡθικὴν αὐτῆς προστασίαν ἐφ' δλων τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν γένος. Ἡ δὲ Μωαμεθανὸς, οἱ δποῖοι δὲν εἶναι πολὺ κατωτέρχοντες καὶ ἀρμοδία δι' ἀνθρώπους, οἱ δποῖοι δὲν εἶναι πνευματικῶς μορφωμένοι, ἀλλὰ νομίζουσι μόνην αὐτῶν χαρὰν τὴν ἀπόλαυσιν σωματικῶν καὶ θεραπειῶν. Ἡ ἀνωτάτη θρησκευτικὴ ἔξουσία τῶν δρθοδόξων ἀνήκει εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' η ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπεσπάσθη πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τῆς ἔξουσίας του καὶ διοικεῖται ὑπὸ 'Ιερᾶς Συνόδου, τὴν δποίαν ἀποτελοῦσιν ἀρχιερεῖς κατ' ἐναλλαγῇ.

Σημ. "Ἄσ μὴ παραλείψῃ ὁ διδάσκαλος ν' ἀναφέρῃ τὰς διαφορὰς τῶν θρησκευμάτων, ὡς καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ κλήρου.

§ 41. ΠΟΘΕΝ ΕΞΑΡΤΑΤΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ θέσις, ἐν τῇ εὑρίσκεται η Ἑλλάς, δίδει εἰς αὐτὴν τὸ

ώραιον καὶ ἐπίζηλον οὐδέποτε. Διὰ τοῦτο ἀνέκαθεν εὗρε πολλοὺς τοὺς ζηλωτάς, οἵ δποτοί ἐπεθύμουν νὰ τὴν καταλάβωσι. Ἐγνοεῖται δημως, δτι δ οὐρανὸς καὶ δ ἀὴρ τῆς χώρας ἐνέπνεον εἰς τοὺς αὐτὴν κατοικοῦντας τὴν ἰδέαν τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Πάντοτε ὑπερεμάχουν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας καὶ προετίμων κάλλιον ἔνδοξον θάνατον ἢ ἀτιμονάζων.

Οσάκις ξένος λαὸς ἤρχετο νὰ κατακτήσῃ τὴν χώραν εὕρισκεν ἀντίστασιν ἀκαταμάχητον ὑπὸ τῶν κατοίκων. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην συνηγοῦντο πάντες διὰ τῆς θρησκείας καὶ δράττοντες τὰ ὅπλα μετεσχηματίζοντο εἰς στρατιώτας. Ἀλλ' ἐννοεῖται, δτι πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, ἀσφαλείας καὶ φιλοτιμίας τοῦ ἔθνους δὲν ἀρκεῖ τοιαύτη πρόχειρος δύναμις, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη τακτικῆς καὶ μονίμου, ητις ἐν κρισίμῳ περιστάσει δύναται ν' αὐξηθῇ κατὰ πολὺ περισσότερον. Πρὸς τοῦτο πρέπει πᾶς πολίτης νὰ προσφέρῃ τὴν ἀτομικὴν του ὑπηρεσίαν, ἵνα καὶ αὐτὸς συντελῇ εἰς τὴν αὐξησιν τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς χώρας του καὶ ἵνα ἐκγυμνάζεται διὰ πᾶσαν ἐνδεχομένην περίστασιν. Οὐδεὶς φιλότιμος πρέπει ἔκουσις ν' ἀποφεύγῃ τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, ἀν θέλῃ νὰ ἔχῃ πατρίδα καὶ νὰ διμιλῇ περὶ ἐλευθερίας.

Οὕτω λοιπὸν σχηματίζεται δ στρατός, δστις εἶναι πρωρισμένος εἰς τὸ νὰ προμαχῇ ὑπὲρ τῆς τιμῆς, τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς χώρας του. Ο στρατὸς δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἐκ τῶν στρατιωτῶν τῆς Ἑηρᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τῆς θαλάσσης. Οπως οἱ πρῶτοι προφυλάκτουσι τὰς κατὰ Ἑηρὰν ἐπιδρομὰς τῶν ἔχθρῶν, οὕτως οἱ δεύτεροι προφυλάκτουσι τὰς κατὰ θάλασσαν, καὶ ἔχουσι νὰ προστατεύσωσιν δλας τὰς παραλίας πόλεις καὶ τὸ κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον, τὸ δποτὸν εἰσάγει οὐκ δλίγον πλοῦτον. Ο τοιοῦτος κατὰ θάλασσαν στρατὸς ἀποτελεῖ τὴν ναυτικὴν δύναμιν τοῦ ἔθνους. Ο στρατὸς τῆς Ἑλλάδος ἐν ὥρᾳ εἰρήνης ἀνέρχεται εἰς 30 χιλιάδας.

Τὰ δὲ πολεμικὰ πλοῖα εἶναι ἐν θλῷ 35, ἐξ ᾧ μεγάλα 2 εἰς τὰ δποῖα ἐντὸς δλίγου προστίθενται καὶ ἄλλα 6 ἔξ.

Ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἔγκειται οὐχὶ τόσον εἰς τὸν μέγαν ἀριθμόν, ὃσον εἰς τὴν καλὴν ἐκγύμνασιν καὶ εἰς τὴν εὔκολον καὶ ταχεῖαν συγκέντρωσίν του εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς. Ἐνταῦθο γίνεται ἐπαισθητὴ ἡ ἀξία καὶ σημασία τῶν καλῶν ὁδῶν καὶ τὰ συμπλέγματα τῶν σιδηροδρόμων. Ὅταν δὲ στρατιώτης φθάσῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης κατάκοπος ἐκ τῆς δδοιπορίας καὶ καταβεβλημένος ἐκ τῆς στερήσεως, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς γὰ ἄγηται πρόβατον ἐπὶ σφαγῇ. Ὅθεν πρέπει νὰ μεταφέρωνται εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν διὰ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τῶν σιδηροδρόμων, δπως φθάνωσιν ἐγκαίρως καὶ ἀκμαῖοι, διὰ νὰ ἀντιπαρατάσσωνται καὶ κατὰ πλειόνων ἔχθρῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν δσον ἀφορᾶ τὸν στρατόν. Ἐγγοεῖται δὲ δτι οὗτος θὰ γίγε τόσῳ καλλίτερος, δσῳ καὶ τὰ μέσα ἀφθονώτερα ἔχη. Ἀλλ᾽ ἵνα ὑπάρξωσι τὰ μέσα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν χώραν βιομηχανία καὶ ἐμπόριον. Καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Διὰ τῆς συγκοινωνίας εἰσρέει πλοῦτος καὶ ἀγαπτύσσεται τὸ ἔθνος, δταν δὲ αὐτὴ ἐλλείπῃ, τότε οὐδὲ βιομηχανία οὐδὲ ἐμπόριον ἀκμαῖον ὑφίσταται. Εύτυχῶς οἱ ἀριθμοί συνηρθάνθησαν τὴν ἀνάγκην καὶ κύριον αὐτῶν μέλημα ἔχουσι τὴν σύζευξιν θλῶν τῶν κυριωτέρων πόλεων καὶ στρατηγικῶν θέσεων δι᾽ ἀμαξιτῶν καὶ σιδηροδρομικῶν δδῶν.

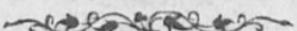
Εἰδομεν λοιπὸν πῶς σχηματίζεται δ στρατὸς καὶ τὶς ἡ χρεία τῆς ὑπάρξεως τούτου, δτι διαιρεῖται εἰς στρατὸν ἔηρᾶς καὶ θαλάσσης καὶ δτι ἡ δύναμις του ἐξαρτᾶται κατὰ μέρος ἐκ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Προσέτι εἰδομεν, δτι ἡ ταχεία καὶ εὔκολος συγκοινωνία συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πλούτου τῆς χώρας διὰ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

“Οθεν, ἀγαπητοί, ἀν πράγματι κηδώμεθα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους

ἥμῶν, ἂν δέῃ εἰς τὰς φλέβας μας ἐλληνικὸν αἷμα καὶ ἀν θέλωμεν νὰ ἔμεθα δξιοι τῶν προγόνων μας, πρέπει νὰ προσέχωμεν ἔκαστος εἰς τὰς διαφόρους σπουδαίας ἀνάγκας τούτου καὶ νὰ ἐρχώμεθα ἐπίκουρος δοσον ἔκαστος δύναται. "Οπως δὲ φροντίζομεν περὶ ἥμῶν τῶν ἐλευθέρων, οὕτως διφείλομεν νὰ φροντίζωμεν καὶ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν εἰσέτι στεναζόντων ἀδελφῶν ἥμῶν καὶ νὰ μὴ ἀφήνωμεν τούτους νὰ δελεάζωνται ὑπὸ τῶν ὑποσχέσεων καὶ φενακισμῶν τῶν δμόρων. Τοιαῦτα πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ μὴ λησμονῶμεν (ἐπειδὴ εἴμεθα ἐκτὸς τῶν δειγῶν) τὸ ἐπιβαλλόμενον εἰς ἥμᾶς καθῆκον, μέχρις οὖς καὶ αὐτοὶ ἐλευθερώθωσι μεθ' ἥμῶν, ἀποτελοῦντες μίαν μεγάλην, ἐλευθεραν Ἐλλὰδα!

Γένοιτο.

ΤΕΛΟΣ



ΜΕΓΑΣ
ΟΝΕΙΡΟΚΡΙΤΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΥΘΙΑΣ, ΧΕΙΡΟΜΑΝΤΙΑΣ, ΑΠΟΦΡΑ
ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗΣ ΑΝΘΟΔΟΣ



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Έκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΓΑΣ ΟΝΕΙΡΟΚΡΙΤΗΣ

2000
1200
800
~~1100~~
4150



TIMATAI ΔΡΑΧΜΩΝ 3

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής